Ithute ka ga Molaotheo wa Rephaboleki ya Afrika Borwa (1996)

Molaotheo wa Afrika Borwa (1996) ke molao o o kwa godimo wa lefatshe. Molao o o kwa godingwana go na le Moporesidente, o kwa godingwana go na le dikgotlatshekelo e bile o kwa godingwana go na le mmuso.

O tlhalosa ka moo batho ba lefatshe la rona ba tshwanetseng go tshola ba bangwe ka teng, le gore ditshwanelo le maikarabelo a bona ke eng. Molaotheo wa lefatshe o teng go re sireletsa rotlhe jaanong, le bana ba rona ka moso.

Ela tlhoko hisetori ya rona.	A re se keng ra boeletsa diphoso tsa hisetori ya rona.	Molaotheo wa rona o re thusa go akanya le go aga bokamoso jo bo botoka jwa botlhe.

Rona, re le batho ba Afrika Borwa;

Re itse ditshiamololo tsa rona tse di fetileng;

Re tlotla ba ba bogetseng tshiamo le kgololosego mo lefatsheng la rona;

Re tlotla ba ba diretseng go aga le go tlhabolola naga ya rona; mme

Re dumela gore Afrika Borwa ke ya botlhe ba ba tshelang mo go yona, re tshwaragane mo go farologaneng ga rona.

Rona ka jalo, ka baemedi ba re ba itlhophetseng ka kgololosego, re amogela Molaotheo o jaaka Molaomogolo wa Rephaboliki gore re—

- alafe dikgogakgogano tse di fetileng mme re age Setšhaba se se thailweng mo meetlong ya demokerasi, bosiamisi mo bathong le ditshwanelo tse di botlhokwa tsa botho;
- tlhome metheo ya demokerasi le bosetšhaba jo bo buletsweng botlhe jo mo go bona puso e theilweng, mo thatong ya batho e bile moagi mongwe le mongwe a sireleditsweng ka go lekana ke molao;
- tokafatse matshelo a baagi botlhe le go golola neo ya mongwe le mongwe le;
- age Afrika Borwa e kopaneng ya demokerasi e e kgonang go tsaya maemo a yona a a e siametseng jaaka naga e e ipusang mo tshikeng ya mafatshe.

Senka ditshwanelo tsa gago jaaka Moafrikaborwa mme o tseye maikarabelo a gago a go sireletsa ditshwanelo tsa batho ba bangwe.	Itse Molaotlhomo wa Ditshwanelo & Molaotlhomo wa Maikarabelo.

May God protect our people.
Nkosi Sikelel' iAfrika. Morena boloka setjhaba sa heso.
God seën Suid-Afrika. God bless South Africa.
Mudzimu fhatutshedza Afurika. Hosi katekisa Afrika.



Rainbow WORKBOOKS

ISBN 978-1-4315-0110-6

SETSWANA HOME LANGUAGE
GRADE 5 – BOOK 2
TERMS 3 & 4
ISBN 978-1-4315-0110-6
THIS BOOK MAY NOT BE SOLD.
10th Edition

Workbooks available in this series:

- *Grade R (in all official Languages);*
- *Literacy/Home Language Grades 1 to 6 (in all 11 official Languages);*
- *Mathematics Grades 1 to 3 (in all 11 official Languages);*
- *Mathematics Grades 4 to 9 (in Afrikaans and English);*
- *Life Skills Grades 1 to 3 (in all 11 official Languages); and*
- *Grades 1 to 6 English First Additional Language.*

PUOGAE YA SETSWANA – Mophato 5 Buka 2

ISBN 978-1-4315-0110-6

E tlhabolotswe e bile e tsamaelana le CAPS



Mophato 5

Leina:

Phaposi:

basic education
Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

PUOGAE YA SETSWANA

Buka 2
Kgweditharo 3 & 4

Gr5 SET HL B2_Cover.indd 1
2019/07/29 14:03:23



Mme Angie Motsheka,
Tonakgolo ya Thutotheo



Rre Enver Surty,
Motlatsatonakgolo ya
Thutotheo

Dibukatiro tse di kwaletswe barutwana ba Afrika Borwa ka fa tlase ga boeteledipele jwa ga Tonakgolo ya Lefapha la Thutotheo, Mme Angie Motshekga le Motlatsatonakgolo ya Lefapha la Thutotheo, Rre Enver Surty.

Dibukatiro tsa Rainbow ke karolo ya maiteko a mangwe a Lefapha la Thutotheo a a ikaeletsweng go tokafatsa bokgoni jwa barutwana kgotsa baithuti ba Afrika Borwa mo mephatong e merataro ya ntlha. Jaaka e le sengwe sa dilo tse di kwa godimo mo Lenaneotirong la Mmuso, porojeke e e etleediwa ke Letlotlo la Semmuso. Se se kgontshitse Lefapha go kwala dibukatiro tse ka dipuo tsotlhe tsa semmuso, mme ga di duelelwe.

Re solofela gore dibukatiro tse di tlaa tswela barutabana mosola mo go ruteng ga bona ga letsatsi le letsatsi, le mo go netefatseng gore barutwana ba digela kharikhulamo ya bona. Re netefaditse gore re kaela morutabana sentle mo tirong nngwe le nngwe ka go tsenyeletsa mesupatsela go bontsha gore ke eng se morutwana a tshwanetseng go se dira.

Re solofela gore bana ba tlaa itumelela go dira mo bukeng e fa ba ntse ba gola e bile ba ithuta, le gore wena jaaka morutabana, o tlaa abelana le bona boitumelo jwa bona.

Re go eleletsa katlego e kgolo mo tirisong ya dibukatiro tse, wena le barutwana ba gago.

Tsamaiso ya go kwala



Rulaganya

Swetsa ka ga setlhogo sa gago.
Bua le setlhopha sa gago go kgobokanya dikakanyo. Dirisa mmepe wa tlhaloganyo go sedifatsa dikakanyo tsa gago ka ga poloto, baanelwa le maitshetlego.

Kwala setlhangwa sa ntlha

Kwala leyakgatiso (mokgwaritsokgwaritso) la gago la ntlha.
Akanya ka ga bareetsi, kagego le temana nngwe le nngwe.

Boeletsa

Sekaseka leyakgatiso mme o neye ditshwaelo tse di tswang mo balekaneng le go siamisa diphoso.

Siamisa diphoso

Siamisa diphoso tsa mopeleto le tsa matshwaopiso.
Baakakanya leyakgatiso (mokgwaritsokgwaritso).

Phasalatsa

Kwala leyakgatiso la gago le le siamisitsweng diphoso sentle jaaka setlankana sa bofelo sa go se neela.

Published by the Department of Basic Education
222 Struben Street
Pretoria
South Africa

© Department of Basic Education
Tenth edition 2020

ISBN 978-1-4315-0110-6

The Department of Basic Education has made every effort to trace copyright holders but if any have been inadvertently overlooked the Department will be pleased to make the necessary arrangements at the first opportunity.

This book may not be sold.

Gr5 SET HL B2_Cover.indd 2 2019/07/29 14:03:32

Mophato 5

Rainbow WORKBOOKS

Puoga e

YA SETSWANA



Buka e ke ya ga:

_____

SETSWANA

Buka 2

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH5.indd 1 2019/10/22 13:55:16

DIKAEDI TSA GO DIRISA BUKATIRO E

Dirisa Bukatiro mmogo le metswedi e mengwe ya gago. Bona PPKT (CAPS) ya Kgato ya Bogare ya Puogae.

Re go amogela mo Bukatirong ya Puo ya gae ya Kgato ya Mgareng. Maemo a Puo ya g… Kgato ya Magareng a ikaeletswe go tlhabolola le go godisa bokgoni jwa puo ya barutwana mabapi le bokgoni jwa go buisana jo bo batliwang mo maemong a setho, le go tlhabolola le go godisa bokgoni jwa borutegi jwa bona jo bo tlhokegang mo go ithuteng go kgabaganya kharikhulamo. Re solofela gore o tlaa bona Bukatiro e e le mosola thata mo go thuseng barutwana ba gago go godisa bokgoni jo.

Bukatiro e rulagantswe go ya ka tsamao ya dibeke di le pedi tsa PPKT (CAPS). O tlaa fitlhela kakaretso ya dintlha tse di tshwanetseng go fitlhelelwa mo go nngwe le nngwe ya dibeke tse pedi mo ditsebeng tsa 1, 35, 69 le 103tsa Bukatiro. Tikologo nngwe le nngwe ya dibeke di le 2 e rulagantswe go akaretsa dikgono tsa puo di le nne tse di latelang.


A re bueng

1 Go reetsa le Go bua (Molomo) – diura di le 2 mo tshekong ya dibeke di le pedi

Barutwana ba tlhoka ditšhono tsa kgapetsakgapetsa go godisa bokgoni jwa bona jwa Go Reetsa le Go Bua go ba kgontsha go kgobokanya tshedimosetso, go rarabolola mathata le go tlhagisa dikakanyo le megopolo. Bukatiro e na le ditirwana di le mmalwa tsa go bua le tsa go reetsa tse o ka di atolosang go netefatsa gore barutwana ba bona dinako tse dintsinyana tsa go ikatisetsa ditiro tsa molomo.


A re buiseng

2 Go buisa le Go bogela – diura di le 5 mo tshekong ya dibeke di le pedi

PPKT (CAPS) e batla gore barutwana ba buise le go bogela dikwalwa le mefutakwalo e e rileng mo tikologong ya dibeke di le 2. Se se akaretsa puiso: dikgangkhutshwe, thutaditso, ditiragalo tsa gago, makwalo, diimeile, diteng tsa bukatsatsi, diterama, diathikele tsa makwalodikgang, diathikele tsa dimakasine, dipotsolotso tsa diyalemowa kana diromamowa, maboko, dikwalwa tsa tlhotlheletso, dipapatso, ditaelo, dikaelo le tsamaiso. Gape, KPKT (CAPS) e batla gore barutwana ba buise dikwalwa tsa tshedimosetso tse di nang le ditshwantsho: dimmepe, ditšhate, ditheibole, dithalo, mebepe ya tlhaloganyo, ditšhate tsa maemoa bosa, diphousetara, dikitsiso, ditshwantsho le dikerafo. O tlaa fitlhela tlhopho e ntle ya mefuta e ya dikwalwa mo Bukatirong. KPKT (CAPS) e tlhophile tsamaiso ya puiso e e bopiwang ke dikgato tsa pele-ga-puiso, puiso le morago-ga-puiso.

O tlaa fitlhela tlhaloso e e thusang ya sekerafo ya tsamaiso ya puiso mo bogareng jwa letlharekapeso la buka.


A re kwaleng

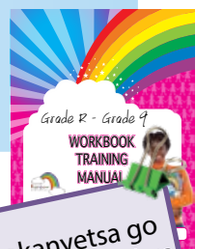
3 Go kwala le Go tlhagisa – diura di le 4 mo tshekong ya dibeke di le pedi

PPKT (CAPS) e batla gore barutwana ba bone ditshono tsa kgapetsakgapetsa go ikatisetsa go kwala mo mabakeng a a farologaneng. Bukatiro e neelana ka diforeimi di le mmalwa tsa go kwala le dirulaganyi go tlhatlhamolola tlhagiso ya barutwana ya dikwalo tse di kwadiwang, tsa ditshwantsho le tsa bobegakgang-bontsi. O tlaa fitlhela tlhaloso ya sekerafo ya tsamaiso ya go kwala mo bogareng jwa sephuthelo sa Bukatiro kwa morago.


A re kwaleng

4 Dipopego tsa Puo le Melawana – ura e le 1 mo tshekong ya dibeke di le pedi

PPKT (CAPS) e neelana ka lenaneo la Dipopego tsa Puo le Melawana (dintlhana) tse di tshwanetseng go dirwa mo mophatong mongwe le mongwe. Bukatiro e akaretsa dithutiso tse di kgethegileng tsa nngwe le nngwe ya mo tshekong ya dibeke di le pedi. Go le gantsi ditirwana tse di akaretsa "kitsiso" e e tlhalosang molawana wa puo.



Go ikgobokanyetsa go le gontsinyana o kopiwa go okomela Bukana ya Katiso ya Bukatiro.

PUO

Diteng

Thitokgang 5: Mefuta e e farologaneng ya dikwalwa

Dikgang
Kgweditharo 3: Beke 1-2

65 Nako ya go buisa 2
Bua ka ga padi
Lemoga baanelwa, poloto le molaetsa.
Buisa nopolo go tswa mo pading.
Araba dipotso tse di rileng ka ga padi.
Tshwaela ka ga setlhogo sa nopolo.
Nna le ponelopele (maemo a kanelo).

66 Botsalano 4
Kwala temana e e nang le setlhogo le dipolelo tse di tshegetsang.
Kwala tshosobanyo.
Golaganya mafoko le bokao jwa ona.
Dirisa maemedi,
Lemoga bokao jwa tshwantshanyo.

67 Tshekatsheko ya buka 6
Tlotla ka ga baanelwa, poloto le maitshetlego a buka.
Buisa tshekatsheko ya buka.
Araba dipotso ka ga tshekatsheko ya buka.
Golaganya mafoko le bokao jwa ona.
Kwala dipolelo o dirisa mafoko go tswa mo temaneng.

68 Go kwala pegelo 8
Kwala tshekatsheko ya buka o dirisa foreimi.
Lemoga madiri a a mo pakapheting.
Fetolela madiri a pakapheti mo pakajaanong.
Kwala dipoleo o dirisa dithuanyi.
Kgaoganya mafoko go ya ka dinoko.

69 Diteng tsa bukatsatsi 10
Bua ka ga bukatsatsi.
Buisa diteng tsa bukatsatsi.
Araba dipotso ka ga diteng tsa bukatsatsi.
Lemoga pharologano magareng ga padi, bayokerafi le diteng tsa bukatsatsi.
Lemoga madiri a a mo pakapheting le mafoko a a golaganyang.
Golaganya mafoko le bokao jwa ona.

70 A re nne le boitlhamedi 12
Kwala tshekatsheko o dirisa foreimi.
Dirisa matlhaodi, matlhalosi le makopanyi go bopa dipolelo.
Dirisa maemedimaitiri.

71 Tsa bayokerafi ya ga Nelson Mandela 14
Tlotla pharologano magareng ga padi, bayokerafi le sa bukatsatsi.
Buisa nopolo go tswa mo bayokerafing.
Araba dipotso ka ga bayokerafi.
Lemoga makaelagongwe.
Lemoga dikakanyokgolo le dikakanyo tse di tshegetsang temana.
Lemoga bokao jwa mafoko le dipolelwana.
Naya kakanyo.
Golaganya mafoko le bokao jwa ona.

72 Bayokerafi 16
Kwala bayokerafi ya tsala.
Tlhomaganya tshedimosetso.
Dirisa matshwaopuiso.
Dirisa diane le maele.

Dikwalwa tsa tshedimosetso
Kgweditharo 3: Beke 3-4

73 Boikuelo jwa papatso 18
Bua ka ga mefama ya go bapatsa.
Tlotla ka ga papatso.
Buisetsa papatso kgaisano go itlhamela papatso.
Araba dipotso tse di rileng ka ga papatso.
Okola papatso.

74 Tlhama papatso 20
Rulaganya, tlhama le go baakanya papatso.
Lemoga dikhutshwafatso.
Kwala sebopego se se nepagetseng sa matlhaodi a papiso.
Tsenya diphegelwana le ditsejwana mo dipolelong.

75 Dijo, dijo tse di monate! 22
Bua le setlhopha ka ga resipi e o e ratang.
Buisa papatso ya dijotshegare.
Araba dipotso ka ga papatso.
Kwala dipolelo ka mokgwa wa puosebui.

76 Papatso ya mamepe a dinotshe 24
Rulaganya papatso ya tswina.
Tlhama papatso o dirisa mafoko le dipolelwana tse di rileng gammogo le mafoko le dipolelwana tsa gagwe.
Kwala dipolelonolo.

77 Serala sa bana/Kago ya botshamekelo jwa bana 26
Bua ka ga dipharologano magareng ga filimi le tiragatso e e tshelang.
Tlotla ka ga tiragatso e ba e boneng le go tlhotlheletsa setlhopha go e bona.
Buisa papatso ya tiragatso ya serala.
Araba dipotso ka ga papatso.
Tlhalosa bokao jwa dipolelwana.

78 Sekgemetšhana sa me sa serala 28
Rulaganya papatso ya motshameko wa sekolo.
Kwala papatso ya motshameko wa sekolo.
Baakanya diphoso mo papatsong.
Lemoga madiri le matlhalosi.

79 Kgaisano ya khomputara 30
Tlotla ka ga go tsenela dikgaisano.
Bua ka ga botlhokwa jwa dikhomputara.
Buisa papatso ya go tlhama khomputara e ntšhwa e e farologaneng.
Araba dipotso ka ga papatso.
Golaganya dipolelwana le mafoko a a dirisiwang mo papatsong.

80 Botaki jwa me 32
Lemoga bokao jwa dipolelwana tse di dirisiwang mo papatsong.
Kwala tlhaloso e khutshwane ya tlhamo ya dikhomputara.
Feleletsa dipolelo o dirisa sebopego se se siameng sa lediri.
Rulaganya, tlhama le go baakanya diphoso tsa papatso ya kgaisano.

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH5.indd 1 2019/10/22 13:55:19

Nako ya go buisa



A re bueng

Bolelela phaposiborutelo ka ga padi e o e buisang. Netefatsa gore o ba bolelela maina a baanelwa ba padi. Gore ke bomang, go diragala eng mo pading, molaetsa wa padi, le gore goreng o akanya gore batho ka fa phaposiborutelong ya gago ba tshwanetse go e buisa.



A re buiseng

Leruarua la leruri

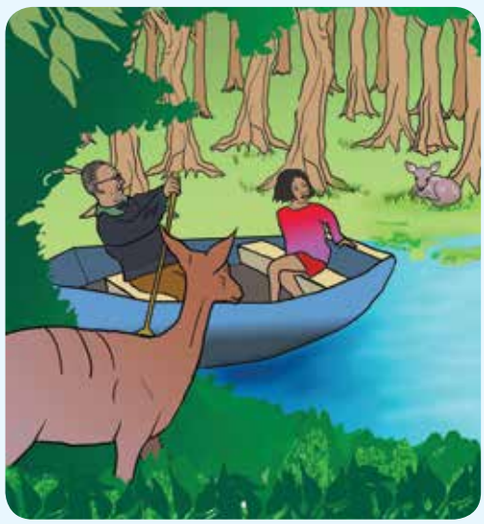
Sarah Lean

Padi ke kgang e e nang le lefelokgang – e go bolelela gore kgang e diragala leng le gore kwa kae. Go na le baanelwa (batho kgotsa diphologolo) ba kanelo e leng ka ga bona: poloto e e go bolelelang gore go diragala eng mo kgannyeng: thitokgang e e leng molaetsa wa kgang:"ntlha ya pono" e e go bolelelang gore ke mang yo o anelang kgang.

Rremogolo o gogela lefetlho ka fa seketswaneng fa re ntse re thuma mo metsing a a phatsimang go fitlhela re se kgarameletsa kwa leribeng. Rotlhe re ne re beile monwana mo dipounameng, go se bolelele mongwe gore a didimale ka gonne re didimetse, fela ka gonne re akanya ka go tshwana. Ga ke itse gore rremogolo o bone eng, se ke se itseng ke gore ke a mo ikanya.

"A o a e bona Hannah?" Rremogolo a sebaseba.

Meriti e e dibatana tse di kgolokwe tse dipududu e tsamayatsamaya mo bosigong jwa Lwetse mme ke sa kgone go bona sepe mo bojannyeng le matlhaka a a kitlaneng. Ka tshikinya tlhogo ya me.



"Lebelela." Rremogolo a sebaseba.

Ka latela matlho a gagwe, fela go ntsere lobaka lo loleele go bona phologotswana, e ithatile e letile. Letlalo la yona le sa farologane le tikologo e e leng mo go yona. Ke ne ke kgona go bona tsabakelo ya bomorago jwa nko ya yona, fela e ne e itse gore e tshwanetse go nna e totobetse, gore e nne e babalesegile. Fa ke e bona, e ne ya ema sekgala sa mmaele.

Ka sebaseba, "A phologotswana e le e siame ka boyona, Rremogolo?"

A koma ka tlhogo ntlheng nngwe ya leriba. Phologolo ya naga e re lebile, a tshwenyegile gonne a sa batle go tlhotlheletsa phologotswana, e a kgaogantsweng le yona ke moedi wa metsi.

Rremogolo a nyenya.

"A o tlaa nna fa kgotsa o tlaa thumela kwa moseja?" A bua e kete ena le phologolo ya naga ba kile ba tshela mmogo.

Re didimetse lobakanyana go fitlhela rremogolo a bua gape. "Ke tšhono ya gago go fudua mokoro," a rialo. Nna le rremogolo re kile ra tsaya maeto a le dikete a mofuta o kwa bogorogelong jwa dikepe. Re fa dibata, batho ba bannye ba ba gakgamaletseng go fetoga ga metsi. Ka tsholetsa mafetlho mme ka fudua mokoro, ke kgokolosa le go tsholetsa jaaka rremogolo a nthutile.

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH5.indd 2 2019/10/22 13:55:21

Letlha: _____

Dikota tsa go fudua tsa phatšakanya metsi jaaka tshupanako e betsa ka boiketlo.

"Hannah, ke batla gore o gopole sengwe se se botlhokwa fa nna nka se lebala."

"Sengwe le sengwe rremogolo," ka rialo.

Ka boiketlo rremogolo a baya letsogo la gagwe le le matsutsuba, le le tsofetseng mo pankeng e e fa magareng ga rona. Go tsamaya ke go bona e bile godimo ga tsotlhe ke go ithuta.Fa o sa tsamaye o ka se nne le maitemogelo a a matshwanedi ka ga ditiragalo tsa botshelo "O nkgopotse maeto a maemo a tshwana le a. Matsatsi a maemo a a ka se lebalegeng a a re dirang se re leng sona."



A re kwaleng

O akanya gore ke ka ntlha ya eng fa setlhogo sa kgang e ne e le lerarua la leruri? A o akanya gore setlhogo sa padi ke se se maleba? Bua gore goreng.

Hannah le rremogolo wa gagwe ba kwa kae?

Ba ne ba beile menwana mo dipounameng tsa bona. Goreng?

Ngwana wa phologotswana ya naga o ne a kgaogantswe le mmayona. O akanya mme wa phologotswana ya naga a ne a ikutlwa jang?

Rremogolo o akanya gore se ba se boneng e ne e le sengwe se se kgethegileng?

Rremogolo wa Hannah o tsofetse. Ke polelo efe e e go bolelelang se?

Rremogolo wa Hannah a re matsatsi a a kgethegileng, a e leng karolo ya segopotso sa rona, a re dira se re leng sona. O akanya gore o kaya eng ka se?

A o na le sengwe ka matsatsi a a kgethegileng se o ka gale o ka se gopolang? Kwala temana o tlhalosa ka ga letsatsi le le kgethegileng leo.

O akanya gore ke mang yo o anelang kgang? O itse jang se?

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH5.indd 3 2019/10/22 13:55:21

Botsalano

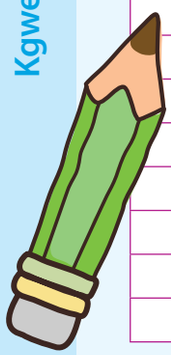




A re kwaleng

Baanelwa mo kgannyeng ke tshika tse pedi tse di farologaneng – le mororo ba na le botsalano jo bo kgethegileng.

Kwala temana ka ga botsalano jo bo kgethegileng jo o nang le bona le rremogolo wa gago kgotsa nkoko wa gago kgotsa motho yo mogolo. Netefatsa gore o nne le polelo ya setlhogo le polelo e e tshegetsang e buang ka ga setlhogo.

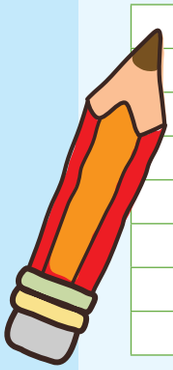




A re kwaleng

Anela gape nopolo go tswa mo go *Leruarua la leruri*. Bua gore go diragetse eng, ke mang yo o amegileng le gore ditlamorago e nnile dife. Ipotse gore a o tsenyeleditse tshedimosetso e e botlhokwa le gore a mongwe yo o buisang ditemana o tlaa tlhaloganya dintlhakgolo. Kwala dipolelo di le tlhano.

Fa o sosobanya kgotsa o kwala temana ka ga sengwe, o kwala dintlhakgolo ka mafoko a gago. Mme ka gale o tlaa sosobanya kgang yotlhe mme o kwale karolo ya temana go tswa mo kgannyeng.





A re kwaleng

Mafoko a a ntshofaditsweng a kaya eng? Tlhopha bokao jo bo nepagetseng go tswa mo lenaneong le le ka fa mojeng. Kwala mafoko a a bontsho mo thanoding ya gago.



HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH5.indd 4 2019/10/22 13:55:22

Letlha: _____

segopotso	dipatso tse dinnye mo selong
maronthorontho	modumo o o dirwang ke tau
rora	selo se re se gopolang kana dikgakologelo
gopotsa	dilo tse di thusang pono
diporele	dira gore motho a gakologelwe
nanara	go tsamaya ka iketlo le ka setu





A re kwaleng Golaganya dipolelo tse o dirisa mme.

Rremogolo wa me o na le mokoro. O motona thata go ka pega batho ba le babedi.

_____

Yo ke rremogolo wa me. O botlhale thata.

_____

_____

Re ile kwa setlhaketlhakeng. Se sentle thata.

_____

_____

MAEMEDI

Re dirisa maemedi boemong jwa maina a a tlhagisitsweng pele.

Re ka dirisa maemedi fa re bua ka batho kgotsa dilo.



A re kwaleng Hannah a re dikota tsa gagwe tsa go fudua di phatšakanya go tshwana le tshupanako e betsa ka bonya.



Tshwantshanyo e bapisa sengwe le se sengwe ka go dirisa **jaaka** kgotsa **tshwana** le go dira setshwantsho sa mafoko.

O bapisa go phatšakanya le go betsa ka bonya ga tshupanako. Papiso e bontsha gore dikota tsa go fudua mokoro di betsa ka bonya mme ka moribo mo metsing.

Go na le tshwantshanyo e nngwe gape mo kgannyeng: *Rremogolo o bonolo jaaka kwana*

Bonolo jwa ga rremogolo bo bapiswa le eng?

_____

Papiso e supa eng?

_____

O akanya gore kwana e farologana jang le rremogolo?

_____



Tshaeno ya morutabana _____ Letlha _____

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH5.indd 5 2019/10/22 13:55:23

Tshekatsheko ya kgang



A re bueng Dirang mo ditlhopheng tsa lona.

Buka e o e ratang ke efe? Bolelela phaposiborutelo ka ga buka eo: Lemorago, baanelwa, poloto le gore goreng buka e tshwanelwa ke go buisiwa.

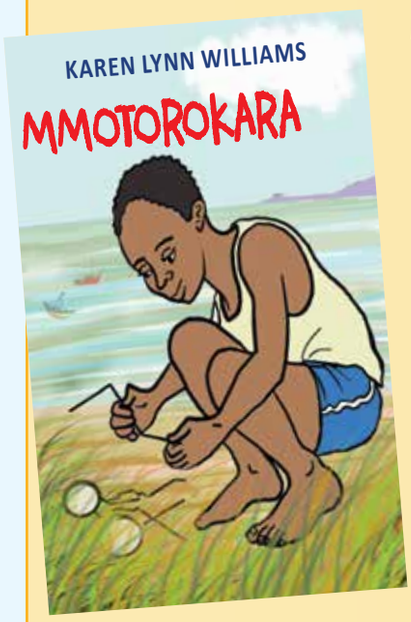


A re buiseng Buisa pegelo e e latelang ya buka.



Tshekatsheko ya buka e bolelela batho gore buka e ka ga eng. Mmegi (motho yo o kwalang pegelo) ka gale o go bolelela gore e kwaletswe batho ba dingwaga dife. A ka bua gape gore o fitlhetse buka e kwalegile sentle, e a itumedisa le gore a puo e bonolo kgotsa e bofitlha.

Galimoto
ka Karen Lynn Williams



Mosimanyana mongwe kwa Malawi o butse lebokoso la gagwe la letlotla, a ntsha bothale mme a tsaya tshwetso ya go bopa mmotorokara (sejanaga ka puo ya kwa Malawi). Fela o ne a se na bothale jo bo lekaneng. Ka jalo a tsamaya a batlana le bona mo motsaneng. A o tla fitlhela jo bo lekaneng go dira setshamekisi sa gagwe, mme fa go le jalo, ke sebopego sefe se kakanyo e tla se tsayang ka bothale jo bo tshopegileng?

Babuisi ba tlaa itumelela tlhaloganyo e, kgololosego le maitlhomo a mosimanyana a a itemogelang mo kgannyeng fela ba ka swaba ka tsela e bagolo ba bantsi ba ka belaelang lebaka le le ka dirang gore a tsamaye a batla mo mabenkeleng le ditsheng. Ke itheile ka re, mo motsaneng o monnye jaaka o, a ka tuma mme baagi ba motse ba ka akanya gore o ne sa akanya sepe se sentle. Le gale, e ke kgang e e tlhotlheletsang, e e kwadilweng bontle. Ditshwantsho tse di mebala mme di bontsha babuisi gore Malawi e lebega jang.



Go fetisa tsotlhe, ke gakgamaditswe ke tsela e mosimane a neng a itumetse ka se sennye se a se dirileng – le gore goreng lebokoso lwa gagwe le lennye la letlotlo le maitlhomo a gagwe di tshwanang le go reka setshamekisi kwa *Toys 4 Us*– e e botoka, bangwe ba tlaa re! Dilo tse dinnye tse o nang le tsona, di nna botlhokwa. Ke akanya gore ke nnete gore bana ba tlaa tlhopha setshamekisi kgotsa tse pedi tse ba ka di ratang go sa kgathalesege gore ba na le bokae: go lebega e le tlhago ya bana go nna le sengwe se se kgethegileng mme ke akanya gore maikutlo a a kakaretso a senolwa ka tsepamo mo bukeng.



Ke buka e bana ba dingwaga tsa 9 – 11 ba ka bonang botlhokwa jwa go e buisa. E naya setshwantsho sa batho le matshelo a bona. Puo e nngwe e bofitlha, mme fela mmuisi a ka kgona go ranola bokao jwa mafoko.

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH5.indd 6 2019/10/22 13:55:24

Letlha: _____



A re kwaleng Buisa dipotso mme morago o kwale dikarabo.



Setlhogo sa kgang ke sefe?

Kgang e ka ga eng?

Mosimanyana o nna kwa nageng efe?

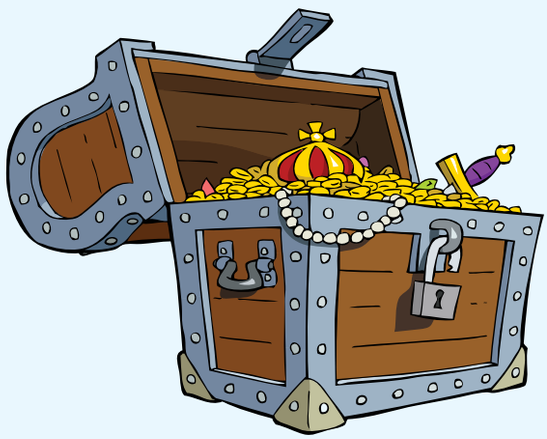
Ke eng se mosimanyana a neng a ikaelela go se dira?

A o ka rata go buisa kgang e? Kwala temana go tlhalosa karabo ya gago.



A re kwaleng Mafoko a a ntshofaditsweng a kaya eng? Tlhopha bokao jo bo nepagetseng go tswa mo lenaneong le le ka fa mojeng. Kwala mafoko ka bontsho mo thanoding ya gago mme morago o a dirise go kwala dipolelo tsa gago.

letlotlo	go ja monate
go itumelela	go rotloetsa
belaetsa	dithalo
tlhotlheletsa	dilo tse motho a nang le tsona
ditshwantsho	khumo kana dilo tsa botlhokwa tse motho a nang le tsona.
ditsamotho	go se tshepege
bophara	go anama le lefelo





Tshaeno ya morutabana _____ Letlha _____

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH5.indd 7 2019/10/22 13:55:24

Go kwala pegelo



A re kwaleng

O tlile go kwala pegelo ka ga nopolo *Leruarua la leruri* ka Sarah Lean. Dirisa foreimi e e fa tlase go e kwala.

Setlhogo

Mokwadi



Baanelwa: Ke bomang? A o ba rata? Ba dira gore o ikutlwe jang?

Poloto: Go diragetse eng? Ke eng se se tshegisang, se se tshosang, se se itumedisang go buisa?

Kakanyo ya gago: Ke karolo efe e o e ratileng ya nopolo mme goreng?

A o akanya gore o tlaa rata kgang? Goreng?

A o akanya gore kgang e na le thuto? A go sengwe se o se ithutileng go tswa mo nopolong?

A o ka atlanegisa kgang e mo tsaleng ya gago? Goreng? Goreng o ka se ke?

Sosobanya kakanyo ya gago ka ga nopolo ka polelo e le nngwe mme o neye nopolo ya gago maemo a naledi.

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH5.indd 8 2019/10/22 13:55:25

Letlha: _____



A re kwaleng Thalela madiri a a mo pakapheting mo temaneng e.

Morutabana wa ga Jamal, Mme Sampson, o kopile batsadi ba gagwe go tla kopanong. “Rre le Mme Ngoma,” a rialo, “Jamal o tshwanetse go dira botoka ka mopeleto, dipalo le thutaloago. Ga a tsepamise tlhaloganyo.” E ne e le nnete. Jamal o na le bothata jwa go akanya ka go arola ka mokgwa o moleele. Karolo e e rategang ya gagwe ya letsatsi la sekolo e ne e le nako ya go kgwa mowa (nako ya kgaotso), fa a ne a kgona go tshameka ka kgwele ya rakabii. Batsadi ba ga Jamal ba ne ba mmolelela gore a tlogele kgwele ya rakabii kwa gae. O ne a hutsafala thata. O ne a iphitllhela a latlhegile ntle le kgwele ya gagwe. O ne a dula a didimetse mo pahposiborutelong. Ka nako ya boreiki, o ne a dula a rototse matlho a a tlhontseng ka magetla a a oleng. Batsadi ba gagwe ba ne ba re, “go tshwanetse ga nna le mokgwa mongwe o o botoka go gaisa o.” Ba ne ba tla ka leano mme ba le diragatsa mo sephiring.

A re kwaleng Dirisa madiri a pakapheti boemong jwa madiri a pakajaanong mo nopolong e.

Ka letsatsi lengwe, Mme Sampson o ne a itsise tlelase baeng ba ba kgethegileng – Brian Habana! Jamal o ne a itumetse! Habana a bua le ena mme a mmolelela gore fa a batla go nna setshameki sa rakabii, o tshwanetse go dira ka thata mo dipalong tsa gagwe, mopeleto le dirutwa dingwe tsa sekolo.

_____

_____

_____

_____

_____

_____



A re kwaleng Thalela madiri a a nepagetseng mo dipolelong tse.

- Brian Habana o bua/bue le Jamal.
- Ka nako ya dijo, Jamal o ne a eme/ema ka khutsafalo.
- Mme Simpson o ne a botsa/boditse Jamal gore o ya kae.
- Habana o akanya/akantse gore a ka thusa Jamal.
- Batsadi ba me ba ne ba itse/itsitse gore Mme Simpson o leka/lekile go nthusa.



A re kwaleng Kgaoganya mafoko a ka dinoko. Bua lefoko le le lengwe, mme o le kgaoganye go supa kwa noko nngwe le nngwe e leng kwa teng. morago kwala lefoko, o bontsha dinoko (sekao: mo/si/ma/nya/na)

motho	mosetsanyana	nko	gaufi	lerato

Tshaeno ya morutabana _____ Letlha _____

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH5.indd 9 2019/10/22 13:55:26

Diteng tsa bukatsatsi



Diteng tsa bukatsatsi se tlhalosa ditiragalo ka ga botshelo jwa mokwadi, ka tatelano e di diragetseng ka yona. Mokwadi o dirisa maina (go lemoga batho, dilo le diphologolo), golaganya mafoko (morago, pele, moragonyana) le polelonolo, pakapheti.



A re bueng A o na le se diteng tsa bukatsatsi?

Fa e le gore o na le bukatsatsi, ke dilo tsa mofuta mang tse o di kwalang jaaka diteng tsa mo bukatsatsing ya gago? O ne o ka kwala ka ga eng fa o ne o na le bukatsatsi?



A re buiseng Buisa tshekatsheko ya buka e e latelang.



E setse e le dibeke di le tlhano ke kwadile sengwe fa. Ke nnile le kgwedi e e neng e nngangile ka tiro! Abuti wa tsala ya me o re kopile go mo thusa go rulaganya moletlo. Re ne ra tshwanela go rulaganya dipone le mmino, dijo le dinotsididi tsa batho ba le 40. Moletlo o ne o itumedisa. Re ne re bina, re tlotla le go tlolatlola mo khaseleng ya go tlola.

Pele ke itse ka ga ona, e ne e le malatsi a khunologo. Ka letsatsi la go kgaogana, re ne ra taboga lebelo la go kgabaganya naga rotlhe ka ditlhopha. Morago ga foo, nna le ditsala tsa me re ne ra ya kwa letamong. Le halofo ya tlelase ya me e ne ya dira jalo, ka gonne go ne go le gaufinyana.



Re ne ra tshameka kgwele ya dinao, ra utlwelela mmino. Mme ra itumelela letsatsi la rona la ntlha la malatsi a khunologo. Ka letsatsi le le latelang nna le tsala ya me re ne ra ya kwa lewatleng. Ke ne ka ikutlwa ke le lesego ka gonne ke kile ka ya kwa lewatleng. Malatsi a ntlha a mabedi a nnile a a monate. Letsatsi le ne le tlhabile mme metsi a le botshitho. Mme morago pula e ne ya simolola go na. Nna le tsala ya me re ne ra simolola go aga phasele (maleane) ya dimukana di le 1000 e a e filweng ke mongwe ka letsatsi la botsalo lwa gagwe. Lewatle le ne le sule dikgapetla, mme fela ke ne ka thuma mo go lona. Ke ne ke sa batle gore morago ke ikotlhaele go se thume mo lewatleng tsatsi lengwe le lengwe.



Fa re boela kwa sekolong, re ne re saletswe ke dibeke di le nne fela gore re kwale ditlhatlhobo tsa bofelo jwa ngwaga. O ne o ka akanya gore morutabana o tlaa emisa go re naya tirogae. Mme nnyaya! Ke ne ke na le porojeke ya hisitori. Tiro e ntšhwa dibeke di le nne fela pele ga ditlhatlhobo tsa makgaolakgang. Ke eletsa barutabana ba ka dira dithuto tsa poeletso go na le tiro e ntšhwa!

Ba ka se akanye gore go ne go ntse jang, go nna mošwa?



A re kwaleng Temana e ke ya mofuta mang? Tshwaya karabo e e nepagetseng.

tshekatsheko ya buka		padi		bayokerafi (mokwadi)		setsenywa sa bukatsatsi	

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH5.indd 10 2019/10/22 13:55:27

Letlha: _____

Naya mabaka a karabo ya gago.

O akanya gore mokwadi a ka nna dingwaga di le kae? Bua gore ke eng o akanya jalo.

Ena le bana ba phaposiborutelo ba dirile eng ka letsatsi la ntlha la sekolo?

A o jesiwa monate ke go thuma?

O ikutlwa jang ka ga morutabana wa gagwe? Naya lebaka la se o se buang.

O simolotse diteng tsa bukatsatsi ya gagwe ka gore e setse e le lobaka lo loleele a kwadile mo go yona. O akanya gore goreng a eme lobaka lo lo kalo?

Ena le tsala ya gagwe ba ne ba aga malepa (maleane) pula e ntse e na. Ka mela e le mebedi kwala gore o ne o tlaa dira eng fa pula e ne e ka na o le mo malatsing a khunologo.

Thalela mafoko a le matlhano a pakapheti mo diteng tsa bukatsatsing. Sekeletsa makopanyi otlhe.



A re kwaleng

Batla mafoko mo setlhangweng a a nang le bokao jo bo tshwanang le dipolelo tse.

tiro e ne e ntlaletse	
baakanyetsa moletlo	
malatsi a boikhutso	
metsi a thuthafetse	
go itshola	
lewatle le ne le gatsetse	

Tshaeno ya morutabana _____ Letlha _____

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH5.indd 11 2019/10/22 13:55:29

A re nne le boitlhamedi



A re kwaleng

O tlile go kwala pegelo ka ga buka e o e buisitseng. Dirisa foreimi e e fa tlase go e kwala.



Setlhogo _____

Mokwadi _____

Baanelwa: ke bomang? A o ba ratile? Ba dirile gore o ikutlwe jang? _____

_____

_____

_____

Poloto: Go diragetse eng? A e ne e tshegisa, tshosa, itumedisa go e buisa? _____

_____

_____

_____

Dikakanyo tsa gago: Ke karolo efe e o e ratileng mme goreng? _____

_____

_____

_____

A o ratile buka? A go na le dikarolo dingwe tse o ka ratang go di fetola? Goreng?



_____

_____

A kgang e na le thuto? A go sengwe se o se ithutileng go tswa mo bukeng? _____

_____

_____

A o ka atlanegisa buka go tsala ya gago? Goreng? Goreng o ka se ke? _____

_____

_____

_____

Sosobanya kakanyo ya gago ya buka ka polelo e le nngwe mme o fe buka maemo a naledi.

_____

_____

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH5.indd 12 2019/10/22 13:55:29

Letlha: _____



A re kwaleng

Dirisa matlhaodi, matlhalosi le makopanyi mo mabokosong gammogo le maina a gago le madiri go bopa dipolelo di le tlhano.





A re kwaleng

Dirisa maitiri a a mo lebokosong go feleletsa dipolelo. Mme morago o thalele motho, batho kgotsa leina le maitiri a a kayang.

bonna	bowena	boena	borona
boyona	bobona	botsona	

Maitiri ke maemedi a a kayang sediri sa polelo kgotsa polelwanakala. Fa sediri se le mo bongweng, a felela ka –nna, fa a le mo bontsing, a felela ka -ena

Ke dirile porojeke ya me ya hisitori ka bonna le ena o dirile ya gagwe ka boena _____.

Re ile kwa lewatleng go thuma ka _____.

Abuti wa tsala ya me o rulagantse moletlo ka _____.

A o batla go aga malepa ka _____?

Phologotswana e ne ya ya ka kwa ntlheng nngwe ya sekaka ka _____.

Go botlhokwa gore ba dire tiro ka _____.



Tshaeno ya morutabana _____ Letlha _____

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH5.indd 13 2019/10/22 13:55:31

Tsa bayokerafi ya ga Nelson Mandela



A re bueng

A o itse mongwe yo o mo eletsang?
Bolelela tlelase gore ke mang.



Bolelela tlelase gore goreng o eletsa motho yo. Motho yo o na le eng se se mo dirang yo a kgethegileng?

Sekaseka, mo ditlhopha tsa lona, pharologanyo magareng ga bayokerafi le bayokerafi ya moikwadi.

Jaanong sekaseka pharologanyo magareng ga padi, diteng tsa bukatsatsi le bophelo la mokwadi.



A re buiseng

Bayokerafi ke kgang ya nnete ya botshelo jwa motho yo o botlhokwa, e e kwadilweng ke motho mongwe. Bayokerafi e tlhalosa tikologo ya motho; e bontsha ka moo motho a amang ba bangwe ka teng; e naya dintlha ka ga motho; mme e kaya ka moo mokwadi a ikutlwang ka teng ka motho yoo.



Nelson Rolihlahla Mandela o tsholetswe kwa motsaneng o o gaufi le Umtata kwa Transkei. Fa a sa le monnye, o ne a lora e le mmueledi mme a thusa batho mo kgaratlhong ya kgololosego.



Morago ga fetsa dithuto tsa sekolo, o ne a ithutela dikirii ya molao. O ne a bula ofisi kwa Johaneseborogo, le Oliver Tambo. O ne a ikgokaganya le ANC mme a tlhophiwa go nna poresitente wa lliki ya baswa. Morago, o ne a nna motlatsa poresitente wa ANC ka boyona.

Ka 1962, o ne a bonwa molato mo tsheko ya Rivonia, wa go senya dithoto tsa puso. Fa a ne a bonwa molato o buile tse di latelang:

"Ke lwele kgatlhanong le kgatelelo ya basweu, mme ke lwele kgatlhanong le kgatelelo ya bantsho. Ke ratile kakanyo ya temokerasi le lekoko le batho botlhe ba ba tlaa tshelang mmogo ka kgololosego ka kutlwano le ditšhono tse di lekalekanang. Ke kgopolo e e eletsegang e ke tshepang go e tshelela le go e fitlhelela. Mme fa go tlhokagala, ke kgopolo e e eletsegang ya go ikemisetsa go swa."

O ntse lobaka lo loleele kwa kgologeleng. Morago ga gore a gololwe, o nnile moporesitente wa ntlha wa montsho wa Aforikaborwa.

O ne a fiwa sekgele sa nobele sa kagiso ka 1993.



Sekgele sa nobele sa kagiso ke thebolo e e kgethegileng e e fiwang motho yo o sireleditseng lefatshe, go nna le kagiso e ntsi go mongwe le mongwe.

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH5.indd 14 2019/10/22 13:55:33

Letlha:



A re kwaleng Batla makaelagongwe a mafoko a a leng mo temaneng.

dumelang .....

botlhokwa .....

ntlo lefitshwana .....

tsaletswe .....

go lweleng .....

ikaelela .....

ntshiwe kwa kgolegelong .....





A re kwaleng Buisa dipotso mme morago o kwale dikarabo fa fatshe.

Nelson Mandela o tsholetswe kwa kae?

Ke dilo dife tse pedi tse a neng a lora ka ga tsona?

Mandela o ne a kaya eng fa a re o lwele kgatlhanong le kgatelelo ya basweu le bantsho?

O ne a re mo godimo ga tsotlhe o ne a batla gore batho ba tshele ka kagiso mmogo. A o akanya gore keletso ya gagwe e nnile nnete? Bua gore goreng o akanya jalo.

Mandela o ne a fiwa sekgele sa nobele sa kagiso. O akanya gore o ne a ikutlwa jang fa a amogela sekgele se? Bua gore goreng?

Re ithutile eng ka ga Mandela ka go buisa buka ya botshelo jwa gagwe.

Tshaeno ya morutabana _____ Letlha _____

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH5.indd 15 2019/10/22 13:55:35

Bayokerafi



A re kwaleng

Itlhome tsala ya gago e le mongwe wa batho ba ba tumileng. Dira le ena mme le kwale dikarabo tsa dipotso tse fa fatshe: Ke dintlha dife tse di botlhokwa ka ga wena, ka ga losika lwa gago le gore o nna kwa kae? Ke dikakanyo dife tse di botlhokwa tse o nang le sona?

Jaanong, kopa tsala go tla le ditshwantsho tsa losika tse di supang nako e e botlhokwa mo botshelong jwa gagwe. Kopa tsala ya gago go tlhalosa gore goreng a tlhophile tsona.

Kopa tsala ya gago go baya dilo di le tlhano tse di buang sengwe ka ga gagwe mme a tle le tsona sekolong. Botsa tsala ya gago gore goreng a tlhophile dilo tse.

Kwa bokhutlong, kopa tsala ya gago go feleletsa dipolelo tse.



Ka gale ke gopola nako e _____

Nngwe ya segopotso sa me sa boitumelo ke _____

Ke dirile ka natla kwa _____

Ke ikutlwile ke hutsafetse fa _____

Ke tshepa batho ba nkgopola jaaka _____

Dirisa tshedimosetso go kwala botshelo jwa tsala ya gago.



HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH5.indd 16 2019/10/22 13:55:36

Letlha: _____



Dipolelo tse di mo mabokosong di re bolelela ka ga tshedimosetso e re e fitlhetseng mo kgannyeng ka ga Nelson Mandela. Nomora dipolelo go ya ka tatelano e tshedimosetso e filweng ka yona.

Mokwadi o nopola karolo ya puo ya ga Mandela kwa tshekong ya Rivonia.	
Mokwadi o re bontsha ka foo Mandela e leng motho yo o gakgamatsang ka teng.	
Mokwadi o naya leina la motho yo o kwalang ka ga ena.	
Mokwadi o re bolelela gore Mandela o dirile eng morago ga go fetsa sekolo.	



Jamal o ne a tshwarane le go tshameka ka kgwele ya gagwe gore a bo a lebale go kwala polelo ya ga Mme Simpson. A di mo siamisetse.



Netefatsa gore dipolelo tsa gagwe di na le ditlhakakgolo, dikhutlo, diphegelwana le matshwao a kgakgamalo mo mafelong otlhe a a nepagetseng.

ke batla go tshameka rakabii go tshameka le ditsala tsa me go ya go bona brian habana a tshameka kwa motshamekong

_____

ija! mogaetsho ke lebetse go dira tirogae ya me, go feela setsha le go phepafatsa phaposi ya me ya borobalo ka gonne ke ne ke tshameka rakabii

_____

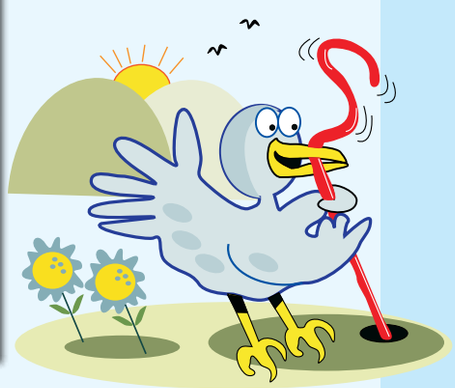


Bapisa leele kgotsa seane sengwe le sengwe le bokao jwa sona.

Seane ke puo, e khutshwane e e tlhagisang kgopolo e e botlhale.

Leele ke puo, mme fela mafoko a a dirisitsweng ga a tlhagise bokao jwa nnete.

Go ja mantle a thaka tsa gago		Go sotlega le go direla balekane ba gago
Ngwana yo o sa leleng, o swela tharing		Ngwana yo o sa tlhaloseng mathata a gagwe o tlaa utlwa botlhoko.
Se sa feleng, se a bo se tlhola		Motho yo moleele thata
O moleele jaaka tsela ya kgalagadi		Ga go tiro e e sa feleng



HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH5.indd 17 2019/10/22 13:55:38

Boikuelo jwa papatso



A re bueng

Goreng batho ba bapatsa dilo?

Fa o bapatsa selo, goreng go le botlhokwa go itse gore bareki ba gago ke bomang?

Ke mofuta ofe wa puo o o tshwanetseng go o dirisa?

A o ka dirisa mebala e e tsabakelang mo papatsong ya gago? Bua gore goreng?

Bolelela setlhopha sa gago ka ga papatso e o akanyang gore e na le dipoelo tse o di solofetseng mme o ba bolelele gore goreng o akanya jalo.

Dipapatso di re dikaganyeditse. Maikaelelo a tsona ke go leka go re rotloetsa go reka sengwe kgotsa go dumela go sengwe. Go tlhotlheletsa kgatlhego ba dirsa ditlhaka tsa dibopego le bogolo jo bo farologaneng, mebala e e farologaneng, e e tseneletseng, ditshwantsho tse di sa tlwaelegang, le mafoko le dipolelo tse di kgatlhisang. Babapatsi ba lebisitse dipapatso tsa bona go ditlhopha tse di farologaneng tsa batho: bagolo, baswa, basimane, basetsana kgotsa batsadi. Ditlhopha tse di bidiwa ditlhopha tsa bareki tse di totilweng.





A re buiseng

kids-a-go-go

TLHAMA KGAISANO YA PAPATSO



Tsenela kgaisano ya Tlhama – Kgaisano-Ya – Papatso mme o ikgapele meputso e e gakgamatsang e e latelang:

TSENELA KGAISANO JAANONG!

Moputso wa 1: tshupanako e e jang R1 500 LE pakete ya dibuka tsa boleng jwa R3 000.
Moputso wa 2: tshupanako e e jang R1 000.
Moputso wa 3: ikwadiso ya ngwaga ya *kids-a-go-go*.



Ngwana mongwe le mongwe o tshwanetse go buisa tshedimosetso *kids-a-go-go*, e itumedisa mme e le makasini o o tshegisang wa bana ba dingwaga tsa 10 go 15. O ka kgona go thusa go fitlhelela bana ba le bantsi ka go tsenela kgaisano ya go tlhama papatso ya makasini. Kgaisano e buletswe bana botlhe ba bogolo jwa dingwaga di le 10 go 15. Papatso e nne ka Setswana mme e tshwanetse e nne tiro ya gago. E tshwanetse go nna mo pampiring e le nngwe.

Romela papatso ya gago go: kids-a-go-go Design-An-Ad Competition, PO Box 00000, Johannesburg, 1000. Netefatsa gore o kwala leina la gago, dingwaga, leina la sekolo sa gago le nomore ya mogala mo papatsong ya gago.

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH5.indd 18 2019/10/22 13:55:40

Letlha: _____



A re kwaleng

A re kwaleng papatso ya go rekisa sengwe kgotsa e e go tlhotlheletsang go dira sengwe.

Okola papatso e mme o bue gore goreng e kwadilwe.

Ke mafoko afe mo papatsong a o a lemogang pele?

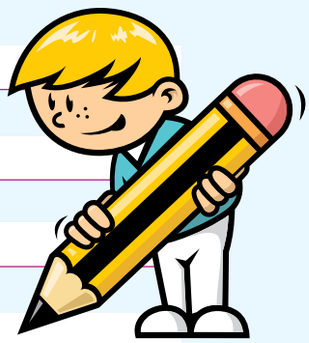
Goreng o a lemoga pele?

Okola sekwalwa go bona kakanyo ya se go kwadilweng ka ga sona, o ka nna wa lebelela sekwalwa go batla dintlha tse di rileng.

Ke bomang bareki ba e lebisitsweng kwa go bona – maikaelelo a papatso ke afe?

O akanya gore goreng mebala e e kganyang e dirisiwa mo papatsong?

A o akanya gore tshedimosetso nngwe e tlositswe mo paptsong yotlhe ka go dirisa mabokoso le dibopego tse di farologaneng?



Jaanong lebelela papatso mme o arabe dipotso tse. Bua gore goreng?

Ke moputso ofe o batho ba ka o fenyang mo kgaisanong e?

Ke ditlhopha di le kae tsa dingwaga tsa batho tse di leng fao? Ke dife?

O akanya gore go tlaa diragala eng fa o tsenela kgaisano mme o dirisa tiro e e seng ya gago?

Sephuthelo sa buka ke eng?

A dipolelo tse ke nnete kgotsa ga se nnete? Sekeletsa karabo ya gago. Ka fa tlase ga polelo nngwe le nngwe bua gore goreng o akanya gore ke nnete kgotsa ga se nnete.

Kgaisano e ke ya bana ba ba ratang go kwala.	Nnete:	Ga se nnete:
Bana botlhe ba ka tsenela kgaisano.	Nnete:	Ga se nnete:
Barutabana le bona ba ka fenya moputso.	Nnete:	Ga se nnete:
Mongwe le mongwe yo a tsenelang dikgang tsa bona di tlaa gatisiwa mo makasineng.	Nnete:	Ga se nnete:

Tlhama papatso



A re kwaleng

Tlhama papatso ya *kids-a-go-go*.

Fa o tlhama papatso ya gago akanya ka ga bareki ba gago, se ba se ratang kgotsa se ba sa se rateng, ke mofuta ofe wa puo o o tshwanetseng go o dirisa, le dibopego le ditshwantsho tse o yang go di dirisa.

Papatso ya gago e tote bana ba dingwaga tsa bogareng jwa 10 le 15 mme ba na le kgatlhego, tshedimosetso mme ba tletse tshameko.

O se ke wa lebala go thala mmapa wa dikakanyo mo pampitshaneng go go thusa go rulaganya papatso ya gago. Fa o sena go kwala papatso ya gago, kopa tsala ya gago go e runa.

O loga maano jang a go dira papatso?

Dipapatso tse dintsi di ikaeletse go tlhotlheletsa batho go reka kungo. Fa o loga maano a go dira papatso, o tshwanetse wa itse gore ke mang yo o mo totileng ka papatso ya gago. O tshwanetse go itse dilo tse batho ba ba ka rekang kuno ba di ratang le tse ba sa di rateng.

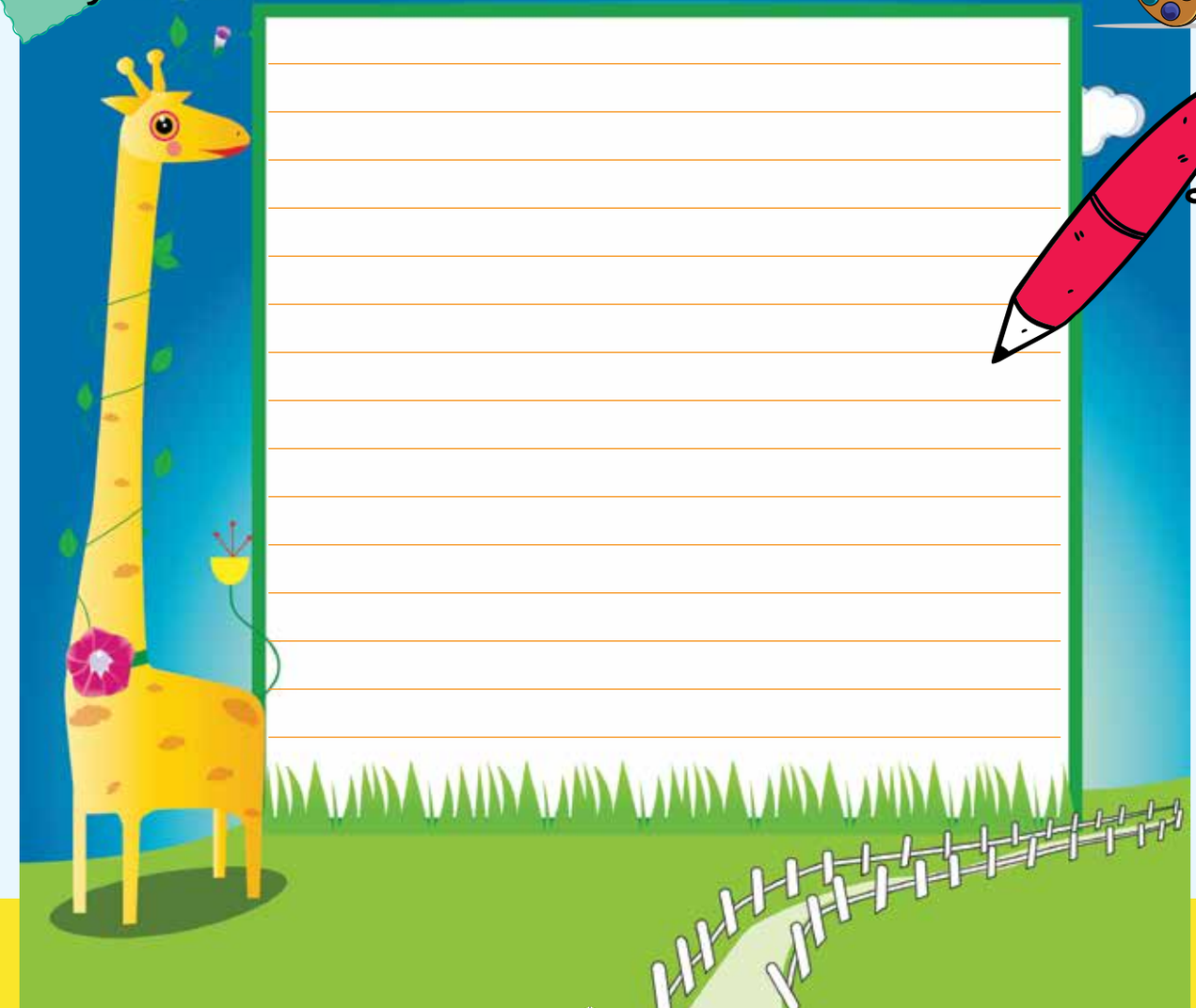
Re dirisa mafoko, ditshwantsho, mebala le dibopego go ngoka batho. Fa o tlhama papatso akanya ka ga:

Bareki ba gago: Maikaelelo a papatso a totile mang?
Ba na le dingwaga di le kae?

- **Boikuelo:** ke eng se o ka se dirang go dira gore bareki ba batle go buisa papatso?
- **Puo:** dirisa puo e e bonolo e bareki ba tlaa e tlhaloganyang. O ka nna wa dirisa mafoko a a seng mo molaong wa puo.
- **Ditshwantsho tsa pono:** A o tlaa dirisa ditshwantsho, dinepe kgotsa dithalo? Ke mebala efe e o tlaa e dirisang?



Papatso ya gago



HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH5.indd 20 2019/10/22 13:55:43

Letlha: _____

A re kwaleng

Kwala lefoko ka botlalo la lengwe le lengwe la
Dikhutshwafatso tse di latelang.

Khutshwafatso ke popego e e khutshwafaditsweng ya lefoko. Dikhutswafatso tse dintsi di simolola ka tlhakakgolo mme tse dingwe di khutla ka khutlo

jj.	
sk.	
ts	
k.g.r.	
mop.	
moh.	



A re kwaleng

Tlatsa thuanyi e e nepagetseng ya letlhaodi.

1. Makwalo (le/a) _____ mantsi a timetse.

2. Rre o rekile dikgomo (tse/di) _____ _____ pedi.

3. Puleng o apere mosese (o/wa) _____ _____ motala.

3. Bana (tse/ba) _____ bagolo ba betsa bannye.

4. Mosimane (yo/o) _____ moleele o taboga thata.

O dirisa ditsejwana fa o:

- boeletsa se mongwe a se buang;
- fa o bua ka lefoko boemong jwa go le dirisa go kaya sengwe.
- o dirisa leina la boitlhamelo boemong jwa leina la nnete la motho.

A re kwaleng

Dirisa matshwao a puiso mo dipolelong tse di latelang: Dirisa ditsejwana le dikhutlo mo lefelong le le maleba.

Ke batla gore mongwe le mongwe ka fa phaposing ya me a tsenele kgaisano ga rialo morutabana wa rona mme Nkosi.

_____

Khutshwafatso ya moh e dirisiwa boemong jwa lefoko mohumagadi ka botlalo.

_____

Ke fentse kgaisano ya papatso mme bana jaanong ba mpitsa Kgosi ya Dipapatso.

_____



Tshaeno ya morutabana _____ Letlha _____

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH5.indd 21 2019/10/22 13:55:45

Dijo, dijo tse di monate!



A re bueng

Dirang ka ditlhopha tsa lona.

Bolelela setlhapha sa gago gore dijo tsa gago tse o di ratang ke dife.





A re buiseng

Buisa papatso e e latelang.



HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH5.indd 22 2019/10/22 13:55:48

Letlha: _____





A re kwaleng

Buisa dipotso mme morago o kwale dikarabo tsa gago fa fatshe.

Goreng papatso e e kwadilwe? _____

_____

Ke mafoko afe mo papatsong a o a lemogang pele? _____

_____

Goreng o a lemoga pele? _____

_____

Go totilwe bomang? Kwala tshedimosetso e e go bolelelang se.

_____

O akanya gore goreng go dirisitswe mebala e e kganyang mo papatsong?

_____

Goreng o akanya gore tshedimosetso e nngwe e ntshitswe mo papatsong yotlhe ka go dirisa mabokosana, dibopego tsa dinaledi le mebala?

_____

A papatso e dira gore o batle go ya kwa Pickled Peppers? Bua gore goreng?

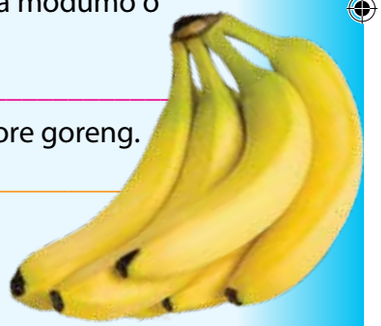
_____

Papatso e dirisa poeletsomodumo (fa mafoko a a mmalwa a a bapileng a simolola ka modumo o o tshwanang) kwala sekao go tswa mo papatsong.

_____

A o akanya gore bana ba ka ja ka fao ba ratang ka teng ka sefitlholotshegare? Bua gore goreng.

_____





A re kwaleng

Buisa se Dora a se buang go Xani. Mme morago o kwale mmuisano wa bona ka puosebui.



Dora a botsa _____

Xani a araba _____

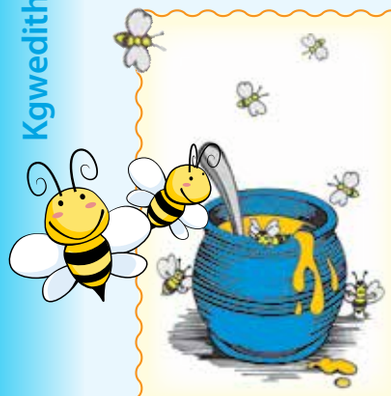
Papatso ya mamepe a dinotshe



A re kwaleng

O kopilwe go tlhama papatso ka ga mamepe a mantšhwa a Kapa. Bareki ke bana ba dingwaga tsa bogare jwa 10-15.

Leba dipolelo tse di fa tlase. O ka nne wa dirisa dingwe tsa dikakanyo tse. Bontsha dikakanyo tse o akanyang gore o tlaa di dirisa ka mmala o o serolwana. O ka nna wa dira mafoko a gago, puo le dipolelo.



Dinotshe di le 10 000 di kopane go dira mamepe.

Mamepe a molemo jaaka gauta!

Dinotshe tsa Aforikaborwa di ne di dira ka natla selemo sotlhe.

Dinotshe di fofa go tloga Johaneseborogo go ya kwa Kapa le go boa makgetlo a le robedi, go dira kilogerama ya mamepe.

A a balola mo senkgweng le mo mogodungwaneng wa gago.

A a balola ka boona.

a na le tatso e e suikiri.

A dirilwe ke dinotshe tse di itekanetseng, tse di itumetseng.



Mo meleng e e sa kwalelwang, kwala mafoko a gago a le mabedi, puo kgotsa dipolelo tse o tlaa di dirisang mo papatsong.



_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

Naya mamepe a gago leina. Le kwale kwa godimo ga papatso ya gago. Akanya go dirisa moribo mo leineng la gago gore le ngoke bareki ba gago.

Jaanong dirisa dipolelo tse o di bontshitseng go kwala papatso ya gago mo tsebeng e e latelang.

Fa o kwala papatso akanya ka ga tse di latelang:

Setlhopha sa bareki – maikaelelo a papatso a totile bomang?

Puo e o e dirisang – a e bonolo mme e kgona go fitlhelela maikaelelo? A e ngoka babuisi?

Bogolo jwa ditlhaka tse o yang go di dirisa –a di tlaa farologana mo mafokong a a farologaneng, dipuo le dipolelo.

Mebala e o yang go e dirisa – ke mebala efe e e tlileng go ngoka dikgatlhego tsa setlhopha sa bareki sa gago?

Ditshwantsho tse o tlileng go di dirisa kgotsa go do thala – o tlile go di baya fa kae?

Dibopego tse di kgethegileng tse o tlileng go di dirisa – o tlile go ngoka kgatlhego go mafoko le dipuo?

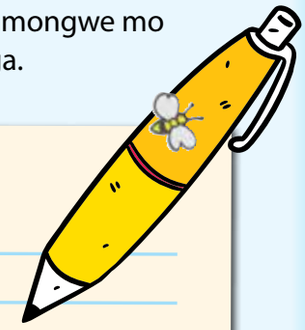
Tshedimosetso ya gago, setlhogo sa gago le dibopego tse di kgethegileng – o tlile go di baya fa kae?

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH5.indd 24 2019/10/22 13:55:50

Letlha: _____

Pele o kwala papatso ya gago, e rulaganyetse mo pampitshaneng kwa thoko. Netefatsa gore dipolelo tsa gago di a ngoka mme di bonolo. Morago ga go e kwala, kopa mongwe mo setlhopheng go e sekaseka, go tshwaela mo go yona, le go e runa fa go tlhokega.







A re kwaleng

Bopa polelonolo ka lengwe le lengwe la mafoko a.



kgatlhisang _____

_____

tatso _____

_____

itekanetse _____

_____

gauta _____



Polelonolo ke polelo e e nang le polelwana e le nngwe, sediri se le sengwe le letiro.

Sekao:

Tswina e e galalelang e rekilwe tota.

sediri

letiro

Tshaeno ya morutabana _____ Letlha _____

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH5.indd 25 2019/10/22 13:55:51

Serala sa bana/Kago ya botshamekelo ya bana



A re bueng

Pharologanyo ke eng magareng ga sengwe se se bontshiwang kwa ditshwantshong le sengwe se se diriwang kwa bodiragaletsong/Kagong ya botshamekelo?



A o kile wa ya kwa bodiragalatseng/kagong ya botshamekelo?

Fa o kile, o bone eng?

Bolelela setlhopha sa gago kgotsa phaposiborutelo ka ga motshameko o o o boneng mme o leke go ba tlhotlheletsa go ya go o bogela.



A re buiseng

Bana lefatshe ka bophara ba ijesitse monate ka motshameko wa *Pippi Longstocking*. Dingwaga tse mmalwa tse di fetileng bana ba Johannesburg ba nnile lesego go bona tshono ya go bona pontsho. Leba papatso e go bona gore *Pippi Longstocking* ke pontsho e e itumedisang.



Tshega go fitlhela dikgopo tsa gago di robega

O BOILE KA NTLHA GO BATLEGA GA ONA!



Teatara ya bana ya bosetšhaba/kago ya botshamekelo jwa bana ya bosetšhaba e motlotlo go itsise setlha sa *Pippi Longstocking*, motshameko wa metlae wa bana. Tiragatso e e tlaa bontshiwa ka nako ya malatsi a boikhutso a sekolo a paseka, go tloga ka 7 Mopitlwe.

Pippi ke mosetsana yo o kgatlhisang yo a nnang a le nosi mo ntlung e e sa tlwaelegang, le pitsi le seotlwana sa kgabo. Dikakanyo tsa ga Pippi tsa bosenyi di a tshegisa, mme fela di mo tsenya gape mo kotsing! Bana ba tota ba rata go bogela se a se dirang.

Ke moanelwa yo a rategang, mme bana botlhe ba ba mmonang ba tlaa batla go nna Pippi. Morago ga pontsho, bana ba tlaa tabogela kwa laeborari go bona buka ya *Pippi Longstocking*. O ka se kgone go ikgatholosa Pippi.

Go nyalelana ga dipina, motantsho le bogatlhamelamasisi go bopa pontsho ya maselamose e bana ba e ratang. Kopana le Pippi, kgabo ya gagwe, Rre Nilsson, le seotlwana sa gagwe sa pitse (gona!) fa ba tswa kwa bogatlhamelamasisi go bosenyi le bogatlhamelamasisi jo bontšhwa.

Go tloga ka 7 Mopitlwe go fitlha ka 16 Moranang

Pippi Longstocking e tlaa tshameka kwa Teatareng ya Bana ya Bosetšhaba/kagong ya bana ya bosetšhaba.

3 Junction Avenue, Parktown, Johannesburg. Ka kotara ya sekolo, ditiragatso di ka malatsi a beke ka 09:00 le 10:30. Ka nako ya malatsi a boikhutso a sekolo, tiragatso e ka 10:30 le 14:30, Mosupologo go fitlha ka Lamatlhatso.

Dipeeletso tsa setlhopha le tse di kgethegileng tsa bana ba sekolo di teng.

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH5.indd 26 2019/10/22 13:55:53

Letlha: _____



A re kwaleng Buisa dipotso mme morago o kwale dikarabo tsa gago fa fatshe.



Goreng papatso e e kwadilwe? _____

Ke mafoko afe mo papatsong a o a lemogang pele? _____

_____

_____

Goreng o a lemoga pele? _____

_____

Go totilwe bomang? Kwala tshedimosetso e e go bolelelang se.

_____

O akanya gore goreng go dirisitswe mebala e e kganyang mo papatsong? _____

_____

Goreng o akanya gore tshedimosetso e nngwe e ntshitswe mo papatsong yotlhe ka go dirisa mabokosana, dibopego tsa dinaledi le mebala?

_____

_____

Batla dipolelo di le pedi tse di go tlhotlheletsang go bogela dipontsho, mme o di kwale fa:

_____

_____

_____

A o akanya gore motshameko o a tshegisa? Ke polelo efe e e go bolelelang se? _____

_____

A *Pippi Longstocking* e kile ya nna teng mo bodiragaletsong/kagong ya metshameko pele? Bua gore o itse jang se.

_____

Kwala dipolelo di le pedi tse o akanyang gore di bua ka ga se *Pippi Longstocking* a leng sona.



_____

_____

Tlhalosa bokao jwa puo "se a ikeletseng sona".

_____

Tshaeno ya morutabana _____ Letlha _____

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH5.indd 27 2019/10/22 13:55:54

Sekgemetšhana sa me sa bodiragaletso



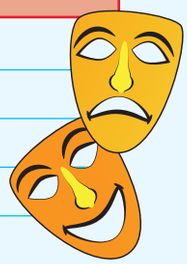
A re kwaleng

O tlile go kwala papatso ka ga motshameko wa gago wa sekolo. Go botlhokwa gore papatso e tlhotlheletse batho go tla kwa motshamekong, ka gonne o batla go kokoanyeletsa bana ba digole madi a le mantsi.



Dirisa mangwe a mafoko a, dipuo le dipolelo mo papatso ya gago. Kwala dikakanyo tsa gago fa fatshe, kwa tlasetlase ga lenaneo.

kgang e e gapang maikutlo	kgatlhisang
baanelwa	metlae
mmuisano o o tsosang maikutlo	botsalano
boteng	bokhutlo jo bo monate
dipontsho tsa losika	5 – 8 Lwetse



Fa o kwala papatso ya gago netefatsa gore o tsenyeletsa tse di latelang:

- Leina la motshameko ka ditlhaka tse dikgolo, tse di ntshofaditsweng, tsa mebalabala (o tshwanetse go naya motshameko wa gago leina)
- Ke mang yo a tsayang karolo mo motshamekong
- O tlaa tshwarelwa kwa kae
- Matlha le dinako tsa tiragatso
- Tlhalosa ka boripana ya se motshameko o leng ka ga sona
- Tshedimosetso ya dipeeletso





DINTLHA:

- Dirisa puo e e bonolo mme e fitlhelela maikaelelo.
- Farologanya ditlhaka le bogolo jwa mafoko a a farologaneng, dipuo le dipolelo.
- Tlhopha mebala e e ngokelang.
- Ditshwantsho tse o di segang kgotsa o di thalang di tshwanetse go bolelela batho go le gontsi ka ga motshameko.
- Dirisa dibopego tse di farologanenggo bontsha mafoko le dipolelo dingwe tse di botlhokwa.
- Thulaganyo ya papatso ya gago e tshwanetse go gogela dikgatlhego tsa batho mme di tsamaelane le se o se bapatsang.

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH5.indd 28 2019/10/22 13:55:54

Letlha: _____

Pele o kwala papatso ya gago, e rulaganyetse mo pampitshaneng. Netefatsa gore dipolelo tsa gago di a gogela mme gape di bonolo. Morago ga go e kwala, kopa mongwe mo setlhopheng go e leba, go tshwaela ka ga yona le go e runa fa go tlhokagala.





A re kwaleng

Sekeletsa madiri mme o thalele matlhalosi mo polelong nngwe le nngwe ya tse di latelang. Bua gore letlhalosi le tlhalosa gore tiragalo e diragetse jang, tiragalo e diragetse kwa kae, tiragalo e diragetse leng.

Sekao: Jane o buisa buka ya Pippi Longstocking <u>ka bonako</u>. *Ka bonako* e tlhalosa mokgwa o tiragalo e diragetseng. O buisitse jang buka? *Ka bonako*.

Mojapelo o ile motshamekong ka pele.	
Pippi Longstocking o ne a nkga monate.	
Re itumeletse motshameko thata moo re neng ra phaphata diatla kwa bokhutlong.	
Maabane re ile kwa motshamekong ka bese.	



Tshaeno ya morutabana _____ Letlha _____

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH5.indd 29 2019/10/22 13:55:56

Kgaisano ya khomputara



A re bueng

A o kile wa tsenela kgaisano? Fa o kile wa e tsenela, bolelela sekgele se o kileng wa se fenya. Fa o ise o e tsenenele, bolelela sekgele se o ka ratang go se fenya mo kgaisanong.

A sekolo sa gago se na le dikhomputara? Fa se na le tsona, a o tsenela dithuto tsa khomputara? Ke eng se o se dirang ka gale mo khomputareng? Bolelela setlhopha.

Fa lo se na dikhomputara, bolelela setlhopha gore goreng o akanya gore go botlhokwa go nna le dikhomputara kwa sekolong sa gago.



A re buiseng

Kgaisano ya khomputara ya Brain Box

Gapela sekolo sa gago khomputara!



Sekolo sa gago se ka nna lesego go ikgapela khomputara ya Brain Box ya boleng jwa R10 000, le ikatiso ya **mahala** e e fiwang ke ba ga HANDS-ON Computers. Re batla wena kgotsa tlelase ya gago lo itirele khomputara. Lo ka nne lwa dira sengwe se se sa tlwaelegang!



Go **botlhofo**! Letla tlhaloganyo ya gago go phatlalala! Itirele mme o bapatse khomputara e e ka dirang botshelo jwa gago gore bo nne monate le go itumedisa!



Se o tlhokang go se dira ke go thala setshwantsho se se **bonolo** o bapatsa khomputara ya gago. Mo **papatsong** ya gago re bolelele se khomputara ya gago e ka se dirang. Khomputara ya mofuta wa yona wa ntlha mme gape e **itumedisa** e tlaa fenya! O se ke wa lebala go dirisa ditsela tsotlhe tse o ithutileng tsona tsa papatso!

Ka jalo, barutwana le barutabana, aparang dihutshe tsa lona tsa go akanya! Ntshang diphensele tsa lona le dikheraeyone mme le simolole. Diphaposiborutelo kgotsa barutwana ba ka e tsenela.



Romela sethwantsho go:

The Brain Box Computer Competition,
PO Box 33446, Limpopo 0500



Letlha la go tswalela: 30 Seetebosigo

O se ke wa lebala go re naya leina gago le aterese ya sekolo sa gago.

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH5.indd 30 2019/10/22 13:56:01

Letlha: _____





A re kwaleng Araba dipotso tse.

Dirisa tshedimosetso e go tsaya tshwetso ya gore o tshwaya lebokoso lefe:

1 = thata/ka gale; 2 = go le gonnye/ka dinako dingwe; 3 = e seng gotlhelele	1	2	3
A o na le kgatlhego ya dikhomputara? Bua gore goreng:			
O na le bokgoni jo bokae jwa go dirisa khomputara?			
A o akanya gore dikhomputara di botlhokwa mo baneng ba sekolo?			

Lebelela kgaisano – ke eng se e se nayang jaaka moputso?

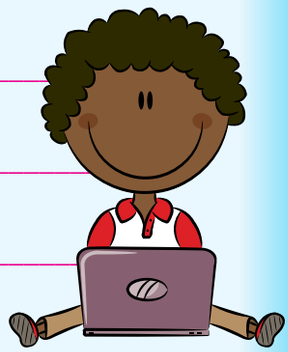
_____

O tshwanetse go dira eng go tsenela kgaisano e?

_____

Ke eng se se bapatswang?

_____



Papatso e totile bomang?

_____

A o ka tsenela kgaisano e? Bua gore goreng.

_____

Ke mang yo o etleetsang kgaisano e?

_____



A re kwaleng Feleletsa dipolelo tse. Dirisa mafoko mangwe mo lebokosong go go thusa.

ga e a tlwaelega	dira dilo		sa ntlha go se bona	rulaganya	rata
ga go sepe se o ka buang ka sona	itlhamela	ntšhwa	go na le	boitlhamedi	akanya ka ga

Go **dira sengwe** go kaya go _____

Sengwe **ga se a tlwaelega** fa se _____

Sengwe ke **sa ntlha** fa e le sa _____

Maitlhomo a gago a go letlelela go _____



Tshaeno ya morutabana _____ Letlha _____

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH5.indd 31 2019/10/22 13:56:06

Botaki jwa me



A re kwaleng

Thala mela go bapisa dipolelo tse di ka fa molemeng le bokao jwa tsona jo bo ka fa mojeng.

apara hutshe ya gago ya go akanya		go kgona go itirela
letla tlhaloganyo ya gago go tlala naga		go akanya ka ga sengwe ka bophara
kwa lewatleng		go nagana thata o sa bone karabo
gore o dira dilo jang o tlhakatlhakane		kwa lebopong
go itse boitlhamedi		iphuthe fa o batla tshwetso e e siameng



A re kwaleng

O ikaelela go tsenela kgaisano ya Brain Box Computer.

Akanya ka ga khomputara e o batlang go e dira. E tlaa batla gore o dire eng? E tlaa lebega jang? Gakologelwa go dira gore khomputara ya gago e nne e e farologaneng e bile e itumedise. Jaanong e tlhalose.





A re kwaleng

Feleletsa dipolelo tse ka go dirisa madiri a a nepagetseng.

Khomputara ya Lepothopo/sefarwa kgotsa tesekethopo ..... siametse barutwana ba Kereite 5. (e/di)

Milia kgotsa Mmathepelo ..... na le khomputara. (o/ba)

Barutwana bangwe kwa sekolong sa me ba ..... go ruta kwa lefelong la dikhomputara (ithaopile/bathaopi)

Basimane le basetsana ba bantsi ba baswa ba ..... go kgatlhegela metshameko ya khomputara. (tshwana/tshwanetse)



HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH5.indd 32 2019/10/22 13:56:07

Letlha:



A re kwaleng

Rulaganya le go bapatsa khomputara ya gago mo phatlheng e e fa tlase. O se ke wa lebala go tsenyeletsa setshwantsho sa khomputara! Fa o se na go fetsa papatso ya gago, e neele tsala ya gago go e leba le go e runa fa go tlhokega.





Tshaeno ya morutabana _____ Letlha _____

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH5.indd 33 2019/10/22 13:56:08

Lenaneonetefatso



KE KGONA GO		
bua ka ga padi		
lemoga baanelwa, poloto le molaetsa		
buisa nopolo go tswa mo pading		
araba dipotso tse di rileng		
tshwaela ka ga setlhogo		
lemoga tebelelo		
kwala temana le setlhogo le dipolelo tse di tshegetsang		
kwala tshosobanyo		
golaganya mafoko le bokao jwa ona		
dirisa maemedi		
lemoga bokao jwa tshwantshanyo		
buisa tshekatsheko ya buka		
tlotla ka ga baanelwa, poloto le maitshetlego a buka		
kwala dipolelo o dirisa mafoko go tswa mo temaneng		
kwala tshekatsheko ya buka o dirisa foreimi		
lemoga madiri a a mo pakapheting		
fetolela madiri a a mo pakapheting kwa pakajaanong		
kwala dipolelo o dirisa dithuanyi		
kgaoganya mafoko ka dinoko		
bua ka ga bukatsatsi		
buisa diteng tsa bukatsatsi		
tlotla le go lemoga pharologano magareng ga padi, bayokerafi le diteng tsa bukatsatsi		
lemoga madiri a a mo pakapheting le mafoko a a golaganyang		
dirisa matlhaodi, matlhalosi le makopanyi go bopa dipolelo		
dirisa maemedimaitiri		
buisa bayokerafi		
lemoga makaelagongwe		
lemoga dikakanyokgolo le dikakanyo tse di tshegetsang mo temaneng		
lemoga bokao jwa mafoko le dipolelwana		
naya kakanyo		
kwala bayokerafi		
tlhomaganya tshedimosetso		
dirisa matshwaopuiso		
dirisa diane le maele		

bua ka ga mefama ya go bapatsa		
tlotla ka ga papatso		
buisa papatso		
araba dipotso tse di rileng ka ga papatso		
tsamaisa matlho mo godimo ga papatso		
rulaganya, tlhama le go runa papatso		
lemoga dikhutshwafatso		
kwala sebopego se se nepagetseng sa matlhaodi		
tsenya matshwaopuiso mo dipolelong di tshwana le diphegelwana le ditsejwana		
bua le setlhopha sa me ka ga resipi e ke e ratang		
kwala dipolelo ka mokgwa wa puosebui		
tlhama papatso ka go dirisa mafoko le dipolelwana tse di rileng gammogo le mafoko le dipolelwana tsa me		
kwala dipolelonolo		
bua ka ga dipharologano magareng ga filimi le tiragatso ya madi le nama		
tlotla ka ga tiragatso e ke e boneng le go tlhotlheletsa setlhopha sa me go e bona		
tlhalosa bokao jwa dipolelwana		
lemoga madiri le matlhalosi		
bua ka ga botlhokwa jwa dikhomputara		
golaganya dipolelwana le mafoko		
lemoga bokao jwa dipolelwana		
kwala tlhaloso e khutshwane		
feleletsa dipolelo o dirisa sebopego se se siameng sa lediri		

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH5.indd 34 2019/10/22 13:56:14

Diteng

Thitokgang 6: Dikwalwa tse di farologaneng

Dikgang Kgweditharo 3: Beke 5 - 6

81 Naane ya go tswa kwa Namibia 36

Bua ka ga naane.
Diragatsa naane.
Buisa naane.
Araba dipotso tse di rileng ka ga naane.
Lemoga gore naane e bua ka ga eng go tswa mo setlhogong.
Okola naane.
Lemoga poeletsomodumo le tiriso ya makwalwatshwano.
Tlhalosa ka moo ditshwantsho di gatelelang go tlhaloganya ka teng.
Lemoga medumo e diphologolo di e dirang.
Naya kakanyo.
Lemoga tiriso ya ditsejwana.
Golaganya bokao jwa dipolelwana le jwa mafoko a a mo naaneng.

82 Tse dingwe gape ka ga diphologolo le ditshenekegi 38

Dirisa tšhate go rulaganya temana e e tlhalosang.
Kwalolola dipolelo ka mokgwa wa puopegelo.
Dira dipotso go tswa mo ditlhagisong.

83 Leinane la Sezulu 40

Tlotlela setlhopha kgang.
Buisa naane ya Sezulu.
Araba dipotso ka ga naane.
Lemoga kakanyokgolo ya naane.
Lemoga baanelwabagolo mo naaneng.
Tlhalosa molaetsa wa naane.
Golaganya mafoko le bokao jwa ona.

84 Go tlhalosa diphologolo le batho 42

Kwala ditemana tse pedi tse di tlhalosang ka ga leobu le noga o dirisa mafoko le dipolelwana tse di filweng.
Golaganya maele le bokao jwa ona.
Dirisa thulaganyo kana polane go kwala temana e e tlhalosang ka ga tsala.
Kwala leboko la phologolo o dirisa tshwantshanyo.

85 Dikgang tse dingwe gape tse di gakgamatsang 44

Tlotla kgang ka ga sebopego sa khathune.
Diragatsa kgang le setlhopha.
Buisa kgang go tswa kwa Tšhaena le kgang e e tswang kwa India.
Araba dipotso tse di rileng ka ga dikgang.
Lemoga baanelwa mo dikgannyeng.
Lemoga gore dikgang di diragalela kwa kae.
Tlhalosa molaetsa wa dikgang.
Naya kakanyo.
Sosobanya sengwe sa dikgang.

86 Leinane la me 46

Dirisa mmepe wa tlhaloganyo go rulaganya naane.
Dirisa mmepe wa tlhaloganyo le ditlhogo go kwala naane.
Kopanya dipolelo o dirisa makopanyi.
Emisetsa mainatota ka maemedi.
Lemoga mainatlwaelo le madirimafeledi.

87 Kgang e e raraaneng 48

Tlotla le setlhopha ka ga botlhokwa jwa go nna maikarabelo le go dira ditiro tsa maikarabelo.
Buisa naane.
Araba dipotso ka ga kgang.
Naya kakanyo.
Lemoga baanelwa mo kgannyeng.
Lemoga molaetsa wa kgang.
Tlhalosa bokao jwa polelwana "goeletsa phiri".
Golaganya dipolelwana le mafoko a a dirisitsweng mo kgannyeng.

88 Tsotlhe ka ga puo 50

Golaganya dipolelwana le bokao jwa tsona go tlhama tshwantshiso.
Thalela makwalwatshwano a a nepagetseng.
Bua gore a dipolelo ke ditsiboso kgotsa ditaelo.
Kwalolola temana ka matshwaopuiso a a nepagetseng.
Kwala ditemana tse pedi o dirisa mafoko a a golaganyang.

Dikwalwa tsa tshedimosetso Kgweditharo 3: Beke 7 - 10

89 Bosa 52

Bua ka ga pharologano magareng ga maemo a bosa le tlelaemete.
Buisa sekwalwa ka ga maemo a bosa.
Araba dipotso tse di rileng ka ga sekwalwa.
Naya temana setlhogo.
Golaganya mafoko le bokao jwa ona.

90 Bosa mo porofenseng ya me 54

Dira mmepe wa tlhaloganyo ka ga maemo a bosa.
Dirisa mmepe wa tlhaloganyo go kwala ditemana tse pedi ka ga maemo a bosa.
Lemoga maina le malatodi mo dipolelonolong.
Kopanya dipolelo o dirisa makopanyi.

91 Maemo a bosa a a feteletseng 56

Bua le setlhopha ka ga matlakadibe le dikgadima.
Buisa temana ka ga dipula tsa matlakadibe le dikgadima.
Araba dipotso ka ga temana.
Ranola sethalo sa maemo a bosa.
Dirisa ditshwantsho go bontsha go bakana ga ditiragalo.
Golaganya lenaneo la mafoko le mafoko a a mo temaneng a a nang le bokao jo bo tshwanang.

92 Bosa le pula 58

Dirisa sethalo go rulaganya tshedimosetso.
Kwala ditemana ka ga dithalo.
Kwala dipolelo o dirisa makwalwatshwano.
Kwala dipolelo o dirisa madumatshwano.

93 Tse dingwe gape ka ga boso 60

Bua ka ga dipharologano tsa maemo a bosa ka dinako tse di farologaneng tsa ngwaga.
Tlotla ka ga maemo a bosa a o a ratang thata le go le gonnye.
Buisa temana ka ga maemo a bosa le metsi.
Golaganya mafoko le bokao jwa ona.
Buisa temana le go araba dipotso.
Tlhagisa kakanyo.
Kwala temana o tlhagisa kakanyo.
Thalela madiri a a simololang ka go-.

94 Go kwala ka ga bosa 62

Golaganya ditshwantsho le dilo.
Kwala ditemana ka ga maemo a bosa.
Lemoga maemedi.
Kwala dipolelo o dirisa maemedi.
Kwala dipolelo o dirisa mafoko a maetsisi.

95 Ponelopele ya bosa 64

Tlotla ka ga mefama ya maemo a bosa lo le mo setlhopheng.
Reetsa pego ya maemo a bosa mme morago a neye pego ya gagwe ya maemo a bosa.
Buisa mmepe wa maemo a bosa.
Araba dipotso ka ga mmepe wa maemo a bosa.
Dira diponelopele tsa maemo a bosa.

96 Tebo ya bofelo ya bosa 66

Dira mmepe wa tlhaloganyo wa polelelopele ya maemo a bosa.
Kwala tlhagiso ya maemo a bosa o ikaegile ka mmepe wa tlhaloganyo.
Baakanya diphoso mo setlankaneng se se kwadilweng.
Lemoga madiri le matlhalosi mo dipolelong.
Kwala dipolelo o dirisa mainakgopolo.
Kwala dipolelo o dirisa mafoko a a peletiwang go tshwana mme a farologana ka bokao.

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH6.indd 35 2019/10/22 13:55:28

Naane ya go tswa kwa Namibia

A re bueng

A o ka gakologelwa naane e o kileng wa e buisa kgotsa wa e utlwa? Bolelelela setlhopa sa gago naane. Morago lo diragatse naane le setlhopha sa gago lo e diragaletsa phaposi.

Kopano ya diphologolo le tau



"A re kgobokaneng,masole" ga bua tau "Re gaufi le go ya ntweng kgatlhanong le mmuso wa ditshenekegi." Jaaka mogenerale wa lona, ke tlaa etelela tlhaselo pele "Pele re simolola, lo tshwanetse go tlhaloganya thulaganyo ya ntwa. "Tholo, Kukama le Phokojwe ba ne ba atamela gaufi mme utlwelela ka tlhoafalo. "Re ba bagolo go ba feta," ga bua Tau. "Le gale manaba a rona a re re feta ka dimilione." Ga re a tshwanela go bontsha kutlwelobotlhoko. "Re tshwanetse go ba tlhasela le go ba ripitla." Mogenerale Tau a diga lentswe mme a sebaseba, gore a utlwiwe ke maofisiri a gagwe fela. "Jaanong reetsang ka kelotlhoko, ka gonne se ke motheo wa thulaganyo ya rona." Bolelelang masole a gago gore a nne a mpeile leitlho ka dinako tsotlhe tsa ntwa. Jaaka ke tlaa bo ke le kwa pele, ke tlaa kgona go bona gore re a fenya kgotsa re a latlhegelwa. Fa re tsweletse go fenya, ke nna ke tsholeditse mogatla wa me kwa godimo mo lefaufaung. Fa masole a rona a bona mogatla wa me o tsholotsegile, ba tshwanetse go tswelela ka go lwa. Mme fa re latlhegelwa ke ntwa, ke tlaa diga mogatla wa me. Seo e tlaa nna sesupo sa gore lo emise mme lo tshabe go sireletsa matshelo a lona.



Tholo, Kukama le phokojwe ba utlweletse ditaelo tsa bona ka kelotlhoko. Mme tsa tsamaya ka setu go ya go fetisetsa molaetsa go masole a tsona. Ga nna le monyenyo mo sefatlhegong sa tau, a itse gore thulaganyo ya gagwe e siame. Se a neng a sa se itse, ke gore notshe e nnye e e neng e iphitlhile mo ditšhešeng tsa sekgwa se se fa gaufi, e ne ya utlwa dithulaganyo tsotlhe. Notshe e nnye e, e ne ya fofela kwa morago go ya go bolelela generale se e se utlwileng. Tau e ne ya rora, tlou ya letsa torompeta, ya nna fa ntwa e e masisi e simologile. Nako e nnye matlhakore oomabedi a ne a lekalekana ka maatla. Mojenerala Tau, mogatla wa gagwe o tsholotsegetse kwa godimo mo lefaufaung, e le moeteledipele yo o botlhale, lotso loophologolo lo tsweletse pele ka go tsaya taolo. Kwa bokhutlong, go ne go bonala sentle gore bogosi jwa ditshenekegi bo latlhegelwa ke ntwa. Ditshenekegi di ne di na le tshepo e le nosi. O ne a lebelela notshi e nnye mme a re, "ke nako." Seo ke se dinotshe e nnye e neng e se batla go se utlwa. O ne a itse gore o tshwanetse go dira eng le gore o se dire kwa kae! Ka nakwana, a fofela fa gare ga tlhabano. Ka bonako a bo a fitlhela tau, mme a nyenya fa a ntse a fofela kwa maemong a a siameng. Ya goa fa e e ntse e loma tau ka mokgwa o e ka se o lebaleng. Ga go na phologolo e e utlwileng kgotsa go bona notshe e nnye. Se ba se lemogileng ke gore moeteledipele wa bona o digile mogatla. Mme ba ne ba itse gore se se kaya eng: tabogang go iphalotsha! Go raya gore ditshenekegi di fentse ntwa, ka ntlha ya gore notshe e nnye e ne e le kwa morago ga mola wa manaba le pele ntwa e simologa.



HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH6.indd 36 2019/10/22 13:55:30



A re kwaleng

Batla setlhogo sa naane e. Buisanya le setlhopha sa gago ka ga se o akanyang naane e ka nnang ka ga sona mme morago o kwale dikarabo tsa gago fa fatshe.

A o sa gopola gore o okola sekwalwa go bona tlhaloganyo ka kakaretso ya se e leng ka ga sona? Okola naane e, mme morago o kwale se o akanyang e ka nna thuto ya kgang e.

Ke goreng tau e ne e akanya gore diphologolo di ka fenya ntwa?



Goreng ditshenekegi di ne tsa fenya ntwa kwa bofelong?

Goreng tau e ne ya diga mogatla wa yona?

Goreng notshe e ne ya kgona go utlwelela leano la tau la ntwa?

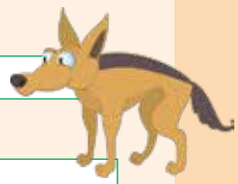
A o akanya gore setlhogo sa naane se a tshegisa? Bua gore goreng.



Ke puo efe ya botshwantshi e mokwadi a e dirisitseng mo polelong e e kwa bofelong jwa naane? "a dirilwe ke dinotshe tse di itekanetseng tse di itumetseng tse di tsetsenang."

Tlhalosa gore ditshwantsho di go thusitse jang go tlhaloganya leinane.

Setlhangwa se re bolelela gore tau e a rora mme tlou e letsa terompeta. Ke modumo ofe o o dirwang ke notshe? Mme ke modumo ofe o o dirwang ke phokojwe?



A o itumeletse leinane? Bua gore goreng.

Mafoko: *go e dira kwa kae*? A lebega a sa tshwane gotlhelele le a setlhangwa. A ka mokwalo o o sekameng. O akanya gore goreng mokwadi a a kwadile ka mokwalo o o sekameng?



A re kwaleng

Se ke bokao jwa mafoko kgotsa dipolelo tse di dirisitsweng mo naaneng. Bona mafoko kgotsa dipolelo.



go kopana ..... go tia .....

botlhokwa ..... tia ka go lekana .....

leba..... tabogela kwa pele .....

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH6.indd 37 2019/10/22 13:55:32

Tse dingwe gape ka ga diphologolo le ditshenekegi



A re kwaleng

O tlile go kwala temana ya tlhaloso ka ga tsala ya gago e kgolo. Mme santlha, pele o kwala temana ya bofelo, o tlile go e rulaganya. Feleletsa tšhate e. Gopola go dirisa matlhaodi a a tlhalosang tsala ya gago.

Leina la tsala ya gago.	
Mmala wa matlho le wa moriri.	
Ke yo mokae ka boleele kgotsa bokhutshwane?	
Ke popego efe ya tsala ya gago eo e sa lebalegeng? (Ke eng seo se mo dirang gore a bonagale kgotsa a fapaane le batho ba bangwe?)	
Ke eng seo tsala ya gago e se dirang seo se dirang gore batho ba mo lemoge.	
Tsala ya gago e bua (ka bonako, ka iketlao kgotsa ka go utlwala sentle jj.)	
Tlotlofoko (mafoko) ao a a dirisitseng.	
Nonofo ya tsala ya gago.	
Bokoa jwa tsala ya gago.	





A re kwaleng

Kwala dipolelo tse ka puopegelo.



"Ntikaganyetseng, masole," tau ya naya ditaelo. .....

.....

Tau e rile, "Fa masole a rona a bona mogatla wa me o emeletse, ba tshwanetse go tsweletsa pele tlhaselo ya bona."

.....

.....



O ba boleletse a re: "Fa ka mabaka afe kgotsa afe re ka fenngwa, ke tlaa diga mogatla wa me."

.....

.....

Mme morago a re: "Seo e tlaa bo e le temoso ya gore lo tlogeleng go lwa, ka bonako, mme lo tshabe gore lo boloke matshelo a lona."

.....

Mogenerale wa ditshenekegi o ne a leba notshe e nnye, mme a re, "Ke nako."

.....

.....



HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH6.indd 38 2019/10/22 13:55:34

Letlha:



A re kwaleng Dira dipotso ka dipolelo tse.

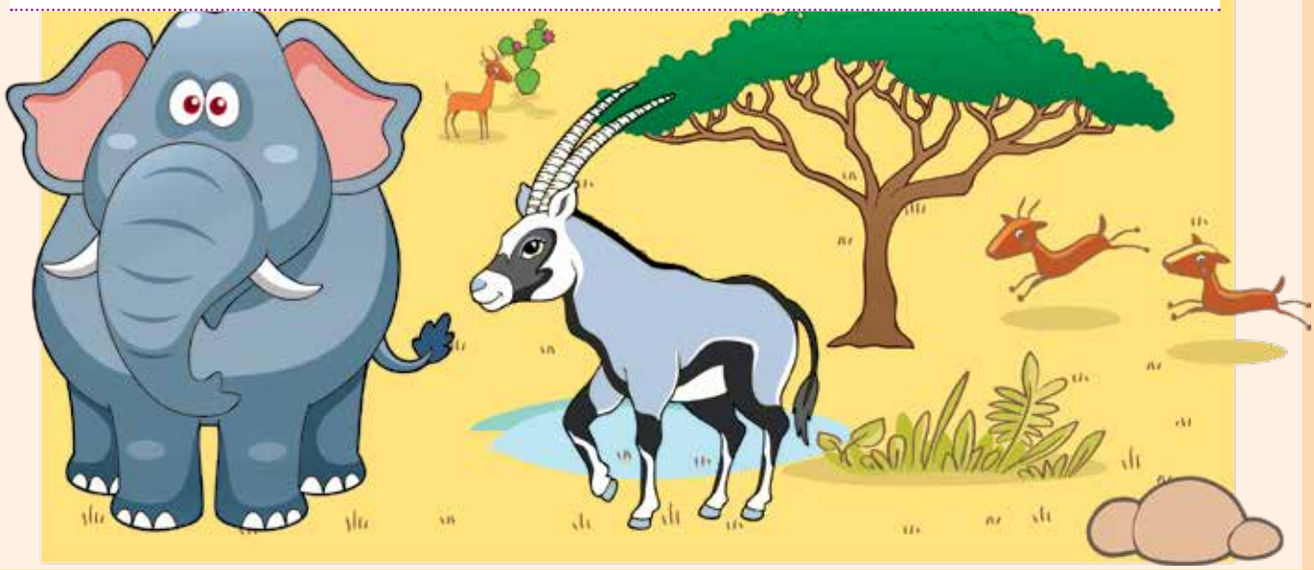
Tholo, kukama le phokojwe di ne tsa reetsa ditaelo tsotlhe tsa bona ka kelotlhoko.

Fela fa tau e sutela kwa pele, notshe, e fofile ya boela morago kwa kampeng ya ditshenekegi, ya isa dikgang.

Tau e ne ya rora, tlou ya letsa terompeta.

Notshe e nnye e lomile tau botlhoko jo e ka se keng ya bo lebala.

Diphologolo di tshabile go sireletsa matshelo a tsona.



HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH6.indd 39 2019/10/22 13:55:35

Leinane la Sezulu





A re bueng Dirang ka ditlhopha tsa lona.

Bolelela setlhopha sa gago ka ga gore lefatshe le dirilwe jang. E ka nna kgang e e tswang mo Beibeleng kgotsa kgang e o e utlwileng mo go mmê mmaago kgotsa mmemogoloaago kgotsa kgang eo o e buisitseng. O ka nne wa itlhamela kgang ya gago.



A re buiseng

Thogako ya leobu

Mmorago ga gore Mmopi yo mogolo a fetse go tlhôla dilo tsotlhe, o ne a nna, a lebelela lefatshe le a le tlhodileng. O ne a nyenya mme a tsaya tshwetso ya gore ke le lentle. Thatathata o ne a kgotsofalela batho, monna wa ntlha le mosadi wa ntlha. “Ee,” a akanya, “se ke se sentle!”

Mme fela go ise go ye kae, Mmopi o ne a lemoga gore monna le mosadi ba ntse ba utlwisa mebele ya bona botlhoko. Letlalo le ne la fola fa nako e ntse e tsamaya, mme fela le ne la tlala ka mabadi. Morago ga dingwaga di se kae, monna le mosadi wa ntlha ba ne ba bonagala ba **tsofetse** e bile ba onetse!

Mme Mmopi a bitsa leobu. “Reetsa, Leobu,” Mmopi a rialo, “ke batla gore o ise phasela kwa go monna le mosadi. Ke kgang ya tshoganyetso.”

Mme Leobu la **tabogela** kwa lefatsheng le tshotse phasela. Fa le fihla kwa nokeng e kgolo, la ema,go nwa metsi. Noga e ne e le fao ka yona nako eo. “Dumela, Ntsala Leobu,” ya sutsa. “O itlhaganetse gompieno! Goreng?”

Dumela Noga

Bojalwa – bojalwa jwa Setswana jo bo dirilweng ka mabele.

“Ah, dumela! Dumela, Noga” Leobu la araba ka bonolo. “Ke tshwere phasela ya monna le mosadi, go tswa go Mmopi.” Noga e ne e tlhoile batho. Motho gantsi, o ne a tlhola a e gata mme e sa tshwenyege. Noga e ne ya tsaya tshwetso ya gore e tlaa netefatsa gore batho ga ba amogele phasela e.



“Ao, ntsala Leobu, yo a rategang, go monate go go bona gape! Balosika lwa me ba ne ba go tlhoafaletse tota! Ke nako e telele o sa tlhole o ja le rona, ga o sa re rata.” “Nnyaya, tlhe, Ntsala Noga yo o rategang,” ga rialo Leobu. “Nna ke go tseela kwa godimo thata! Nka ikutlwa ke le motlotlo thata fa nka tla dijong tsatsi lengwe!” “Tsamaya sentle,” Noga ya araba ka bonako, “re thibelwa ke eng gona jaanong? Mosadi wa me a ka itumela thata fa o ka tla go ja le rona dijotshegare!”

Leobu a lebelela phasele ele e e mo legwafeng la gagwe. “Mmopi o batla gore ke ise phasele e, ka tshoganyetso. Gongwe ka nako e nngwe?”

“O bua nnete,” Noga ya rialo e sutsa, e bile e lebelela kwa thoko. “Ke itsitse. Rona ga re a mo tshwanela!” Leobu le ne la lebelela letsatsi. Le ne le santse le le kwa godimo. O ne a ka kgona go ja dijotshegare le balelapa la Noga, a bo a nna le nako e ntsi ya go isa phasele. “Ema go se nene Ntsala Noga,” a rialo. “Ke arabile ka bonako. Nka itumelela go ja le lona dijotshegare gompieno!” Noga ya nyenya. “Ke a leboga, Ntsala Leobu,” a araba. “Tlaya, re ye go ja.” Dumela, Noga: Dumela, Noga Bojalwa – bojalwa jwa Sezulu, jo bo dirilweng ka mabele.

Mosadi wa Noga o ne a apeile dijo tse dintsi letsatsi leo. Di ne di balola, mme Leobu le jele,

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH6.indd 40 2019/10/22 13:35:36

la nwa bojalwa, la ba la thulamela. Noga ya tsaya phasele mo Leobung ka iketlo.
"Bona, mosadi wa me, yo montle," ya bua. "Mmopi o re romeletse matlalo a mantšhwa, gore fa a rona a bogologolo a ka onala, re apare a mantšhwa!" Noga ya tshega.
Leobu la tsoga, mme ka bonako la itse gore go diragetse eng.
"Nnyaya, Ntsala Noga, di buse!" Leobu la rapela. "Ao ga se a gago! Ke a batho. A buse!" Mme Noga e ne ya le tshega, mme ya gagaba, ya tsamaya. Fa letsatsi le ntse le subela, Leobu la bo le sa itumela le eseng. Le tsieditswe, mme ga le a a ka la tlotla Mmopi. Le ne la iphitlhela le le ka fa gare ga ditlhare, le kgomaretse dikala, a suta ka iketlo, gore le se ka la bonwa.
Ke ka tsela e batho ba neng ba tsiediwa matlalo a maswa ke Noga. Gompieno, Noga o tlile go sola letlalo la yona fa le tsofala, mme a apara le leswa.



A re kwaleng Buisa leinane gape mme o kwale dikarabo tsa dipotso tse.

O akanya gore kakanyo e kgolo ya leinane ke efe?

Baanelwabagolo ba leinane ke bomang?

Noga o kgonne jang go tsietsa Leobu?

Leobu le dirile eng, go supa fa le sa itumela?

Thuto ya leinane le ke eng?

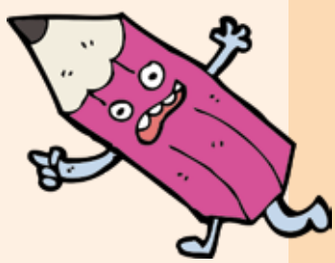
O akanya gore go ne tlaa diragala eng ka batho fa Leobu le ne le fitlhisitse matlalo?



A re kwaleng Lebaganya mafoko a a ntshofaditsweng le mafoko a a ka fa mojeng.

rathafetse		nako nngwe
tabogile		thuma
tlotlile		buile
ka sewelo		itlhaganetse
thobunyela		makgasa





Tshaeno ya morutabana Letlha

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH6.indd 41 2019/10/22 13:55:37

Go tlhalosa diphologolo le batho

A re kwaleng

Kwala temana e e tlhalosang leobu. Dirisa dingwe tsa dipolelo tse. O tshwanetse go leka go dirisa mafoko a gago.

go fetola mebala	go hibila fa le šakgala
le na le leleme le letelele	leleme le tsamaela ka bonako
go dirisa metshitshinyego go bua le maobu a mangwe	le na le matlho a a kgonang go tsamaela matlhakore otlhe
le na le dinao, menwana le maroo a a kgethegileng	

A re kwaleng

Jaanong kwala temana e e tlhalosang noga. Dirisa dingwe tsa dipolelo tse kgotsa dipolelo tsotlhe. O tshwanete go leka go dirisa mafoko a gago.

ke e telele, e e borethe, e tshesane	e tlhoka dirwe
mebala e e farologaneng, e e kganyang le e e lerotho	go nna le mebala e e galalelang go kaya botlhole
dinoga tse di lerotho di dirisa go tlhoka mmala, go iphitlha	
e ja magotlo le dinonyane	e ja sebolawa sotlhe
tsoma bosigo	na le leleme le le maphata

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH6.indd 42 2019/10/22 13:55:42

Letlha: _____



A re kwaleng Thala mola go nyalanya maele le ditlhaloso tsa tsona.

Go dumedisa mfikwana		Go ja maswe a balekane ba gago
go ja huralela beno		go thekesela ka ntlha ya go nwa bojalwa
go gapa dipodi		Go sotlega Go itebatsa legae Go bona lesea le leswa
go loma tsebe		go sebela



A re kwaleng Leba papetlanatiro 82 (kwa morago) Dirisa tšhate e o e feleleditseng go kwala tlhaloso ya tsala ya gago.







A re kwaleng Kwala leboko la gago, o dirisa tshwantshanyo. Dirisa popego e:



Phologolo ya me ke _____ .

Mmala wa yona ke _____ jaaka _____ .

Boboa jwa yona /letlalo la yona le _____ jaaka/rata _____ .

E tsamaya jaaka _____ .

Mogatla wa yona o tshwana le _____ .

Matlho a yona a _____ jaaka/rata _____ .

Mmele wa yona o jaaka _____ .

Ditsebe tsa yona di _____ jaaka _____ .

Maoto a yona a _____ jaaka _____ .

E utlwala jaaka _____ .



Tshaeno ya morutabana _____ Letlha _____

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH6.indd 43 2019/10/22 13:55:45

Dikgang tse dingwe gape tse di gakgamatsang



A re bueng

Buisanang mo setlhopheng sa lona gore go diragala eng mo khathuneng.

Diragatsang kgang e e buiwang ke khathuni. Netefatsa gore yo mongwe le yo mongwe wa lona o bona tshono ya go nna ralebenkele, kgotsa moreki. Buang ka ga dipotso tse mo setlhopheng sa lona.

Moeteledipele ka fa phaposing ya lona ke mang?

Goreng o akanya jalo?

Ke mang yo a leng botlhale go gaisa? Goreng?

Ke mang yo a leng bolotsana, e bile a kgona go dira dilo? Goreng?





A re buiseng

Ditlhako tse dintšhwa

Kgang e e tswang kwa Tšhaena

Monna o ne a tlhoka para e ntšhwa ya ditlhako. Pele a ya kwa marekelong, o ne a thala setshwantsho sa dinao tsa gagwe ka botlalo mo pampitshaneng. O ne a meta dinao tsa gagwe ka kelotlhoko mme a kwala ditekanyetso tsa ona. Mme morago o ne a tsamaya a ya kwa marekelong a ditlhako. Fa a fitlha koo maitseboa a letsatsi leo,ka khutsafalo o ne a lemoga fa a lebetse go tla le pampitshana e a kwaletseng bogolo jwa dinao tsa gagwe mo go yona! O ne a sokologa mme a boela gae go ya go e tsaya. E ne e setse e le maitseboa fa a boela kwa marekelong, mme a fitlhela mabenkele a tswaletswe. O ne a tlhalosetsa yo mongwe wa borakgwebo maemo a gagwe yo a neng a setse a phuthile dilo tsa gagwe tsotlhe. "Sematla ke wena sa monna!" rakgwebo a rialo. "O ka bo o ne wa tshepa dinao tsa gago mme wa itekanya ditlhako ka fa lebenkeleng! Goreng o ne wa boela gae go ya go tsaya ditshwantsho tsa gago?" Sefatlhego sa monna se ne sa hibila. "Ke akanya gore ke ne ka tshepa ditekanyo tsa me go gaisa," a rialo.



A re buiseng

Kgosi ya dikgwa ke mang?

Leinane le le tswang kwa India

Ka letsatsi lengwe kwa sekgweng, Nkwe e ne ya tlolela Phokojwe. Phokojwe e ne ya goa, "O tsaya kae sebete sa go ntlhasela Kgosi ya dikgwa!"

Nkwe e ne ya mo leba ka kgakgamalo. "O bua ditsiabadimo! Ga o Kgosi!"

"Ka nnete ke nna!" Phokojwe ya araba. "Diphologolo tsotlhe di tshaba ka letshogo fa di mpona! Fa o batla bopaki, ntshale morago."

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_1446.indd 44 2019/10/22 18:55:48

Letlha: _____

Phokojwe e ne ya tsena kwa sekgweng. Nkwe a mo setse morago. Fa di fitlha kwa go leng motlhape wa dikgama, dikgama tsa bona Nkwe e le kwa morago ga Phokojwe, mme tsa phatlhalala tsa leba matlhakore otlhe.

Tsa fitlha mo setlhopheng sa dikgabo. Dikgabo di bone Nkwe kwa morago ga Phokojwe, tsa tshaba. Phokojwe a sokologela kwa go Nkwe mme a re, "O sa ntse o batla bopaki jo bongwe gape? Bona jaaka diphologolo di tshaba fela fa di mpona!"

"Ke a gakgamala, mme fela ke bone se ka a me matlho. Intshwarele fa ke go tlhasetse, Kgosikgolo." Nkwe e ne ya khubama fa fatshe ka tlotlo e kgolo. E ne ya emela gore Phokojwe e tsamaye.



A re kwaleng

Buisa dipotso mme o kwale dikarabo.

Buisa kgang e e bidiwang *Ditlhako tse dintšhwa*. Baanelwa ke bomang mo kgannyeng e?

_____

Kgang e e diragalela kwa kae?

_____

A o akanya gore kgang e e a tshegisa? Tlhalosa lebaka la karabo ya gago.

_____

_____

A o rata khathune kgotsa setlhangwa se se kwadilweng? Bua gore goreng.

_____

Jaanong buisa kgang e e bidiwang *Kgosi ya Dikgwa*. Baanelwa ke bomang mo kgannyneg e?

_____

Kgang e e diragalela kwa kae?

_____

A o akanya gore ke mang yo o botlhale? Phokojwe kgotsa Nkwe? Naya lebaka.

_____

Goreng o akanya gore Phokojwe o itira Kgosi ya Dikgwa?

_____

Sobokanya kgang ya "Ditlhako tse dintšhwa" ka dipolelo di le pedi. _____

_____





Tshaeno ya morutabana _____ Letlha _____

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH6.indd 45 2019/10/22 13:55:51

Leinane la me



A re kwaleng Dirisa mmepe wa dikakanyo go rulaganya leinane le o tlileng go le kwala.



BAANELWA

KGANG

KGANG

LEFELOKGANG

THUTO

LEINA LA LEINANE

KGANG



A re kwaleng Jaanong kwala leinane la gago. Dirisa mmepe wa gago wa dikakanyo le ditlhogo tse.

Thuto e ke batlang go e ruta:

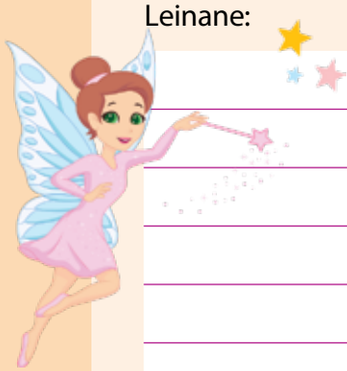
Baanelwa ba leinane:

Lefelokgang:

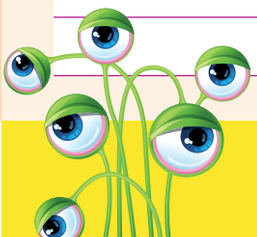
Setlhogo sa leinane:

Leinane:









HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH6.indd 46 2019/10/22 13:55:55

Letlha: _____



A re kwaleng Kopanya dipolelo o dirisa makopanyi a a leng mo masakaneng.



E ne e le letsatsi le le fisang. Nkwe e tlolela Phokojwe. (fa)

Nkwe e ne e batla go ja Phokojwe. Phokojwe e mo thibetse. (mme)

Phokojwe e boleletse Nkwe gore ke yona Kgosi ya Dikgwa. Nkwe ga e a ka ya mo dumela. (le fa)

Diphologolo di ne tsa obamela Phokojwe. Nkwe e ne e tlaa itse Phokojwe e le Kgosi ya Dikgwa. (fa)

Diphologolo tsa obama. Nkwe ya tlogela Phokojwe e tshele. (gore)

Jaanong, boela morago, o thalele matlhaodi mme o tsweletse leina leo letlhaodi lengwe le lengwe le le tlhaolang.

Sekao: Phokojwe yo o matlhajana o ne a tsamaya ka mmila mme a kopana le nkwe.



A re kwaleng Kwala maemedi boemong jwa maina. Morago o thalele mainagotlhe mme o sekeletse "leina go".



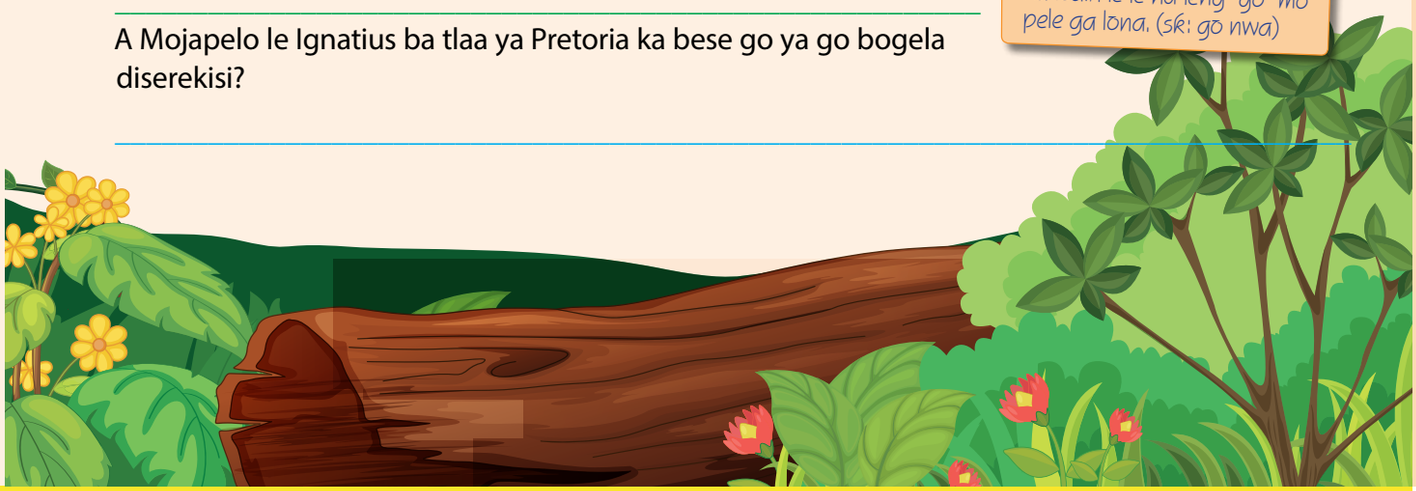
Thandi o batla go buisa kgang e e buang ka ga Phokojwe le Nkwe.

Ben le Ann ba batla go diragatsa kgang ka ga ditlhako.

Moh. Ngoma o tshwanetse go naya ngaka Max mme morago Zama sebaka sa go buisa leinane.

A Mojapelo le Ignatius ba tlaa ya Pretoria ka bese go ya go bogela diserekisi?

Mainagotlhe ke maina a batho ka kakaretso (sk: mosetsana), mafelo (sk: phaka), dilo (sk: ditshamekisi) kgotsa dikakanyo (sk: lerato) **Mainatota ke maina** a batho ba ba rileng (sk: Thandi) kgotsa mafelo (Limpopo). Modiriso go: Ke mokgwa wa go tsweletsa tiro ka lediri le le na leng "go" mo pele ga lona. (sk: go nwa)



Tshaeno ya morutabana _____ Letlha _____

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH6.indd 47 2019/10/22 13:55:57

Kgang e e raraaneng





A re bueng

Lefoko “maikarabelo” le kaya eng mo go wena? Sekaseka se le setlhopha sa gago.

O na le maikarabelo a mofuta mang kwa gae?
Go diragala eng fa o sa diragatse maikarabelo a gago?
A o kile wa se tshepagale ka ntlha ya go se batle go diragatsa maikarabelo a gago?
Go diragetse eng?



A re buiseng

MOSIMANE YO O KILENG A GOA A RE “PHIRI!”



Go kile ga bo go le mosimanyana yo a kileng a fiwa tiro ya go tlhokomela dinku tsa mo motseng. O ne a di fudisa kwa thabeng gore di bone mafulo a matalana. Ka letsatsi lengwe o ne a ikutlwa tiro e a e dirang e mo jesa bodutu, ka foo, o ne a goa ka lentswe le le kwa godimo, a re, “Phiri! Phiri! Phiri e lelekisa dinku!”

Baagi ba motse ba utlwile selelo mme ba tla ba tabogile, ba tlhatlhoga thabana gore ba tle ba mo thuse go koba phiri. Mme fela fa ba fitlha, ba fitlhela go se phiri epe. Mosimane a tshega fa a bona difatlhego tsa bona tse di šakgetseng.

“O se ke wa goa wa re “phiri”, wena mosimane wa modisa,” ga rialo baagi ba motse, “mme go se na phiri!” Ba boela morago ba fologa thabana ba ntse ba ngongorega mme ba boela kwa ditirong tsa bona.



Letsatsi le le latelang, mosimane o ne a jewa ke bodutu gape mme a goa, a re “Phiri! Phiri! Phiri e lelekisa dinku!” A sule ka ditshego, a lebile gape baagi ba motse ba tla ba tabogile ba tlhatlhoga thabana go tla go mo thusa go koba phiri.

Fa baagi ba sa bone phiri, ba omana ba re, “mosimanyana towe, o tshwanetse go goa fela fa go le sengwe se se sa siamang! O se ke wa goa wa re “phiri”, mme go se phiri epe!”

Moragonyana lona tsatsing leo, a bo a bona phiri ka nnete e ntse e dupelela go dikologa dinku. Ka letshogo, a tlola, a ema ka dinao, mme a goela kwa godimo ka foo a ka kgonang. “Phiri! Phiri!” Mme fela baagi ba tsaya gore o tshameka ka bona gape, mme ka e nako ga ba a ka ba tla.

Fa letsatsi le phirima, baagi ba gakgamadiwa ke go bona modisa a sa boele mo motseng le dinku. Ba ne ba ya go mmatla kwa thabaneng. Ba mo fitlhetse a lela.

“Ka nnete phiri e ne e le fano!” a bua a lela. “Motlhape o phatlhaletse! Ke goile, ka re, Phiri! Lo a reng lo sa tla?”

Monnamogolo o ne a leka go gomotsa mosimane, fa ba ntse ba boela morago kwa motsaneng. “Re tlaa go thusa go batla dinku tse di timetseng mo mosong,” a rialo. “Mme jaanong o tshwanetse go itse gore ga go ope yo a tlaa dumelang moaki- le fa tota a bua nnete”.



HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH6.indd 48 2019/10/22 13:55:59

Letlha: _____





A re kwaleng Araba dipotso tse di latelang.

Goreng mosimane wa modisana a ne a goa a re, “Phiri!” lekgetlo lwa ntlha? _____

Baagi ba motse ba ne ba ikutlwa jang morago ga go tlhatloga thabana mme go se phiri epe?

Ke eng se baagi ba motse ba neng ba se bolelela mosimane wa modisa, fa a ne a goa kgetlho lwa bobedi a re “Phiri!”?

Ke ka ntlha ya eng baagi ba motse ba sa ya fa mosimane a goa kgetlho lwa boraro a re, “Phiri!”

Go diragetse eng fa letsatsi le phirima? _____

Fa o ne o le mongwe wa baagi, a o ne o tlaa dumela mosimane? Goreng?

Kwa bokhutlong jwa kgang, mosimane o latlhegetswe ke boikanyego go baagi. Mosimane a ka rarabolola jang bothata jo gore ba tle ba mo ikanye gape?

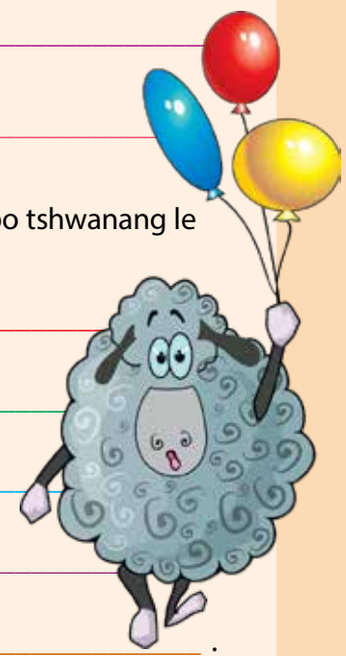
Molaetša (thuto) wa kgang e ke ofe?

Ke bomang baanelwa mo kgannyeng e?

Bokao jwa leele “go lelela kgama le mogogoro” ke bofe?



A re kwaleng Bona mafoko mo kgannyeng a a na leng bokao jo bo tshwanang le jwa dipolelo tse.



motlhaakamotala (lefelo la go talafala ngwaga otlhe) _____

go ngongorega _____

tshogile thata _____

lalela, dupadupa _____

go tshaba le go phatlalala _____ .

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH6.indd 49 2019/10/22 13:56:00

Tsotlhe ka ga puo

A re kwaleng

Kopanya dipolelo tse di ka fa molemeng le dipolelo tse di ka fa mojeng go bopa dikapuo.

Go ntshana		legaba.
Go ja		ditlhare ka meno.
Ga e ne		se se mo inong.
Go buga		e a komakoma.
Go ntsha		ga tshwene.





Fa o dirisa tshwantshiso, o raya gore motho, lefelo, phologolo kgotsa selo ke selo sengwe(e seng se se tshwanamg le sona!)
Sk. Monna ke tau!



A re kwaleng

Dirisa mafoko a a latelang mo dipolelong go supa bokao jo bo farologaneng.

Makwalotshwano ke mafoko a a kwalwang ka go tshwana mme a na le bokao jo bo farologaneng.

fitlha	lema
fitlha	lema
bona	nama
bona	nama
noka	
noka	



A re kwaleng

Bua gore dipolelo tse ke tse di laelang kgotsa tsa tsiboso.

Buisa kgang e e bidiwang Ditlhako tse dintšhwa.

taelo		tsiboso	

Waii! Bona jaaka a bina!

taelo		tsiboso	

Tsamaya o ye go tsaya buka e ntšhwa kwa rakeng.

taelo		tsiboso	

Ke fentse!

taelo		tsiboso	

Tlogela go buisa mme o ye go robala.

taelo		tsiboso	

Taelo ke polelo e e nayang taolo. E simolola ka tlhakakgolo mme e felele ka khutlo.

Tsiboso ke lefoko le le bontshang go tsiboga, kgakgamalo kgotsa boitumelo. Le simolola ka tlhakakgolo mme le felela ka letshwao la tsiboso.

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH6.indd 50 2019/10/22 13:56:03

Letlha: _____



A re kwaleng

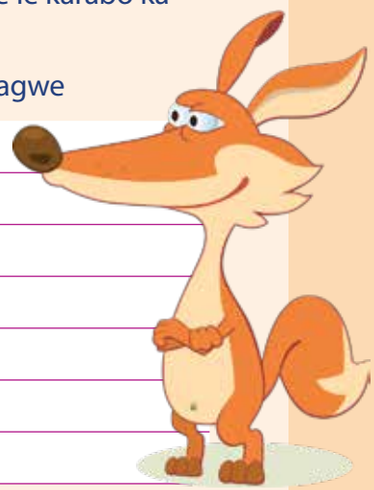
Tsala ya gago e kwadile kgang e, mme ya lebala go tsenya matshwao a puiso. Thusa tsala ya gago go tsenya ditlhakakgolo, dikhutlo, diphegelwana, matshwao a potso, matshwao a tsiboso le ditsejwana mo mafelong a a maleba.

phokojwe e e bidiwang ferdi e ne e tsamaya mo sekgweng sa ditlhare tsa mongana tsatsi lengwe a bona lesedi le le gakgamatsang fa pele ga gagwe

ke eng se a neng a ipotsa ka ga sona mo pelong ferdy o ne a tshogile mme fela a tabogela gaufi gore a kgone go le bona botoka

dumela a bitsa ga se nne le karabo dumela a go mongwe a bitsa mme ga se nne le karabo ka tshoganyetso sebopiwa sa tswelela fa pele ga lesedi

ijoo a goa ferdy wa batho a tshogile tota mme a tabogela kwa letsabaneng la gagwe





A re kwaleng

Kwala dipolelo di le pedi ka ga bana ba babedi ba ba farologaneng mo phaposing ya gago. Dirisa makopanyi a go supa pharologanyo magareng ga bana ba babedi.

mme, le fa, kwa ntle ga, ka ntlha nngwe ... ka ntlha nngwe, le mororo, le fa go ntse jalo,





Tshaeno ya morutabana _____ Letlha _____

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH6.indd 51 2019/10/22 13:56:05

Bosa



A re bueng Sekasekang ka ditlhopha tsa lona.



- Re kaya eng ka “bosa”?
- O akanya pharologanyo e le efe magareng ga “bosa” le “seemo sa loapi/tlelaemete”?
- A o aparela bosa jo bo farologaneng diaparo tse di farologaneng?
- Bolelela tlelase gore o apere eng. A o akanya gore maemo a loapi a fa Aforikaborwa a tshwana le maemo a loapi a dinaga tse di leng gaufi le ikhweitha? Bua gore goreng.

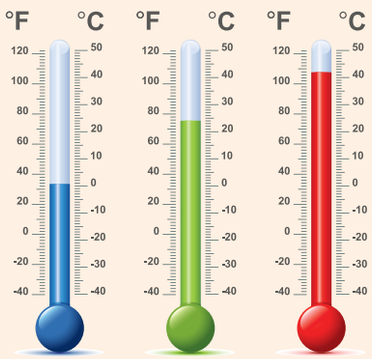


A re buiseng

Diphetogo tsa thempereitšhara ya mowa di tlhola diphetogo tsa bosa. Fa thempereitšhara ya mowa e wela kwa tlase, bosa bo nna maruru thata. Fa thempereitšhara ya mowa e oketsega, bosa bo a thutafala. Bosa le jona bo a fetoga fa longola fa moyeng lo fetoga kgotsa kgatelelo ya mowa mo loaping e fetoga. Fa thempereitšhara ya mowa e oketsega, lengola mo moyeng le kgatelelo ya mowa ka gale di tlhatloga ka nako e e tshwanang.

Batho ba ba tshwanang le baitsebosa, bao ba itseng ka ga bosa, ba lekanya diphetogo gore ba tle ba kgone go bonelapele gore bosa bo tlaa nna jang. Fela jaaka re dirisa themometha go tsaya thempereitšhara ya rona, le baitsebosa le bona ba dirisa themometha go lekanya thempereitšhara ya bosa. Ba lekanya bosa ka di Selešiase kgotsa farenehaete. Ba ka kgona go re bolelela gore bosa bo tlaa nna mogote kgotsa maruru go le kana kang.

Moitsebosa ke motho yo a ithutileng ka ga bosa.



Mowa o re dikologile mme o gatelegela kwa tlase mo go rona. Mowa o o gatelegileng kwa tlase mo go rona o bidiwa kgatelelo ya loapi. Fa o le kwa setlhoeng sa thaba, bogolo jwa mowa o o gatelegelang kwa tlase mo go rona o kwa tlase go na le bogolo jo bo gatelelang kwa tlase mo go wena fa o le kwa lewatleng. Le fa mowa wa thempereitšhara o o re dikologang o fisa, kgatelelo mo loaping e kwa tlase. Ke ka lebaka leo balune e e fisang e ya godimo lefaufaung. Re dirsa dithemometha go lekanya thempereitšhara, le dibarometa go lekanya kgatelelo ya loapi.

Sa bofelo, bongola bo tlholwa ke go moafala ga metsi go tswa mo lefatsheng. Jaanong, fa bosa bo le mogote, go nna le moafalo o montsi le bongola jo bo kwa godimo. Fa bongola bo le kwa godimo, re tswa sethitho thata,mme fa letsatsi le le mogote e bile le kitlane, mowa o tlala sethitho mme mofufutso wa rona o a re kgomarela mme wa se moafalele mo moweng.

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH6.indd 52 2019/10/22 13:56:07

Letlha:



A re kwaleng Ke dilo dife tse tharo tse di tlholang gore bosa bo fetoge?

Fa moitsebosa a ithuta ka ga bosa, o akanya gore thutobosa ke eng?

A o akanya gore kgatelelo ya loapi e kwa godimo kwa Table Mountain kgotsa lobopo lwa Muizenburg kwa Cape Town? Bua gore goreng.

Re dirisa eng go lekanya thempereitšhara le kgatelelo ya loapi?

Fa go le bongola thata, mofufutso wa rona ga o mowafale bonolo. Tlhalosa gore goreng.

Goreng o akanya gore re tlhoka go lekanya matlhakore a a farologaneng a bosa?

Leba themometa. E tshwailwe ka Selesiase(c) le farenhaete(f). Re lekanya thempereitšhara ka Selesiase kgotsa ka farenhaete mo Aforikaborwa?

Naya temana setlhogo.



A re kwaleng Nyalanya mafoko a a kwadilweng ka bontsho le ditlhaloso tsa ona.

loapi		tlhatloga, gola
oketsega		boima, bokete
kgatelelo		tatlhegelo ya seedi
mowafalo		bokgola
bongola		metsinyana, kgomarela
kitlaneng		mowa



Tshaeno ya morutabana Letlha

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH6.indd 53 2019/10/22 13:56:08

Bosa mo porofenseng ya me



A re kwaleng

Thala mmepe wa dikakanyo go bontsha gore o akanya fa bosa e le eng.





Bosa

Maruru

Go phefo



A re kwaleng

Dirisa mmepe wa gago wa dikakanyo go kwala ditemana di le pedi ka ga bosa.







HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH6.indd 54 2019/10/22 13:56:12

Letlha: _____



A re kwaleng Buisa dipolelonolo tse. Neela malatodi a mafoko a a thaletsweng mo dipolelong tse di latelang.



Go bolelo gompieno. _____

Ka letsatsi le le fisang loapi le lentle. _____

Bosa jo bo phefo le maruru. _____

Go na pula gompieno. _____

A go na le maru gompieno? _____



A re kwaleng Fetola dipolelo tse di mo pakapheting mo pakatlang. Gokologelwa go dirisa "tla" le lediri.





A re kwaleng Kopanya dipolelo tse ka go dirisa makopanyi a a leng mo masakaneng.

Go a fisa mo Gauteng. Go fisa go gaisa mo Limpopo. (mme)

Go na le ditsuatsue le dikgadima. Pula ga e ise e ne thata. (le fa)

Re batla go itse gore maemo a bosa a tlaa nna jang letsatsi le letsatsi. Re ka kgona go dira dithulaganyo tsa ditiro tsa letsatsi. (ka jalo)

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH6.indd 55 2019/10/22 13:56:13

Maemo a bosa a a feteletseng



A re bueng Dirang ka ditlhopha tsa lona.

- A o kile wa nna mo setsuatsueng kgotsa mo segaganeng?
- Bolelela setlhopha gore go diragetse eng le gore jang.
- Ka gale go nna le ditsuatsue le dikgadima mo Gauteng. Goreng o akanya gore ditsuatsue le dikgadima di diragala gantsi mo Gauteng go na le, sekao, kwa Kapa Bokone?



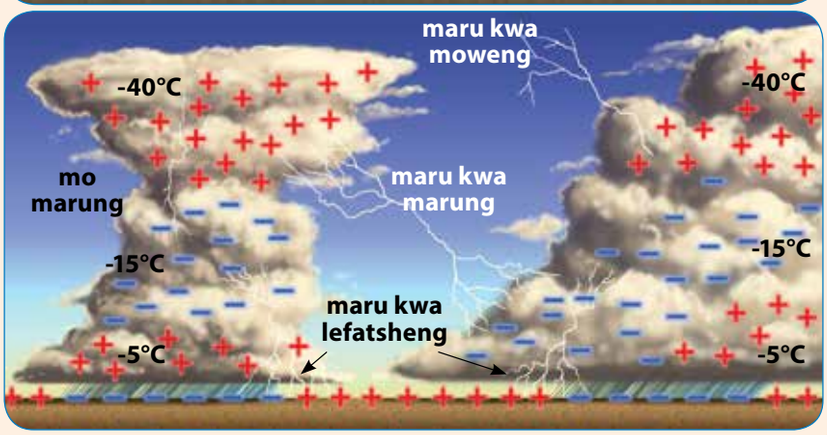
A re buiseng

Ditsuatsue tse di maswe di diragala fa go nna le mowa o o bongola, o o bothito o tlisa maemo a bosa a diphefo tse di maatla. Mowa o o bongola o simolola go tlhatlogela kwa loaping. Fa o tlhatlogela kwa godimo, go a tsidifala. Go moafala ga metsi mo loaping go fetoga marothodi, tiragalo e e bidiwa phokafalo. Marothodi a kopana mmogo go bopa maru, mme morago pula, semathana, segagane kgotsa sefako se tla na mo lefatsheng. Dipula tsa matlakadibe ke mofuta o o tlwaelegileng thata wa bosa jo bo masisi thata. Pele dikgadima di ka nna teng, go tshwanetse go nna le dilo di le tharo: mowa o tshwanetse go nna bongola; lefatshe le tshwanetse go nna bolelo thata go ntshetsa mowa kwa loaping ka bonako, kgotsa go nne le lekhubu le le maruru le le tlang, mme mowa o o tlhatlogang o nne o le bothito go gaisa mowa o o kgabaganyang mo go ona.

Lekhubu la mowa o o tsididi le diragala fa mowa o o tsididi o tsamaya gaufi le lefatshe, mme o kgarameletsa mowa o o bothitho kwa godimo ka bonako. Se ke tshimologo ya dipula tsa matlakadibe. Maru a ipopa, mme dipula tse di maatla di simolola go na. Ditlhase tsa motlakase ka fa gare ga maru di a phatlalala, di tlhola legadima go tsabakelela kwa lefatsheng. Legadima le na le maatla kgotsa thata ya go fisa mowa o o le dikaganyeditseng. Phatlogo e ya tshoganyetso ya phiso e tlhola go duma ga maru. Pula ya matlakadibe ka gale e tlisa masetlapelo a: merwalela, melelo e e tlholwang ke legadima le tshenyo e e tlholwang ke sefako.

Mowa o o fisang o tlhatlhoga jang





(motswedi wa mogote)

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH6.indd 56 2019/10/22 13:56:15

Letlha: _____



A re kwaleng Diphefo tse di maatla di diragala jang?

Ke mofuta ofe o o tlwaelegileng wa maemo a bosa a a boitshegang/tshosang?

Ke maemo afe a mararo a a tshwanetseng go nna teng fa pula ya matlakadibe e diragala?

Lekhubu la mowa o o tsididi le diragala leng?

Diphefo tse di maatla ke eng?

Leba sethalo se se supang gore mowa o o bolelo o tlhatloga jang. Dirisa dithalo go tlhalosa gore dipula tse di maatla di diragala jang.





A re kwaleng Bona mafoko mo temaneng a a nang le bokao jo bo latelang.

maswe thata	
pula	
utlwisa botlhoko, tshoganyetso	
koloba, metsinyana	
bogodimo jwa lefatshe jo o ka bo kgomang kgotsa wa bo utlwa	



Tshaeno ya morutabana _____ Letlha _____

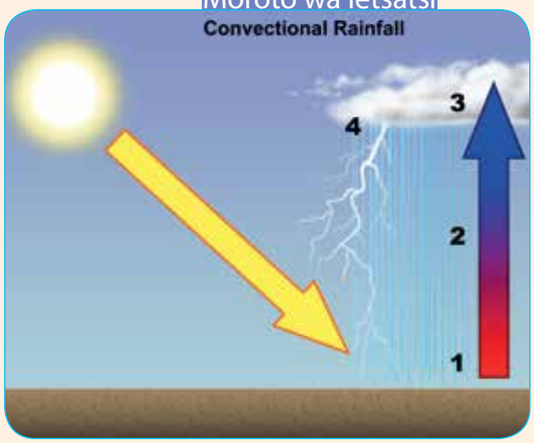
HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH6.indd 57 2019/10/22 13:56:16

Bosa le pula

A re kwaleng

Leba ditshwantsho mme o kwale tshedimosetso ka tatelano e e nepagetseng.

Moroto wa letsatsi
Convectional Rainfall



- Fa go na le dipula tsa matlakadibe, ka gale re nna le diphefo le dikgadima.
- Letsatsi le fisa lefatshe mme mowa o o bothito o a tlhatloga.
- Mowa o fetoga go nna seedi mme leru le legolo le a bopega.
- Fa mowa o ntse o tlhatloga o a tsidifala mme metsi a a mowafalang a a kitlana go bopa maru.

A re kwaleng

Leba ditshwantsho ka ga bosa mme morago o kwale temana e khutshwane ka ga sengwe le sengwe.





HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH6.indd 58 2019/10/22 13:56:21

Letlha: _____

Medumotshwano ke mafoko a a dumang go tshwana mme a na le bokao jo bo farologaneng. Ka gale a peletiwa ka go farologana.

Makwalwatshwano ke mafoko a a dumang go tshwana mme a peletiwa go tshwana, mme a na le bokao jo bo farologaneng.



A re kwaleng

Kwala dipolelo o dirisa medumotshwano le makwalwatshwano a.

bosa

bosa

pula

pula

fitlha

fitlha



A re kwaleng

Kwala dipolelo ka go dirisa makwalwatshwano a:

nama (e re e jang) _____

nama (otlolola maoto) _____

tshela (jaaka o dira ka metsi) _____

tshela (go nna le botshelo mo mmeleng) _____

bona (tiro ya matlho) _____

bona (leemedi la batho) _____

noka (e e elelang) _____

noka (karolo ya mmele) _____

tshega (seaparo sa basimane) _____

tshega (keketega fa o itumetse) _____

Tshaeno ya morutabana _____ Letlha _____

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH6.indd 59 2019/10/22 13:56:33

Tse dingwe gape ka ga bosa

A re bueng

A o akanya gore dinaga tse di farologaneng di na le maemo a bosa a a farologaneng ka dinako tse di farologaneng tsa ngwaga? Tlhalosa karabo ya gago.



A diporofense tse di farologaneng tsa Aforikaborwa di na le bosa jo bo tshwanang ka nako e e tshwanang ya ngwaga? Tlhalosa karabo ya gago.
Ke mofuta ofe wa bosa o o o ratang thata? Naya mabaka.
Ke mofuta ofe wa bosa o o sa o rateng thata? Naya mabaka.

A re buiseng

BOSA LE METSI

Re a itse gore bosa bo bopiwa ke dilo tse di farologaneng. Bo bopiwa ke tsela ya phefo, maatla a phefo, pula, sefako, segagane, thempereitšhara, letsatsi, ponagalo le maru.

Gape, re a itse gore dilo tse tharo di bopa dikarolo tse di farologaneng tsa bosa. Tsona ke: letsatsi, mowa le metsi.

Letsatsi le re naya phiso le lesedi. Ka dinako dingwe le dira gore re utlwe go fisa thata; ka dinako dingwe le bonagala le le bokoa mme le re fa phiso le lesedi le ka dinako dingwe le khurumediwang ke maru mme re se kgone go le bona.



Mowa o re dikagenyeditse mme o apesitse lefatshe jaaka kobo. Fa o foka o o utlwa e kete o mo letlalong la gago. Fa o foka ka bonako le ka maatla o ka re wa go phepheula.

Metsi a kwa dinokeng, matsheng le kwa mawatleng gape le kwa marung mo loaping. Fa marothodi a mannye a metsi a tshwarwa ke mowa o o go dikaganyeditseng, gore o se ke wa kgona go bona sentle, re o bitsa mouwane. Pula e tla fa metsi a rotha a tswa mo marung ka marothodi a magolo. Fa metsi a nna tsididi thata a swa dikgapetla mme re itemogela sefako kgotsa semathana.

Re a itse gore bosa bo botlhokwa mo botshelong jwa mongwe le mongwe. Bo ama metshameko e re e tshamekang, diaparo tse re di aparang, dijo tse re di jang, ka tsela e o ikutlwang ka yona, ka tsela e batho ba itshedisang ka yona, le tse dingwe tse dintsi. Bosa bo ka dira gore o ikutlwe sentle- mme fela bosa jo bo maswe bo ka thatafatsa botshelo. Diphefo tse di maatla, jaaka ditsuatsue, kgotsa dipula tsa matlakadibe tse di tlholang merwalela le diretse tse dintsi, di ka senya matlo a batho tsa tsaya le matshelo a bona.

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH6.indd 60 2019/10/22 13:56:45

Letlha: _____



A re kwaleng

Nyalanya mafoko a a ntshofaditsweng a a ka fa molemeng le bokao jwa ona ka fa mojeng.

tsela ya phefo		ka foo phefo e leng maatla ka teng
maatla a phefo		bosetlha le bosweu jo bo kitlaneng kwa loaping jo bo dirilweng ke marothodi a mannye a metsi.
thempereitšhara		re ka bona bokanakang go re dikologa.
ponagalo		selo se bolelo kgotsa tsididi go le kae
maru		kwa phefo e fokelang kwa teng



A re kwaleng

Buisa temana gape mme morago o arabe dipotso tse.

Ke dilo dife tse tharo tse di bopang bosa?

Letsatsi le re naya eng?

O ka fitlhela metsi kwa kae?

Goreng metsi a le botlhokwa?

Ka mafoko a gago, kwala temana o bue gore goreng bosa bo le botlhokwa mo matshelong a batho.



A re kwaleng

Thalela modiriso-go mo dipolelog tse.

Modirso-go ke modiriso o lediri la ona le simololang ka '-go' mme le dira jaaka leina. Sekao: Go bogela diphefo tse di maatla go a tshosa

Go lebelela pula e e namagadi go a itumedisa.

Go tsamaya mo tshingwaneng morago ga diphefo tse di maatla go a lapolosa.

Debbie e sweditse go bogela setshwantsho sa boemo jwa bosa jo bo boitshegang

Ga go na ntlha ka go ngangisana ka bosa. Ba biro ya bosa ba re go tlaa nna le diphefo tse di maatla.

Go ya sekolong ka baesekele mo puleng ga go a babalesega le eseng.

Tshaeno ya morutabana _____ Letlha _____

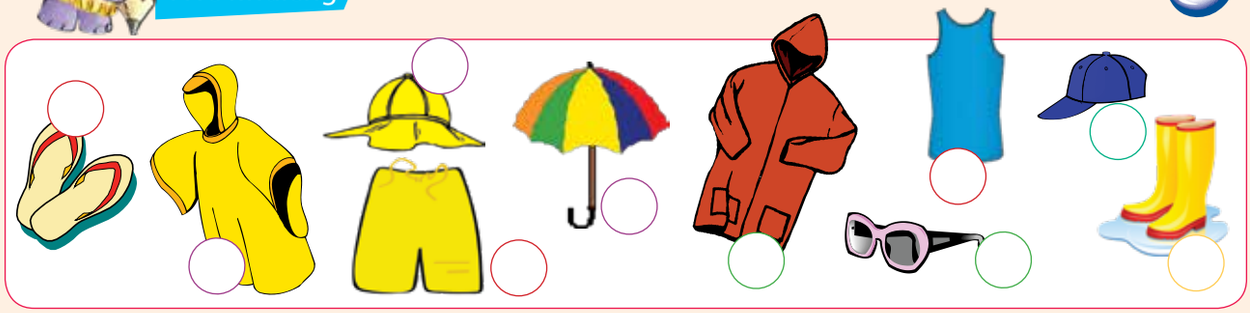
HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH6.indd 61 2019/10/22 13:56:53

Go kwala ka ga bosa



A re kwaleng

Selo se se wela mo setshwantshong sefe sa tse pedi tse? Nomora sengwe le sengwe ka 1 kgotsa 2.









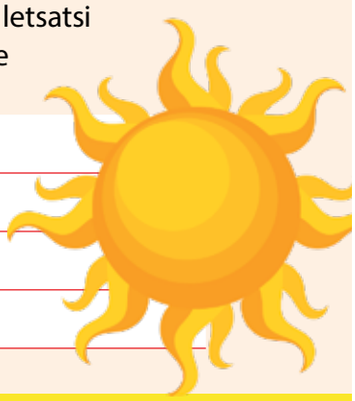
A re kwaleng

Jaanong kwala temana ka ga sengwe le sengwe sa ditshwantsho se o tlhalosang mofuta oo wa bosa. O ka nna wa dirisa mangwe a mafoko a a leng mo tlhalosong ya gago. Fa o kwadile ditemana tsa gago di neele tsala ya gago go di buisa le go di baakanya fa go tlhokega.

Maru a mantsho a a boifisang, legadima la phatsima, modumo o mogolo, loapi lo lo šakgetseng, marothodi a magolo a betsaganya mo lefatsheng, diphefo tse di maatla, go thubagana ga tladi go go thibang ditsebe, pula e e maatla, diphefo tse di tsubutlang



Lefatshe le le dithole le le pududu, bojang jo bo fedileng, dinoka tse di kgadileng, letsatsi le le fisang thata, loapi lo lo sweu, bojang jo bo omeletseng, letsatsi le le kgolokwe le le hibidu le le fisang, mometso o o omeletseng



HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH6.indd 62 2019/10/22 13:56:55

Letlha: _____



A re kwaleng

Kwala maemedi boemong jwa mafoko a a tlhagelelang mo temaneng e e latelang.

Leemedi ke lefoko leo le dirisiwang boemong jwa leina.

Dikao:

Tafole e mo khitšhining.
Yona e khupeditswe ka lesela.

Ditsala tsa ga Bouti di tlile go mo etela. **Ena** o itumetse gonne o tlaa kgona go bona **bona** pele.

"Ke nna mmonelapele wa bosa". "Ke tlhoka go bona maru le dipula tsa matlakadibe go tswa kwa godimodimo kwa. Ke batla setsayaditshwantsho kwa lefaufaung go nthusa go lepa bosa."

"Go siame. Ke na le kakanyo ya gore ke tlaa dira eng." "Ka nnete? O ka isa jang setsayaditshwantsho kwa lefaufaung, mme o ka busa jang ditshwantsho mo lefatsheng?"

"A re bueng lantlha ka gore o bona jang sengwe le sengwe kwa lefaufaung le go se tshola koo ntle le gore se wele kwa tlase. A re akanye ka bolo ya kolofo. Jaanong, rre ke setshameki sa kolofo. Fa a betsa bolo ka thobane e wela kwa kgakala. Mme fa a e betsa go tswa kwa godimo ga thabana, e wela kwa kgakala le go feta. Fa rre a ne a ka bo a kwenne jaaka Superman, o ne a ka e betsa thata mme a dira gore e tsamaele ka bonako gore e dikologe lefatshe."



A re kwaleng

Kwala dipolelo tsa gago o dirisa maemedi a.

ena	bona	tsona	rona	nna





A re kwaleng

Kwala dipolelo tsa gago o dirisa mafoko a maetsisi.

thobuela	thubaganya	patakanya	robakanya	betsakanya

Leetsisi ke lefoko la modumo, le le etsang modumo

Sekao: Rre o thubaganya dijana

Tshaeno ya morutabana _____ Letlha _____

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH6.indd 63 2019/10/22 13:56:59

Ponelopele ya bosa



A re bueng

Bolelela setlhopa sa gago gore bosa bo jang gompieno. A go bolelo, tsididi kgotsa pula e a na? A bosa jwa selemo bo tshwana le jwa mariga? Pharologanyo ke eng?



Go bolelo thata leng, ke ditirwana dife tse o di dirang morago ga sekolo? Fa go le tsididi thata, ke ditirwana dife tse o di dirang morago ga sekolo? Reetsa ponelopele ya maemo a bosa mo seyalemoweng kgotsa thelebišeneng, mme morago o tlhagise kitsiso ya maemo a bosa mo phaposiborutelong.



A re buiseng Gompieno lo ya go buisa mmepe wa maemo a bosa.

Senotlolo

- go letsatsi
- maru fale le fale ka pula
- maru fale le fale
- maru ka pula
- maru fale le fale ka segagane
- segagane
- matlakadibe
- dipula tsa matlakadibe
- diphefo

N
W E
S

Limpopo
20°|34°

Gauteng
20°|27°

Mpumalanga
–2°|8°

Bokonebophirima
11°|19°

Foreisetata
5°|12°

KwaZulu-Natala
2°|24°

Kapabokone
22°|32°

Kapabotlhaba
16°|24°

Kapabophirima
15°|21°

MMEPE WA MAEMO A BOSA

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH6.indd 64 2019/10/22 13:57:11

Letlha:



A re kwaleng Leba mmapa wa bosa mme o arabe dipotso tse

A bosa jwa kwa porofenseng ya gago bo ntse jalo ka nnete?

Bosa jwa diporofense tse dingwe bo ntse jang? Nngwe ya diporofense e tlaa nna lolea ka e tlaa nna ya gago.

Gauteng	
Limpopo	
Mpumalanga	
KwaZulu-Natal	
Foreisetata	
Kapabotlhaba	
Kapabokone	
Kapabophirima	
Bokonebophirima	

Batho ba kwa Kapabotlhaba ba tlaa apara diaparo tse di ntseng jang ka mofuta o wa bosa?

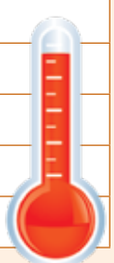
Bosa bo siame kwa kae? Goreng o rialo?

Bosa bo maswe kwa kae? Goreng o rialo?

Ke bogolo jo bokae jwa dithemperitšhara tse di kwa tlase le kwa godimo kwa porofenseng nngwe le nngwe?

Porofense	Botlase jwa thempereitšhara	Bogolo jwa thempereitšhara
Gauteng		
Limpopo		
Mpumalanga		
KwaZulu-Natal		
Foreisetata		
Kapabotlhaba		
Kapabokone		
Kapabophirima		
Bokonebophirima		





HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH6.indd 65 2019/10/22 13:57:13

Tebo ya bofelo ya bosa



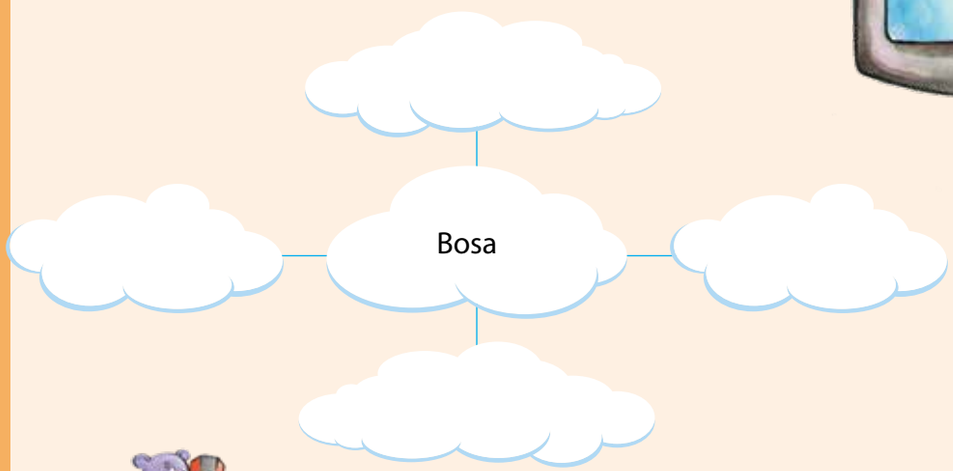
A re kwaleng

Tsaya gore o ile go bua ka tsa bosa mo thelebišeneng o dirisa mmepe o o mo tsebeng.

Kwala se o tlaa se buang ka porofense nngwe le nngwe. Tsaya tshwetso ya gore o tlaa simolola kae mo mmapeng-kwa godimo kgotsa kwa tlase? O tlaa kwala maina a diporofense ka tatelano efe?

Santlha, dira mmapa wa dikakanyo wa se o yang go bua ka ga sona.







A re kwaleng

Jaanong kwala ponelopele ya bosa. Kopa tsala ya gago go e buisa le go e baakanya fa go tlhokega.









HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH6.indd 66 2019/10/22 13:57:23

Letlha: _____



A re kwaleng

Sekeletsa madiri mme o thalele matlhalosi mo polelong nngwe le nngwe. Bua gore letlhalosi le tlhalosa tsela e tiragalo e diragalang ka yona, lefelo le e diragalang kwa go lona, le nako e e diragalang ka yona.

Astrid o tlogile ka bonako ka gonne go lebega pula e ne e tlile go na. _____

Pula ya matlakadibe e simologile bosigo. _____

Diphefo tse di maatla le dikgadima tsa betsaka ka modumo o o kwa godimo sebaka sa metsotso e le lesome. _____

Pula e nele motshegare otlhe maabane. _____



A re kwaleng Kwala dipolelo o dirisa mainakgopolo.

lorato	letlhoo	bogatlhamelamasisi	tshosometso	katlego



A re kwaleng Kwala dipolelo tse pedi ka lefoko lengwe le lengwe.

Fa lefoko le le nosi le na le bokao jo bontsi le bidiwa mafoko a a bokaokao.

Sekao:
Ke itshwere noka.
Ke tshela noka.

fitlha (suba sengwe gore se se ka sa bonwa) _____

fitlha (goroga) _____

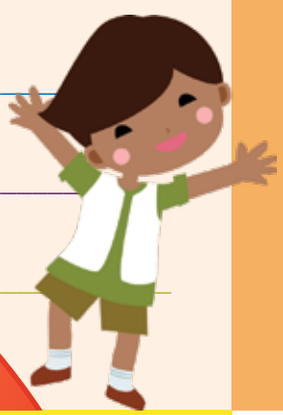
setlha (gotlha ka mogala) _____

setlha (mmala) _____

nôka (karolo ya mmele) _____

nôka (mo metsi a elelang teng) _____





Tshaeno ya morutabana _____ Letlha _____

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH6.indd 67 2019/10/22 13:57:28

Lenaneonetefatso



KE KGONA GO	☺	☹
bua ka ga go diragatsa naane		
okola le go buisa naane		
araba dipotso tse di rileng ka ga naane		
lemoga gore naane e bua ka ga eng mo setlhogong		
lemoga poeletsomodumo le tiriso ya makwalwatshwano		
tlhalosa ka moo ditshwantsho di thusang go tlhaloganya ka teng		
lemoga medumo e diphologolo di e dirang		
naya kakanyo		
lemoga tiriso ya ditsejwana		
nyalanya bokao jwa dipolelwana le mafoko		
dirisa tšhate go rulaganya temana ya tlhaloso		
kwalolola dipolelo ka mokgwa wa puopegelo		
bopa dipotso go tswa mo ditlhagisong		
tlotlela setlhopha sa gago kgang;		
baanelwabagolo, kwa kgang e diragaletseng teng le molaetsa wa kgang		
golaganya mafoko le bokao jwa ona		
kwala temana ya tlhaloso		
golaganya maele le bokao jwa ona		
kwala leboko la phologolo ke dirisa tshwantshanyo		
tlhalosa kgang ka mokgwa wa khathune		
sosobanya kgang		
dirisa mmepe wa tlhaloganyo go rulaganya le go kwala naane		
kopanya dipolelo o dirisa makopanyi		
emisetsa mainatota ka maemedi		
lemoga maina a a tlwaelegileng le mediriso -go		
golaganya dipolelwana le bokao jwa tsona go bopa tshwantshiso		
thalela makwalwatshwano a a nepagetseng		
bua gore a dipolelo ke ditsiboso kgotsa ditaelo		
kwalolola ditemana tse pedi ke dirisa mafoko a a golaganyang		
bua ka ga maemo a bosa le tlelaemete		
buisa sekwalwa se se buang ka ga maemo a bosa		
araba dipotso tse di rileng tse di ka ga sekwalwa		

	☺	☹
naya temana setlhogo		
golaganya mafoko le bokao jwa ona		
dira mmepe wa tlhaloganyo ka ga maemo a bosa		
dirisa mmepe wa tlhaloganyo go kwala ditemana ka ga maemo a bosa		
lemoga madiri le malatodi mo dipolelonolong		
fetolela dipolelo mo pakatlang		
kopanya polelo o dirisa makopanyi		
ranola sethalo sa maemo a bosa		
dirisa ditshwantsho go bontsha go bakana ga ditiragalo		
dirisa sethalo go tlhomaganya tshedimosetso		
kwala ditemana ka ga dithalo		
kwala dipolelo o dirisa makwalwatshwano		
tlhakanya kakanyo		
kwala temana o tlhagisa kakanyo		
lemoga tiriso ya go-		
golaganya ditshwantsho le dilo		
lemoga le go kwala dipolelo o dirisa maemedi		
kwala dipolelo o dirisa mafoko a maetsisi		
reetsa pego ya maemo a bosa le go tlhagisa pego ya gago		
buisa mmepe wa maemo a bosa		
araba dipotso ka ga mmepe wa maemo a bosa		
dira diponelopele ka ga maemo a bosa		
runa setlankana se se kwadilweng		
lemoga madiri le matlhalosi mo polelong		
kwala dipolelo o dirisa mainakgopolo		
kwala dipolelo o dirisa mafoko a a peletiwang go tshwana mme a farologana ka bokao		
kwala dipolelo o dirisa mafoko		

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH6.indd 68 2019/10/22 13:57:30

Thitokgang 7: Mefuta e e farologanneng ya dikgang

Dikgang Kgweditharo 4: Dibeke 1 - 2

97 Botsalano jo bo sa nnang sentle 70
Go bua ka ga go nna le bukatsatsi.
Go buisa kgang go tswa mo diteng tsa bukatsatsi.
Go araba dipotso tse di theilweng mo godimo ga kgang.
Go bona gore ke sekwalwa sa mofuta mang.
Go laola tshedimosetso.
Go nyalanya tshedimosetso le maemo a gago.

98 Diteng tsa bukatsatsi ya me 72
Go nyalanya maele le ditlhaloso tsa ona.
Go tlhama mmepe wa tlhaloganyo wa go baakanyetsa go kwala mo bukatsatsing.
Go kwala mo bukatsatsing.
Go lemoga maina, matlhaodi le matlhalosi mo dipolelong.

99 Go thuma mo makhubung a a kotsi 74
Go bua le setlhopha ka ga metshameko ya mo ntlong le ya kwa ntle.
Go buisa lekwalo le le mabapi le go sesa go tloga kwa Kapa go fitlha kwa Cairo.
Go araba dipotso tse di ka ga temana.
Go bonelapele tshedimosetso.
Naya mabaka a dikarabo.
Go lemoga dipharologano fa gare ga lekwalo la semmuso le la botsalano.
Go nyalanya dipolelo le ditlhaloso tsa tsona.

100 Go tlhaeletsana le Carven 76
Go rulaganya lekwalo ka go dirisa mmepe wa tlhaloganyo.
Go kwala lekwalo.
Go kwala maemedi boemong jwa maina.

101 Kgankhutshwe 78
Go bua ka ga mmino le setlhopha sa gago.
Go diragatsa kgang.
Go buisa kgang.
Go nyalanya dipolelo le bokao jwa tsona
Go araba dipotso tse di rileng tse di ka ga kgang.
Go araba dipotso ka ga baanelwa, thitokgang kana morero le poloto.
Go tlhagisa kakanyo.
Go naya kgang setlhogo.

102 Go kwala go a itumedisa 80
Go kwala lekwalo.
Go rulaganya lekwalo.
Go dirisa matlhalosi mo dipolelong.
Go kwalolola temana ka go dirisa ditlhakakgolo tse di maleba.
Go aroganya dipolelo ka dinoko tsa ona.

103 Kgweditharo e ntšhwa ya sekolo 82
Go tlotla mo ditlhopheng ka ga go boela sekolong.
Go buisa kgang ka ga go boela sekolong.
Go araba dipotso tse di rileng ka ga kgang.
Go kwala tshosobanyo ya kgang.
Go tlhagisa kakanyo.
Go bonela pele.

104 Go kwala tshekatsheko 84
Go kwala tshekatsheko ya kgang, ka go dirisa foreimi (sebopego se se filweng).
Go lemoga le go supa sediri le sedirwa sa polelo.
Go kwala dipolelo ka go dirisa makopanyi.
Go kwala dipolelo ka go dirisa dipolelwanakala-peelano.
Go tlhopha lefoko mo sebakeng sa polelwana.
Go kwala dipolelo ka tatelano ya ditlhaka tsa alefabete.

Sekwalwa sa tshedimosetso Kgweditharo 4: Dibeke 3 - 4

105 Dinkwe 86
Go bua ka ga serapa sa diphologolo.
Go buisa sekwalwa le faele ya dintlha ka ga nkwe.
Go araba dipotso tse di rileng tse di ka ga kgang.
Go okolela kana go batla tshedimosetso ka go buisa o tsamaisa matlho.
Go fa mabaka a dikarabo tsa dipotso.
Go lemoga le go supa lebaka le legolo la athikele.
Go lemoga le go supa dintlha le dikakanyo.
Go araba dipotso tsa dintlha.
Go fa tlhaloso ya maele.

106 Ka ga dikwalwa tsa dintlha go ya kwa pele 88
Go lemoga le go supa pharologano magareng ga ntlha le kakanyo.
Go lemoga ntlha le kakanyo go tswa mo lenaneong la diteng.
Go kwala ka ga diphologolo tsa serapa o dirisa sebopego se se filweng.
Go dirisa puo e e nepagetseng e e sa tlhamalatseng.
Go fetolela malatodi go nna makaelagongwe.

107 Pego ya dikgang 90
Go sosobanya le go buisa athikele ya kuranta.
Go feleletsa karata ya dintlha kana dipholo.
Go buisa athikele ya kuranta.
Go araba dipotso ka ga athikele.
Go tlotla ka ga setlhogo sa athikele.
Go buisa athikele ka lebelo gore o bone tshedimosetso.
Go bona gore ke temana efe e e sosobanyang athikele.
Go bona kgolagano fa gare ga athikele le setshwantsho.
Go supa ntlhakgolo ya athikele.
Go nyalanya dipolelwana.

108 Go ithuta go kwala pego ya kuranta 92
Go kwala pegelo ya kuranta ka go dirisa sebopego se se filweng.
Go kopanya dipolelwananolo go bopa dipolelopate o dirisa makopanyi.

109 Go palama Table Mountain 94
Go bua ka ga Thabatafole (Table Mountain).
Go buisa bukana ka ga Thabatafole.
Go nyalanya dipolelo le ditlhaloso tsa tsona.
Go buisa temana le go araba dipotso.
Go tlhagisa kakanyo.

110 Ka ga Table Mountain gape 96
Go rulaganya pego ka ga Thabatafole.
Go kwala pego ka ga Thabatafole ka go dirisa sebopego se se filweng.
Go thala mmepe.
Go supa maina, matlhaodi le matlhalosi.
Go kwalolola temana mme wa kwala ditlhakakgolo mo mafelong a a maleba.
Go aroganya dipolelo go ya ka dinoko.

111 Go ya kwa serapeng sa diphologolo 98
Go tlotla ka ga Serapa sa Diphologolo sa Bosetšhaba sa Kruger.
Go buisa athikele ya makasine ka ga leeto la go ya kwa Serapeng sa Boditšhaba sa Kruger.
Go araba dipotso ka ga athikele.
Go supa ntlha le kakanyo.
Go araba dipotso ka ga mmepe.
Go lemoga le go supa tlhaloso ya leele.

112 Ka ga tselana ya kwa sekgweng 100
Go kwala pego ka go dirisa foreimi (sebopego se se filweng).
Go dirisa makwalwatshwano.
Go lemoga le go supa mediriso mo dipolelong.
Go kwala dipolelo ka go dirisa makwalwatshwano.

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH7.indd 69 2019/10/22 13:56:07

Botsalano jo bo sa nnang sentle





A re bueng

Tlotlang mo ditlhopheng tsa lona.

A o dirisa bukatsatsi? Fa e le gore o dirisa bukatsatsi, bolelela setlhopha sa gago gore ke ka lebaka la eng o e dirisa. Fa o sa e dirise botsa setlhopha gore ke ka lebaka la eng o sa e dirise.

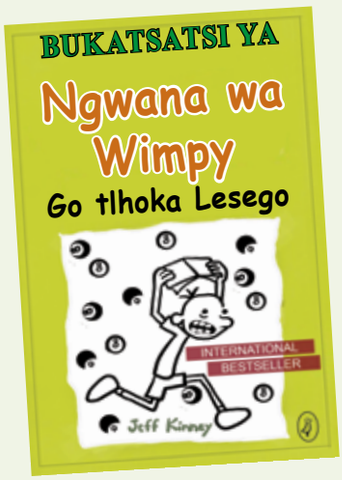


A re buiseng

Buisa kgang go tswa mo *Bukatsatsing ya Ngwana wa Wimpy – Go tlhoka Lesego*, Mokwadi ke Jeff Kinney



Labone

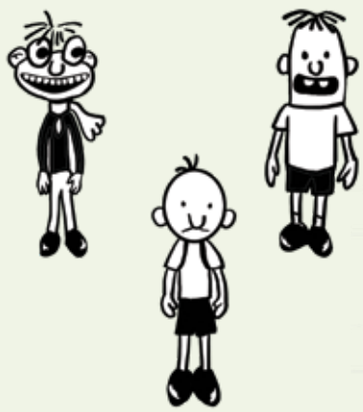


Go fetile nako e e ka nnang dibeke tse pedi le seripa go tloga motsi wa fa nna le yo e neng e le tsala ya me e kgolo, Rowley Jefferson, re loleng ntwa ya rona e kgolo. Fa ke bua nnete, ke ne ke nagana gore o tlaa bo a setse a tlile **go ikopela maitshwarelo** gajaana, mme ka mabaka a sa itsegeng ga go a nna jalo.

Sentlentle, ke simolotse go tshwenyega go le gonnye, gonne dikolo di tlile go bulwa morago ga malatsi a se kae, mme, fa e le gore re tlile go **tsosolosa botsala** jo, go tshwanetse ga diriwa sengwe ka bonako. Fa e le gore ka ga nna le Rowley ka nnete go fedile, **go ka se nne sentle**, ka gonne, re ne re utlwana.

Jaanong ka gobo botsala jwa rona bo fedile, ke **lokologile go ka bona tsala** e ntšhwa. Bothata ke gore, ke file Rowley nako ya me e ntsi, mme ga go na yo ke mo naganang gore a ka tswala phatlha ya gagwe.

Ditsala tse pedi tse di botoka gona jaanong ke Christopher Brownfield le Tyson Saunders. Mme mongwe le mongwe wa batho ba o na le mathata a gagwe. Ke bonane le Christopher dibekenyana di le mmalwa tse di fetileng tsa selemo, bogolo ka lebaka la gore o na le tlhotlheletso e bile ke kgeleke. Christopher ke tsala ya nakwana, go na le gore a nne tsala ya leruri, fa re le mmogo kwa sekolong. Tyson o ntse sentle e bile re rata metshameko ya dibidio tse di tshwanang, mme o a makatsa mo dilong tse dintsi thata tseo ke sa itseng gore a ka lebaka la tsona, a nka kgona go nna le ena ka dinako tsotlhe.



Mothwana yo mongwe fela yo o ka reng o sa ikgonere ke Fregley, mme ke setse ke mo tlositse bogologolo mo lekokong la bao motho a ka ba dirang ditsala tsa go tshega le go tlhonama.

Le gale, go sa ntse go na le kgonagalonyana ya gore fa Rowley a ka re o a boa, motlhamongwe nka mmulela pelo, ke raya gore, fa a ka nna le kgopolo eo. Mme fa a batla gore botsala jwa rona bo tswele pele, ga a sa tlhole a na le nako e telele ya go dira jalo. Go ya ka moo maemo a leng ka teng, ga a na go buega sentle mo bayokerafing ya me.

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH7.indd 70 2019/10/22 13:56:12

Letlha:



A re kwaleng

Setlhangwana se se tswa mo diteng tsa bukatsatsi. Kwala dilo tse pedi tse di bontshang gore setlhangwana se se tswa mo bukatsatsing.

Mokwadi o bua ka selo sefe se segolo se se mo tshwenyang, mo bukatsatsing ya gagwe.

Greg, mokwadi wa bukatsatsi o ne a nagana gore Rowley o tlaa boa a tla go kopa maitshwarelo. O nagana gore ke ka lebaka la eng a sa tla go kopa maitshwarelo mo go Greg?

Greg o bua ka ga batho ba bangwe bao ba ka nnang ditsala tsa gagwe mme ga a nagane gore ba ka mo tshwanela. Ke ka lebaka la eng a ikutlwa gore a ka se nne tsala le ope wa bona?

A sekwalwa se ke sa semmuso kgotsa nnyaya? Bua gore ke ka ntlha ya eng o rialo.

O nagana gore seemo sa dilo se ya go feleletsa se le jang mo go Greg? Kwala temana e e ka nnang karolo ya diteng tsa mo bukatsatsing ya Greg.



A o setse o kile wa nna le bothata jwa go sa utlwane le tsala ya gago e kgolo? Kwala temana e e tlhalosang se se diragetseng.

Tshaeno ya morutabana Letlha

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH7.indd 71 2019/10/22 13:56:13

Diteng tsa bukatsatsi ya me



A re kwaleng

Thala mola go nyalanya dipolelwana tse di tswang mo temaneng le ditlhaloso tsa tsona.

go boa a abula	lefelong le le maleba
go boela mo maemong	go tlaa tshosa
go ka se nne sentle	go dumela gore o phoso mme o kopa motho gore a go itshwarele
ke hisetori	go tlogela sebakanyana sa gore le ka simolola go bua
go tlogela lebati le butswe	go feleletsa ka sebopego se se kgatlhisang
go tswelela a siame	go fedile



O tlile go kwala diteng ka mo bukatsatsing, mme sa ntlha o tlile go di rulaganya.



A re kwaleng

O tlile go kwala ka ga malatsi a mararo. diteng tsa ntlha ke ka ga botsala jo bo senyegileng. Mo diteng tsa gago tsa bobedi o tlaa kwala gore o ikutlwile jang ka ga sona, mme mo diteng tsa gago tsa boraro o tlaa bua se o yang go se dira ka ga sona. O se ka wa lebala go kwala letlha mo diteng dingwe le dingwe. Kwala mmepe wa tlhaloganyo go rulaganya diteng tsa gago mo bukatsatsing.



Diteng tsa bukatsatsi





HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH7.indd 72 2019/10/22 13:56:16

Letlha:



A re kwaleng

Dirisa mmepe wa gago wa tlhaloganyo go kwala diteng mo bukatsatsing. Fa o sena go kwala diteng tsa gago kopa tsala ya gago gore e di lebelele mme a di baakanye fa go tlhokega.
Jaanong di kwalololele sentle mo tsebeng e.





A re kwaleng

Buisa dipolelo tse. Mo polelong nngwe le nngwe sekeletsa leina, thalela letlhaodi mme o dirise mmala o o serolwana go supa letlhaodi.



Kgweditharo e ntšhwa e tlaa tloga e simolola.

Tsala ya me ya botlhokwa e dutse kwa gae.

Fregley wa metlae o tsamaya ka iketlo.

Rowley o tshwanetse go dira sengwe ka bonako.

Ntwa ya ntlha ya ga Greg e tsere nako e telele.



Tshaeno ya morutabana _____ Letlha _____

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH7.indd 73 2019/10/22 13:56:18

Go thuma mo makhubung a a kotsi





A re bueng

Bua le molekane wa gago ka ga metshameko ya mo ntlong le ya kwa ntle. Buisanang ka ga metshameko e re e tshamekang mo nageng le e re e tshamekang mo metsing.

A o ka rata go thuma ka seketswana? Naya lebaka.

O nagana gore o tshwanetse go nna le diponagalo tsa mofuta mang fa o batla go thuma mo seketswaneng?

A re buiseng



Alba yo o rategang

Gangwe mo dingwageng dingwe le dingwe tse tharo, go tshwarwa lenelo la go tloga mo Kapa go ya kwa Cairo. Monongwaga ke tsamaile ka se sengwe sa diketswanaseile tseo! Ga ke itse gore a ke go boleletse, mme ntatemogolo e ne e motshwari wa ditlhapi mme ntate e ne e le moagi wa diketswana. Ka mmoo, diketswana di nnile karolo ya botshelo jwa ka ka metltlha. Fa ke ne ke le yo monnyane thata re ne re na le seketswana, seketswana se se bofelelwang mo seketswaneng, mme ntate o ne a aga a re isa kwa Šeekoevlei ka seketswana. Letsatsi le lengwe ke bone bana ba bangwe ba thuma ba le bosi mme ke ne ka itse gore letsatsi le lengwe le nna ke tlaa bo ke thuma ke le nosi.



Jaanong ka gobo ke godile e bile ke tiile, ke ntse ke tsenela dikgaisano e bile ke tsaya dikgele tse dintsi thata. Le fa go le jalo fa mokapotene wa seketswana se se tswang kwa Kapa se ya kwa Cairo a ne a nteletsa mogala a mpotsa gore a ke batla go tsamaya le ena, ke ne ka se ka ka dumela masego a me! Leeto le le nnile selo sa botlhokwa mo botshelong jwa ka.



Mme kgaisano ya lebelo e ne e le selo se segolo thata! Letsatsi le lengwe le le lengwe go ne go diragala selo se se kgatlhisang. Re ne re bona bana ba didolofini le ditlhapi tse di fofang. Bosigo jo bongwe di ne di le dintsi thata mme di ne tsa re thula tsa re phaa!



Ke gangwe fela foo ke neng ka iphitlhela ke na le sedidinyana sa metsi a lewatle - ka letsatsi la ntlha – mme ke gangwe fela foo ke neng ka tshoga mo leetong le, go ne go na le ledimo le legolo kana pula ya matlakadibe fa go ne go na le makhubu a magologolo – a boleele jwa dikago tsa metlhatlagano e mebedi.

Re nnile seketswana sa bobedi go fitlha kwa Rio de Janeiro mme re tshetse kana re kgabagantse lewatle mo malatsing a le lesometlhano.

Ke ne ke utlwile botlhoko thata fa re fitlha kwa gae gonne e ne e le bokhutlo jwa nako ya boitumediso ya nnetennete. Nnete ke gore ke ne ke itumeletse go bona naga gape.

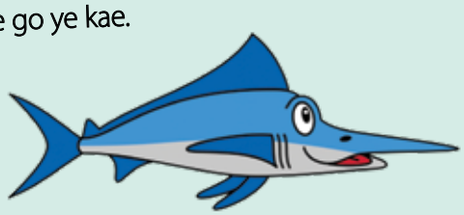


Le fa e le gore gajaana ke ipaakanyetsa Dikgaisano tsa Bogaka jwa Lefatshe, ke solofela gore re tlaa bonana gape go ise go ye kae.



Lerato

Carven



HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH7.indd 74 2019/10/22 13:56:21

Letlha:







Lebelo la go tloga Kapa go ya kwa Rio de Janeiro le tshwarwa gakae?

A lebelo leo le tumile? Naya mabaka a go tshegetsa karabo ya gago.

Ke ka ntlha ya eng Carven a ithutela go thuma?

Carven ga a re bolelele gore o ne a na le dingwaga di le kae fa a ne a nna le seabe mo lebelong. O nagana gore o ne a na le dingwaga di le kae?

A Carven o kgona go thuma? Naya mabaka a karabo ya gago.



Ke lebelo lefe le le nnileng la botlhokwa thata mo botshelong jwa gagwe?

Ke dilo dife tse pedi tse di itumedisang thata tse di diragetseng fa ba ne ba le ka mo gare ga seketswanaseile?

A se ke lekwalo la semmuso kgotsa nnyaya? Naya mabaka a mararo go tshegetsa karabo ya gago.



Nyalanya mafoko a a ntshofaditsweng le ditlhaloso tsa ona jaaka a dirisitswe mo lekwalong la ga Carven. Kwala mafoko a a ntshofaditsweng mo thanoding ya gago.



seketswanaseile	lewatle	lekhubu	thaba	seketswana sa seile
kokomoga	ruruga	tlalelana	kgobokana	makhubu
sedidi	go tsikitlela	go tlhatsa	go buisa	go khubama
gaisana	taboga	lokologa	baakanya	nna le seabe

Tshaeno ya morutabana Letlha

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH7.indd 75 2019/10/22 13:56:24

Go tlhaeletsana le Carven



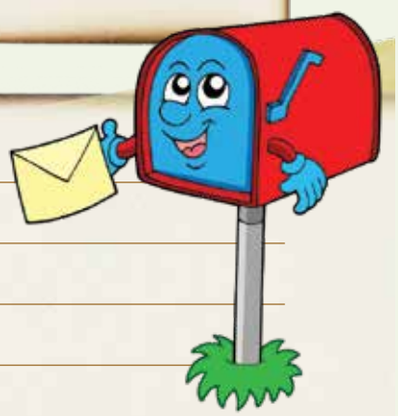
A re kwaleng

Tsaya jaaka e kete ke wena Alba. Kwala lekwalo la go fetola lekwalo la ga Carven. Ka lekwalo la gago, bolelela Carven gore o eme ka tetelo e kgolo go bonana le ena gape le go tla go utlwa tse dingwe gape ka ga leeto la gagwe. Mmolelele gore o ne o dira eng ka nako ya fa a ne a se yo, gape mmolelele ka ga ditherisano tse o mmaakanyeditseng tsona le ba seyalemowa gape le ba thelebišene, fa a boa kwa gae le se a tshwanetseng go nagana ka ga sona go ipaakanyetsa ditherisano tseo. O se ka wa lebala gore se ke lekwalo la botsalano mme mowa o o fokang mo lekwalong o tshwanetse gore o se ka wa nna wa semmuso. Sa ntlha baakanya lekwalo la gago.

Morago ga go baakanya lekwalo la gago, kopa tsala gore a le buise, a tshwaye diphoso le go di baakanya fa go tlhokega. Morago o le kwale ka bothakga ka mo gare ga bukatiro e.

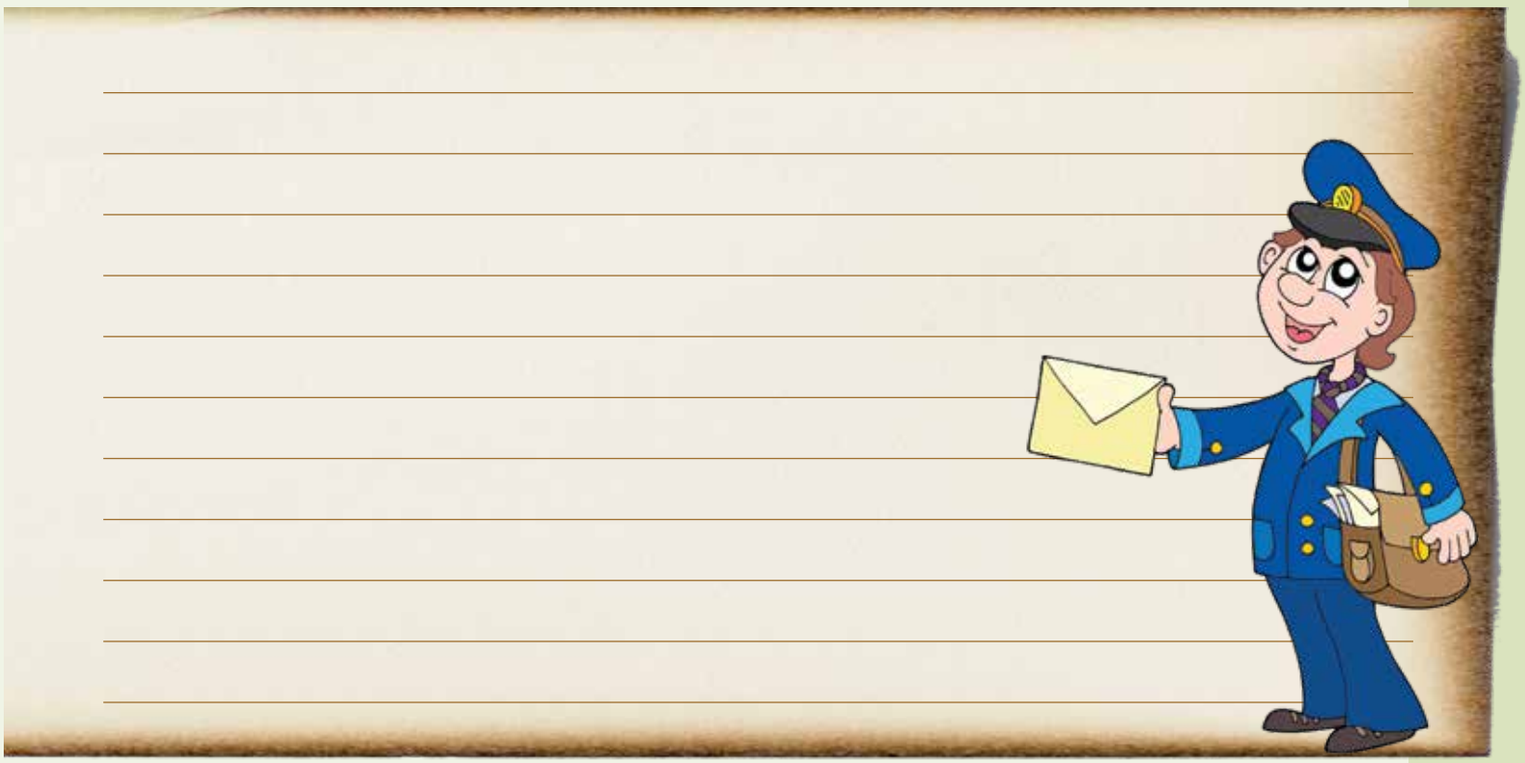
Lekwalo la go ya go Carven





HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH7.indd 76 2019/10/22 13:56:42

Letlha:





Kwalolola dipolelo tse. Kwala maemedi a a nepagetseng mo boemong jwa maina a a thaletsweng. Dirisa maemedi a a latelang.

A re kwaleng

ena bona lona rona tsona



Mokapotene Peterson o ne a nagana gore Mokapotene Peterson a ka fenya lebelo la go tloga kwa Kapa go fitlha kwa Rio de Janeiro.

Mosetsana o gotlhile dipitsa gore di sale di phatsima.

Ke kopane le Samson mo seketswaneng gammogo le malome le mmamalome.

Nna le Samson re tlhatswitse dijana gonne e ne e le nako ya me le Samson ya go theogela.

Samson le Carven lo tshwanetse go olela matlakala fa batho ba sena go ja dijo.

Tshaeno ya morutabana Letlha

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH7.indd 77 2019/10/22 13:56:45

Kgankhutshwe



A re bueng

Bo-Kaap e kwa kae? Fa o sa itse botsa morutabana wa gago kgotsa o ye kwa laeboraring go ya go batlisisa gore e fa kae.

A o rata mmino. Ke mmino wa mofuta mang o o ratang go o reetsa?

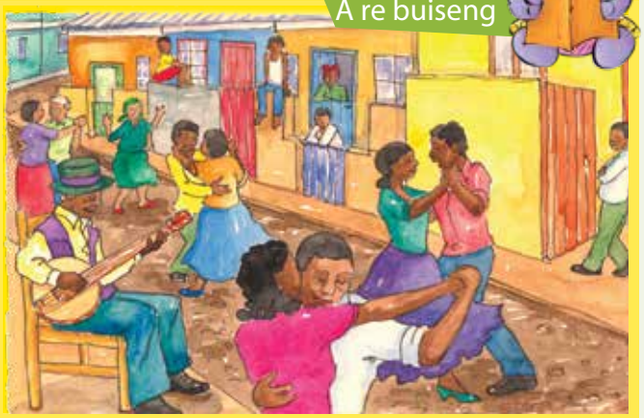
A o nagana gore go botlhokwa go tswela pele go ithuta morago ga go fetsa sekolo? Naya lebaka.

O rata go ithutela eng fa o sena go fetsa sekolo? Naya lebaka.

Fa o buisitse kgang e e fa tlase, e diragatse le setlhopha sa gago. Swetsang gore ke dikarolo dife tsa kgang tse le batlang go di dirisa. Fa le diragatsa, le se ka la lebala go lebelela babogedi ba lona mme le ntshe maikutlo a lona ka boikakanyetsi. Le se ka la lebala go diragatsa ditiragalo tsa kgang ka tatelano ya tsona e e maleba.



A re buiseng



Mna Banjo e ne e le monna yo moleele yo mosesane, wa mmala o montsho, le moriri o mosweu jaaka segagane. Leina la gagwe la nnete ke James John McCloyd. Ntataagwe le ntatemogoloagwe ka bobedi e ne e le basesi mme mmaagwe e ne e le wa lesika la Bamalei.

Ba ga McCloyd ba ne ba dula mo ntlong ya diphaposi di le tharo mo mmileng wa Chiapinni kwa Kapa. Fa ntataagwe James a ne a le kwa lewatle mmaagwe o ne a tlhokomela lelapa mme e bile a tlhokomela gore le ena o phepa, o phetse sentle le gona o itumetse le gore o ya kwa sekolong ka metlha.

Fa James a sa ntse a le moŝwa ntataagwe o ne a mo rekela banjo. E ne e na le tlhogo e e kgolokwe, molala o moleele le dinala tse nne. Ka dinako tsotlhe fa ntataagwe a tlile gae a tswa kwa lewatleng o ne a ruta morwaagwe go letsa.

Ka dinako tsa mafelo a beke motse o monnyane wa Bamalei o ne o kgobokana. Go ne go tlaa binwa le go opela mme James o ne a tlaa letsa banjo ya gagwe. O ne a nna rammino yo a makatsang.

Fa a ne a simolola go tshameka le go opela, batho botlhe ba ne ba atlhama ka go makala, mme fa a feditse ba ne ba opa diatla e bile ba mmoka jaaka e kete lenyeloi kana moengele o sa tswa go ba leletsa.

Fa a ne a na le dingwaga di le 12, batho ba ne ba simolola go mmitsa Banjo, mme o ne a itsege e le Banjo botshelo jwa gagwe jotlhe. “Fa ke feditse dithuto tsa sekolo se segolwane ke tlaa ya kwa yunibesithing,” o boleletse mmaagwe jalo.

“Ke batla dikerii ya mmino.”

Mme ba ne ba welwa ke masetlapelo. Ntataagwe Banjo o ne a tlhokafala mme Banjo o ne a tshwanelwa ke go ya go dira gore a thuse go tlhokomela mmaagwe. Morago mmaagwe le ena o ne a tlhokafala. Banjo o ne a swetsa go ya kwa lewatle. O ne a boloka tšhelete ya gagwe mme a ithuta go letsa banjo ya gagwe fa go kgonagala. Morago ga dingwaga di le tlhano o ne a boela gae. O ne a fetsa Mophato wa 12 kwa Senthareng ya batho ba bagolo mme morago a ya kwa yunivesithing go ya go ithutela mmino.

Fa a ntse a ithuta o ne a ruta ba bangwe a ba a ruta le bagolo le ba bannyane go buisa le go kwala. Go itsege le go tuma ga gagwe go ne ga phatlalala mme batho ba ba tswang kwa mafelong otlhe ba ne ba tla kwa go ena a ba ruta mmino.

Banjo o feditse dikerii ya gagwe ya mmino fa a na le dingwaga di le masomeamararo. O ne a nna mogaka yo mogolo yo o tshamekang tlelasiki ka katara, mme banjo e ne ya nna ya dula e le selo se a se ratang. O ne a aga a tsamaya a palamla kwa Signal Hill a letsa banjo ya gagwe a dutse mo

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH7.indd 78 2019/10/22 13:56:48

bojannyeng jo botala. O tlhokafetse a na le dingwaga di le masomearobongwepedi e le monna yo o boitumelo e bile a kgotsofetse.



A re kwaleng

Thala mela go nyalanya mafoko a a ntshofaditsweng le ditlhaloso tsa ona. Kwala mafoko a a ntshofaditsweng mo thanoding ya gago.



buisana	go lebelela ka molomo o o bulegileng
ka metlha	tlala dimpa
atlhama	ka dinako tsotlhe
tenega	kotsi
masetlapelo	rerisana



A re kwaleng

Buisa temana gape mme o arabe dipotso tse.

Senatla kana mogale wa kgang e ke mang? _____

Ke mang yo o tlotlang kgang e? Sekeletsa karabo e o e tlhophileng fa tlase.

Banjo Mmaagwe Motho wa boraro - motho yo mongwe yo a neng a itse Banjo

Bua gore ke ka lebaka la eng o nagana jalo.

_____

Kgang e diragala kwa kae? A mokwadi o dirile gore lefelo e nne la nnete?

_____

_____

Thulaganyo kana poloto ya kgang e ke eng? Go diragala eng?

_____

Ke kgotlhang kana mathata afe a a leng teng? A go na le tharabololo?

_____

Bua ka moo mogaka kana moanelwamogolo a tswang mo mathateng a gagwe ka teng.

_____

A o itumeletse kgang e? Naya lebaka.

_____

Neela kgang e setlhogo. _____

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH7.indd 79 2019/10/22 13:56:52

Go kwala go a itumedisa



A re kwaleng

Tsaya gore Banjo o go rutile dithutonyana dingwaga tse dintsi le gore le ne la nna ditsala jalo. Fa a tlhokafala, o ne wa swetsa go kwalela balelapa la gagwe lekwalo go ba bolelela ka ga dilo tse Banjo a go diretseng tsona. Kwala lekwalo leo. Fa o feditse go kwala lekwalo, kopa tsala ya gago gore a le buise mme a baakanye diphoso mo go tlhokegang.

Mo temaneng ya ntlha, ntsha maikutlo a gago mabapi le go tlhokafala ga gagwe.

Mo temaneng ya bobedi le ya boraro, tlhalosa sentle seo Rre. Banjo a se dirileng se se mo dirileng gore a nne yo a kgethegileng thata mo go wena le mo bathong ba bangwe.

Mo temaneng ya bofelo, bua ka ga bokgoni le dikatlego tsa gagwe le gore ke ka lebaka la eng wena le setšhaba le tlaa mo gopola.

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH7.indd 80 2019/10/22 13:56:55



A re kwaleng

Mo temaneng ya bofelo, bua ka ga bokgoni le dikatlego tsa gagwe le gore ke ka lebaka la eng wena le setšhaba le tlaa mo gopola.

Dirisa matlhalosi go feleletsa temana e e fa tlase.

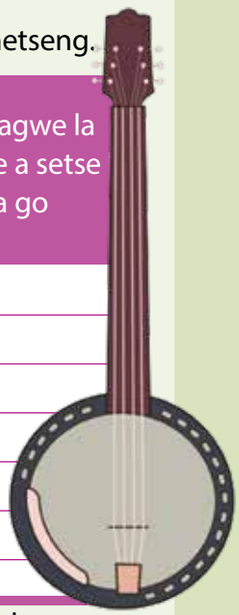
godimo ga | ka fa tlase ga | go tswa go | mo godimo ga | le | mo gare ga

Rre. Banjo o ne a dula _____ Bo-Kaap. O ne a dula _____ ntlong. O ne a rata go nna mmogo _____ setšhaba mme a tshameka banjo _____, letsatsi setlhare. Ka lebaka la gore o ne a dumela gore go ithuta go botlhokwa, o ne a swetsa go bona mophato wa materiki gape o ne a rata go ya _____ ditlelase. Fa a simolotse go ruta o ne a aga a kopa barutwana ba gagwe go ya _____ tirong tsa bona, gore a se ka a ba buisa. Ka lebaka la fa a ne a le morutabana o o kgonang, batho ba tlile _____ Kapa botlhe diphaposing tsa gagwe.



A re kwaleng

Kwalolola temana mme o kwale ditlhakakgolo mo go tshwanetseng.



mna banjo o ne a dula kapabophirima mo mmileng wa chiapinni kwa bo-kaap. leina la gagwe la nnete ke wasjames john mccloyd mme mmaagwe ke wa lotso lwa malei. mna. banjo o ne a setse a godile thata fa a ithuta mmino kwa yunibesithing. le fa go ntse jalo, o ne a sa ntse a rata go tshameka banjo ya gagwe kwa signal hill.



A re kwaleng

Aroganya dipolelo ka dinoko tsa tsona mme o feleletse lefoko le lengwe le lengwe.

Sekao: ma/se/tla/pe/lo: dinoko tse tlhano

mafelo a beke _____	kotsi _____
yunibesithi _____	sekolo _____
mophato _____	phaposi _____

Tshaeno ya morutabana _____ Letlha _____

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH7.indd 81 2019/10/22 13:56:57

Kgweditharo e ntšhwa ya sekolo



A re bueng

O ikutlwa jang fa o boela kwa sekolong? A o itumetse kgotsa o nyemile mooko? O ikutlwa jang go nna mo phaposiborutelong ya morutabana yo mošwa?

Ke eng se o se solofetseng thata?



A re buiseng

E ne e le letsatsi la ntlha la sekolo morago ga malatsi a boikhutso. Kgwedi yotlhe ya boikhutso le boitumelo.

Mme Lily, Zack le Khal ba ne ba sa nyema mooko go boela kwa sekolong. Boraro jwa bona bo ne bo eme mo lepatlelong mme ba lebelela go dikologa lebala la sekolo. Ga go se se fetogileng. Sekolo sa poraemari sa Hudson se ne se ntse se tshwana le ka moo se neng se aga se le ka teng.

Moago wa sekolo o ne o le wa bogologolo e bile o le mohunwana. Phaka e nnyane ya dikoloi e ne e tletse dikoloi tsa barutabana. Ditlhare tse di kwa lepatlelong le tse di kgakajana di ne di le ditalanyana e bile di gogoba go tshwana le ka metlha. Lepatlelo le go tshamekelwang kgwele ya dinao mo go lona le ne le thadilwe le siametse motshameko wa ntlha wa kgweditharo.

“Motshameko o simolola ka boreiki jwa mo mesong?” ga botsa Lily.

Zack le Khal ba dumela ka ditlhogo.

Zack o ne a le mokhutshwane a le makiritlana, ka moriri o montsho o o logilweng. Khal o ne a le moleele ka sefatlhego se sesesane.

“Ee, ke fela pelo,” Zack a rialo.

“Le nna,” Khal a tlaleletsa.

Lily a gogela moriri wa gagwe o mosetlha o o garilweng go tloga mo sefatlhegong.

“Ke bogologolo re sa tshameke kgwele ya dinao,” a rialo.

E ne e le tota e le bogologolo. Bogologolo e le ruri.

Sekolo sa bona se ne se le mo gare ga toropokgolo. Lebala la sona la khutlotharo le ne le na le tsela ya ditlhare tse dintsi kwa letlhakoreng le lengwe le diporo tsa ditimela di le mmalwa kwa letlhakoreng le lengwe.

Ditimela di ne di duma di feta gaufi le sekolo letsatsi lotlhe.

Karolo ya toropokgolo foo Lily le ba bangwe ba neng ba dula gona dikago di ne di tlhatlagane go se na lefelo la mapatlelo le diphaka. Go ne go se na lefelo la go tshamekela kgwele ya dinao. Lefelo fela leo le ba neng ba tshamekela kgwele ya dinao mo go lona e ne e le lepatlelo la sekolo.

Zack a sidila diatla tsa gagwe mmogo mme a botsa: “A le bone 4x4 e ntšhwa?” Maddie, tsala e kgolo ya ga Lily ya goa, “Ke ya gagwe – morutabana wa rona yo montšhwa! A go na le yo o mmoneng?”

Mongwe le mongwe o ne a tshikinya tlhogo.

“Fa go le jalo, a na le 4x4, o tshwanetse go bo a kgatlhisa,” Zack a rialo fela fa tshipi ya sekolo e lela.

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH7.indd 82 2019/10/22 13:57:02

Letlha:



"Re tlaa bona karabo fa re le kwa dithapelong kwa holong," a rialo Lily. "Di simolola mo metsotsong e e sa fediseng pelo."

Mme ditsala di le nne tsa leba kwa sekolong di tletse tsholofelo ka ga kgweditharo e ntšhwa le ka ga morutabana yo mošwa wa bona.

(Mokwadi ke: Tom Palmer)



A re kwaleng

Buisa kgang e e kwadilweng ke Tom Palmer gape. Naya kgang setlhogo.

Ke eng se ditsala tse nne di ratang go se dira go feta?

A ba ne ba kgona go tshameka kgwele ya dinao ka nako ya boikhutso jwa dikolo? Naya karabo ya gago mme o e tshegetse.

Bana ba ne ba dula gaufi le diporo tsa ditimela. O nagana gore ke ka ntlha ya eng se se ne se ka nna le bothata?

A o nagana gore go ne go le bonolo gore bana ba reetse ka kelotlhoko fa ba le kwa sekolong? Naya lebaka.



Zack, Lily le Khal ba ne ba farologana jang?

Kwala tshobokanyo ya kgang ka dipolelo tse di ka nnang tharo.



Bana ba ne ba eme ka tetelo e kgolo go itse morutabana wa bona yo mošwa. O nagana gore morutabana yo o ne a ntse jang?

Tshaeno ya morutabana Letlha

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH7.indd 83 2019/10/22 13:57:04

Go kwala tshekatsheko



A re kwaleng

O kopilwe go dira tshekatsheko ya buka e e kwadilweng ke Tom Palmer. Kwala tshekatsheko ya gago ka fa tlase ga ditlhogo tse di latelang. Fa o feditse go e kwala, kopa tsala ya gago gore e e buise mme e e tshwaye diphoso mo di ka neng di le teng.

TSHEKATSHEKO YA BUKA

Kgang e ka ga

Bana ba ba ne ba rata

Ke ratile/ke ne ke sa rate kgang ka gonne

O tshwanetse go buisa/go se buise kgang e ka gonne



A re kwaleng

Thalela sediri le sedirwa mo polelong e nngwe le e nngwe ya tse di latelang.



Bana ba bane ba rata kgwele ya maoto.

Barutabana ba phaka dikoloi tsa bona mo phakeng e nnyane.

Morutabana yo mošwa o kgweetsa 4x4.

Bana ba opela dipina kwa bokgobokanong.

Bana botlhe ba tshela gaufi le seporo.



A re kwaleng

Kwala dipolelo tsa gago ka go dirisa mafoko a:

se | seo | tse | tseo



HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH7.indd 84 2019/10/22 13:57:07

Letlha: _____



Feleletsa dipolelokemo tse di latelang.
Dirisa madiri a a leng mo masakaneng.

Polelo e e nang le **polelwanakemo** e bidiwa polelwanakemo. Polelwanakemo ka metlha e simolola ka lekopanyi la **fa** kgotsa **fa e le gore** kgotsa **ntle le fa e le gore**.

Dikao: Noga e tlaa ntoma **fa** nka e atamela thata.

Noga e ka se ka ya ntoma **fa fela** nka se e atamele.

Sekao:

Dijalo di tlile go swa _____ (nosetsa)

Dijalo di tlile go swa **fa o sa di nosetse**.

Bana ba ka se tshameke kgwele ya dinao _____ (tswaletswe)

Zack a ka se rarabolole bothata _____ (thuse)

Barutwana ba ka se tswelele mo ditlhatlhobong _____ (ithute)

Bana ba ka se tshameke kgwele ya maoto _____ (bulwa)

Lepatlelo le tlala seretse _____ (pula e na)



Tlhopha lefoko le le botokatoka la nngwe le nngwe ya dipolelwana tse.

jaanong | ka gonne | tshwanetse | ka pele | moragonyana

Bokaokao ke tiriso ya mafoko a mantsi mo e leng gore lefoko le le lengwe le siame.

go na le tlhokego ya
ka nako e ya jaanong
ka mokgwa wa nako e e lebaneng
ka lebaka la ntlha ya gore
ka nako e e tlang e e sa fediseng pelo





Kwala mafoko ka tatelano ya ditlhaka tsa alefabete.

kgwele	kgwale	kgwatha	kgwaa	kgole	kgofa
kgaka	kgomo	kobo	kubu	kiba	kala

Tshaeno ya morutabana _____ Letlha _____

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH7.indd 85 2019/10/22 13:57:10

Dinkwe





A re bueng

A o kile wa etela serapa sa diphologolo? Bolelela setlhopha sa gago ka ga serapa sa diphologolo. Bua ka ga diphologolo tsa serapa sa diphologolo tse o di boneng.

Ke mang yo a tlaa go fenyang mo ntweng: tau kgotsa nkwe? Aga! Fa e le gore bogolo jwa mmele bo na le seabe mo ntlheng e, gona nkwe o tlaa fenya. Ke ka lebaka la gore dinkwe di dikgolo go feta mefuta ya dikatse. Di gola go fitlha dimmitara di le 3,5 ka boleele mme di bokete jwa go fitlha dikilogeramo di le 304. Dinkwe ga di dikgolo fela, gape di dira dilo ka lebelo. Di kgona go taboga ka bonako jwa go lekana 64 km ka ura mo mabelong a makhutshwane mme di kgona go tlola boleele jwa dimmitara di le 9 go rapalala. Se se raya gore di motlolo o mogolo thata fa di tlhasela. O ka se ka wa nagana gore selo se segolo ka mokgwa o sa lebelo, se kotsi go le kanakana mme go ntse jalo se tlhoka thuso go tshela. Nkwe ke mofuta o o mo kotsing ya go nyelela.

Dinkwe gantsi di tshosediwa ke batho ka mekgwa e mebedi: ka go di tsoma le go senya bodulo jwa tsona.

Dinkwe di tsomelwa letlalo la tsona le dikarolo dingwe tsa mebele ya tsona e e ka rekisiwang ka tšhelete e ntsi. Batho ba bangwe kwa Tšhaena le kwa dinageng tse dingwe kwa Ašia ba dumela gore dikarolo tse di farologaneng tsa dinkwe di na le maatla a go kgona go fodisa. Dinkwe, gape di tsomiwa e le mokgwa mongwe wa go tshameka, ka mafoko a mangwe, batho ba tsoma dinkwe e le fela go kgatlhega le go bontsha go kgona go di bolaya.

Gape, batho ba sentse bodulo jwa tsona e leng mafelo ao dinkwe di kgonang go tshela monate mo go ona. Dinkwe bogologolo di ne di bonwa mo mafelong a go tloga kwa Turkey go ya kwa mabopong a botlhabatsatsi jwa Russia. Mme gajaana, bontsi jwa dinkwe bo bonwa mo di nnang di le tsosi mo mafelong a mannyane a Borwa le Borwa-Botlhaba jwa Ašia. Se se dirwa ke gore batho ba agile ditoropo, metsemegolo le ditsela moo dinkwe di neng di tshela teng, mo godimo ga moo, dikgwa le naga di tlositswe go dira gore go tle go nne le masimo a mo go ka lemiwang teng mme dikarolo tse dikgolo tsa naga di sentswe.

Dinkwe di batla naga e kgolo mo di ka tshelang ka tokologo teng. Nkwe e tona e batla 100 km^2 (sekwere sa dimitara di le lekgolo) ka lebaka la gore dinkwe tsa naga di batla lefelo le legolo, go bothata mo basireletsing ba naga go bona naga e e lekaneng go ka fepa dinkwe tse dintsintsi. Go leka go sireletsa dinkwe, tse dingwe tsa tsona tse di tsetsweng mo di tlhatlhetsweng di tlisitswe mono Afrikaborwa e bile di buseditswe kwa dirapeng tsa diphologolo. Go bonagala e kete maano a a tlaa bereka.



A re buiseng

FAELE YA DINTLHA

- Ka kakaretšo seripa sa bana ba dinkwe ga se tshele go feta dingwaga di le pedi.
- Bana ba dinkwe ba tlogela bommaabona fa ba na le dingwaga di ka nna 2.
- Setlhopha sa dinkwe se itsewe e le "tlhaselo" kgotsa "motlhape".
- Dinkwe di kgona go thuma thata mme di ka kgona go thuma bokgakala jwa dikilomitara di le 6.
- Dinkwe tse ditshweu ka mmala ga di bonagale jalojalo. Dijini tse di dirang gore di nne ditshweu di fitlhelwa fela mo go e le nngwe fela ya dinkwe di le 10 000.
- Dinkwe gantsi di tsoma bosigo di le tsosi.
- Bonnyane jwa 10% jwa go tsoma bo feleletsa bo kgonne go tshwara se di se tsomang.
- Dinkwe di kgona go tlola dimmitara di le 9 ka boleele.
- Go na le dinkwe tse dintsi tse di ruilweng jaaka diotlwana kana diruiwaratwa go feta tse di nnang mo nageng.



A re kwaleng

Buisa temana le tshedimosetso e e filweng ka bonako go tswa mo faeleng ya dintlha gore o kgone go araba dipotso tse.

Dinkwe di gola bogolo jo bo kanakang? _____

Di bokete jo bo kanakang? _____

Di kgona go taboga ka lebelo le le kanakang? _____

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH7.indd 86 2019/10/22 13:57:12

Letlha: _____



Nkwe e tonanyana e batla bogolo jwa naga jo bo kanakang gore e phuthologe? _____

Dinkwe tse di tlogela bommaatsona fa di na le dingwaga tse kae? _____

Jaanong buisa temana ka kelotlhoko mme o arabe dipotso tse di latelang.
Kwala mabaka a mabedi a a dirang gore dinkwe di tsomiwe.

Maikaelelomagolo a mokwadi mabapi le go kwala athikele e ke eng? Tshwaya karabo ya gago.

- ◯ Go naya babuisi tshedimosetso e e kgatlhisang ka ga dinkwe.
- ◯ Go tlhotlheletsa babuisi go thusa lesika la dinkwe la lefatshe.
- ◯ Go tlhalosetsa babuisi gore ke ka lebaka la eng lesika la dinkwe la lefatshe le le kotsing ya go nyelela.

Ke ka lebaka la eng dinkwe di latlhegetswe ke bodulo jo bo kanakana jwa tsona?



O nagana gore ke ka lebaka la eng dinkwe di tsomiwa?

Ke ka ntlha ya eng go le bothata go sireletsa lesika la dinkwe tse di tlhaga?

Ke ditlhagiso dife mo go tse di latelang tse e leng kakanyo?

- ◯ Dinkwe di kgona go gola go fitlha boleele jwa dinao di le lesomenngwe.
- ◯ Go sireletsa lesika la dinkwe tsa naga go botlhokwa.
- ◯ Batho ke bona ba ba nyeletsang lesika la dinkwe tsa naga.

Ke tlhagiso efe e e tlhalosang lereo le “busetsasekgweng” botoka jaaka e dirisitswe mo temaneng ya bofelo ya athikele?

- ◯ Go babalela diphologolo ka go di naya serapa sa diphologolo.
- ◯ Go busetsa diphologolo tse di tsetsweng mo serapeng sa diphologolo kwa nageng.

Naya tlhaloso ya leele le “go batla sente wa lesidi”.



Ke efe mo go tse di latelang e e ikaegileng sentle ka tshedimosetso e e tswelelang mo athikeleng.

- ◯ Maitapiso a go sireletsa dinkwe a nnile le katlego e e rileng mme go na le dikgoreletsi tse dintsi.
- ◯ Maitapiso a go boloka dinkwe a padile mo nakong e e fetileng, mme go na le lebaka la gore go tswelelwe pele go leka.
- ◯ Maitapiso a go boloka dinkwe a nnile le katlego e kgolo mo e leng gore ga di tlhole di le mo kotsing ya go nyelela.

Tshaeno ya morutabana _____ Letlha _____

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH7.indd 87 2019/10/22 13:57:13

Ka ga dikwalwa tsa dintlha go ya kwa pele



A re kwaleng Tshedimosetso e ntsi ka ga athikele e e leng mabapi le dinkwe ke ntlha.

Lebelela lenaneo le la diteng mme o tseye tshwetso ya gore ke dikgang dife tse e leng dintlha le gore ke dife tse e leng dikakanyo.

Morago o tshwaye kholomo e e maleba.	Ntlha	Kakanyo
Thutodithwe ya dinkwe		
Di dula kwa kae		
Di jang eng		
Meno a tsona a bogale		
Dinkwe ke dibopiwa tse di tshosang		
Mefuta e e farologaneng ya dinkwe		
Ditshamiki tsa dinkwe ke bomamoratwa ba me.		





A re kwaleng Buisa temana e.

Go se ikatise le go ja thata ga go a re siamela. O tshwanetse go tsamaya bonnyane seripa sa ura letsatsi lengwe le lengwe. Go se ikatise go ka baka mathata a makgwafo, mathata a pelo, go nona go feta. Fa o ja thata e bile o sa ikatise o ka lwala thata. Go botlhokwa go ja diporoteine, dikhabohaetereite le merogo letsatsi lengwe le lengwe. Tšhokolete ga e a siamela go jewa mme dimonamone le dinotšididi ga di a siamela meno a gago.

Thalela ditlhagiso tsotlhe tse e leng dintlha tsa nnete.
Sekeletsa ditlhagiso tse di diretsweng gore di utlwale o ka re ke dintlha etswa e le dikakanyo.



Ke goreng mokwadi a e akareditse mo ditlhagisong tse?

O nagana gore batho botlhe ba ka dumelelana le mokwadi? Kwala dipolelo di le pedi tse di buang se o se naganang.



A re kwaleng Tlhopha phologolo ya naga e e go kgatlhang thata. Batlisisa ka ga yona mme o kwale ka ga yona o dirisa ditlhogo tse:

Ditlhagisokakaretso (Sekao: “Ditlou di bonwa thata kwa nageng.”)

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH7.indd 88 2019/10/22 13:57:14

Letlha:



Diponagalo kgotsa dipopego (Sekao: “Di na le dilopo tse dileele.”)

Ditlwaelo le maitshwaro (Sekao: “Ditlou di na le go tshela ka ditlhopha.”)

Di ja eng? (Sekao: “Di ja matlakala.”)



A re kwaleng

Fetola mafoko a a thaletsweng o dirisa lengwe la makaelagongwe a, a a nepagetseng e bile a kgatlhisa mme a na le tlhaloso e e tshwanang.

tiile	maatla	eta	kgolo go feta	kotsi

Dinkwe ke mofuta o mogolo wa lotso lwa dikatse mme di itsege ka bogolo le maatla a tsona. Dinkwe di tshela di le nosi. Di tiile mme di tsoma bosigo. Di tsamaya dimmaele tse dintsi gore di bone dinare, dikgama, dikolobe tsa naga le diamusi tse dingwe tse dikgolo. Dinkwe ka tlwaelo ga di ikopanye le batho, di le mmalwa di a tle di nne bosula mme di tlhasele batho.



A re kwaleng

Go tswa mo mafokong a a fa tlase tlhopha lekaelagongwe boemong jwa lefoko lengwe le lengwe mo lenaneong. A kwale mo lenaneong la “Makaelagongwe”. Morago o tlhophe malatodi a ona (mafoko a a nang le ditlhaloso tse di farologaneng mme o a kwale mo lenaneong ka fa tlase ga “Malatodi”.

kakaretso poraefete tlwaelo motlele bokgola omile nnyane kgolo bonako iketla tiile bokoa

Lefoko	Lelatodi	Lekaelagongwe
botlhe		
tletsetletse		
bokgola		
nnyane		
bonako		
maatla		



Tshaeno ya morutabana Letlha

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH7.indd 89 2019/10/22 13:57:15

Pego ya dikgang



A re kwaleng

Batla athikele ya kuranta kgotsa ya makasine ka ga se sengwe se o nang le kgatlhego mo go sona, mme o tle le sona kwa sekolong. Bolelela phaposi gore athikele e mabapi le eng mme o ba buisetse yona. Kwa morago kopa setlhopha gore ba go neye dipholo kgotsa kemo mabapi le tshosobanyo le puiso.

Kwala karata ya dipholo tsa barutwana ba bangwe mo setlhopheng sa gago.

KAKARETSO		Gaisa	Siame	Tlhoka paakanyo
Matseno	A bua se athikele e buang ka ga sona.			
Diteng	Tshedimosetso e nepagetse e bile e bua ka ga athikele.			
	Tsepama mo setlhogong.			
Tlhagiso	Lebelela bareetsi.			
	Bua sentle le ka go itshepa.			
Puiso	Buisa ka thelelo le gona sentle			
	Lebelela kwa godimo fa o buisa.			



A re buiseng

Ntšwa ya seotlwana kana seruiwaratwa e emetse mong wa yona gore ba ye kwa gae



Amir Plume

Mosupologo, 2 Phatwe

India, Dhaka – Ntšwa ya seotlwana kana seruiwaratwa e thumile kwa dinokeng tse tharo, ya tsamaya dikilomitara tse 13 mme ya tlhokomela kwa ntle ga kgolegelo moo mong wa yona a tlhatlhetsweng teng, kuranta e rile jalo gompieno.

Fa Sohrab Ali a tshwerwe, ntšwa ya gagwe e thumile kwa morago ga seketswana se se mo isitseng go kgabaganya noka ya ntlha ya go ya kwa kgolegelong, go rile jalo kuranta ya Sungbad.

Raseketswana o lekile go tšhosa le go koba ntšwa gore e tshabe ka go e goeletsa le go e direla modumo mme e ne ya tswelela pele go thuma. Kwa kgolegelong ntšwa e ne ya leta go fitlha fa mong a tswa mo kgolegelong beke morago ga fao, ka la 21 Phatwe, kuranta e begile jalo.

"Ntšwa e aga e lela kwa ntle ga heke, mme e tlaa tshikinya mogatla wa yona ka boitumelo ka dinako tsotlhe fa e bona Ali mong wa yona a le ka kwa ga heke ya kgolegelo," kuranta ya rialo. Ali o file ntšwa ele seripa sa dijo tsa gagwe tsa kwa kgolegelong. O ne a dira jalo fa a kgona.

Ali o ne a tshwerwe ka phoso mo motseng wa gaabo o o kwa kgakala, Nakia, mo tikologong ya Sheipur, e e leng 130 km bokonebophirima ba Dkaha, kuranta ya rialo. Fa a sena go lokololwa kwa kgolegelong o ne a ikutlwa a imologile tota.

Ntšwa, e leina la yona le iseng le buiwe e ne ya bogola ka boitumelo mme ya latswa leoto la ga Ali fa a tsamaya a tswa, e le monna yo a golotsweng e bile a itumetse.

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH7.indd 90 2019/10/22 13:57:24

Letlha: _____



A re kwaleng A o nagana gore setlhogo sa athikele e se siame. Naya lebaka.

_____

_____

Buisa athikele ka lebelo mme o batle tshedimosetso e e latelang:

Ntšwa e ne ya thuma dinoka tse kae gore e kgone go nna le mong wa yona? _____

Ntšwa e e tsamaile dikilomitara tse kae? _____

E letile mong wa yona nako e kae ka kwa ntle ga kgolegelo? _____

Athikele e kwadilwe ka letsatsi lefe? _____

Ke mang yo a kwadileng athikele eo? _____

A o nagana gore ntšwa e, e ne e le mo Aforikaborwa kgotsa kwa nageng e nngwe? Naya lebaka la karabo ya gago.

_____

Ke temana efe e e tsenyeletsang dintlhakgolo tsa athikelee e, go feta – temana ya ntlha kgotsa ya bofelo? Naya lebaka.

_____

Setshwantsho se tshegetsa se athikele e leng ka ga sona jang?

_____

Ke lefoko lefe fa tlase le le tlhalosang setlhogo sa athikele botoka? Ke goreng o rialo?

boikanyego	botshepegi	thuso	bonolo

_____



A re kwaleng Nyalanya dipolelwana tse di ka fa molemeng le dipolelwana tse di ka fa mojeng.

tlhokomela	ke mo isitse
golotswe kwa kgolegelong	tshikintse mogatla wa yona
motse o o kgakala	ntshitswe kwa kgolegelong
tshikintse mogatla wa yona ka fa le ka fa	mo tsere ka seketswana
kgakala le toropokgolo	lebeletse mme a letela mong wa yona



Tshaeno ya morutabana _____ Letlha _____

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH7.indd 91 2019/10/22 13:57:24

Go ithuta go kwala pego ya kuranta



A re kwaleng

Ntšwa ya seotlwana kana seruiwaratwa e sala mong wa yona morago gore ba ye gae

Molathoko

Amir Plume

Mosupologo, 2 Phatwe

Mola-felo

Dhaka, India – Ntšwa ya seotlwana kgotsa seruiwaratwa e thumile dinoka tse tharo, e tsamaile dikilomitara di le 13, kwa morago e ne ya nna kwa ntle ga kgolegelo beke yotlhe moo mong wa yona a neng a golegilwe teng, kuranta ya rialo

Etelelapele
Go tshwara kgatlhego ya mmuisi.
Go fa tshedimosetso e e leng ya botlhokwa go feta.
Go itsagatsa setlhogo
Go araba dipotso tsa go felela ka: kae,leng, eng, ka lebaka la eng, mang.

Fa Sohrab Ali a tshwarwa, ntšwa ya gagwe e thumile kwa morago ga seketswana se se mo isitseng kgolegelong go kgabaganya noka ya ntlha, ga rialo kuranta ya Independent Sungbad.

Raseketswana o lekile go tshosa ntšwa gore e boele kwa gae ka go e tsosetsa modumo, mme e ne ya tswelela fela e thuma. Kwa kgolegelong ntšwa e ne ya leta go fitlha mong wa yona a tswa kwa kgolegelong beke morago ga moo, ka la 21 Phatwe, kuranta ya bega.

Molatlhogo

Nopolo
Oketsa setho kgatlhego

"Ntšwa e aga e lela kwa ntle ga heke, mme e tla e tshikinya mogatla wa yona ka boitumelo ka dinako tsotlhe fa e bona Ali mong wa yona a le kwa thoko ele ya heke ya kgolegelo," kuranta ya rialo. Ali o file ntšwa seripa sa dijo tsa gagwe tsa kwa kgolegelong. O ne a dira jalo fa a kgona.

Diteng

Ali o ne a tshwerwe ka phoso mo motseng wa gaabo o o kgakala wa, Nakia, mo tikologong ya Sheipur, e e leng 130 km kwa bokonebophirima jwa Dkaha, kuranta ya rialo. Fa a golotswe kwa kgolegelong o ne a ikutlwa a imologile. Ntšwa, e leina la yona le iseng le buiwe e ne ya bogola ka boitumelo mme ya latswa leoto la ga Ali fa a tsamaya a tswa, e le monna yo a golotsweng e bile a itumetse.



A re kwaleng

O ya go kwala pego ya kuranta. Pego e e mabapai le baithuti ba ba kgobokanyang tshelete go dira ditiro tse dintle.

Lebelela dintlha tse di filweng fa godimo mo kgannyeng e e leng mabapi le ntšwa mme o netefatse gore pego ya gago e akaretsa diponagalo tse di tshwanang. Feleletsa kakaretso e e latelang.

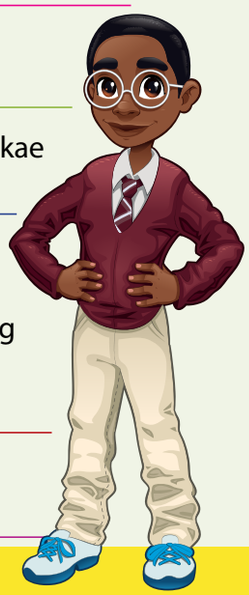
Molatlhogo o o gogelang maikutlo a mmuisi le go sosobanya kgang

Molathoko o o akaretsang leina la mokwadi wa athikele

Mola wa bofelo o o go bolelelang gore kgang e simolola kae le gona e diragalela kwa kae

Diteng (tse gape di bidiwang mmele) tse di kwadilweng ka mokgwa wa motho wa boraro di naya dintlha (go simololwa ka tsa botlhokwa), le dintlha tse di kwadilweng jaaka ditlhagiso tse di utlwalang e bile di le bonolo. (Kwala mafoko a botlhokwa a diteng tsa gago fa).

Temana e e nang le **nopolo** e e dirang gore kgang e nne ya mong wa kgang



HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH7.indd 92 2019/10/22 13:57:25

Letlha:



A re kwaleng Kwala pego ya gago ya kuranta fa. Simolola ka molatlhogo wa gago.





A re kwaleng Kopanya dipolelonolo tse, go bopa dipolelopate. Dirisa mafoko a a leng mo masakaneng.

Ntšwa ya seotlwana kana seruiwaratwa e thumile go kgabaganya dinoka tse tharo. E ne e batla go sala mong wa yona morago. (gonne)

Raseketswana o lekile go tshosa ntšwa gore e tshabe. O ne a sa batle gore ntšwa e ba sale morago. (ka gobo)

Monna yoo o ne a le kwa kgolegelong. O kgonne go fa ntšwa ya gagwe dijo. (le fa)

Ntšwa e ne e bogola ka boitumelo. Monna o tlogile kwa kgolegelong. (morago ga gore)



HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH7.indd 93 2019/10/22 13:57:25

Go palama Table Mountain



A o kile wa palama Table Mountain kgotsa wa buisa ka ga Table Mountain? A o kile wa palama koloi ya kheibole? Fa o kile wa dira jalo, tlotlela setlhopha sa gago gore go ne go ntse jang. Le fa e le gore ga ise o ke o palame Table Mountain, o akanya gore o ne o ka kgona go bona eng o le kwa setlhoeng sa thaba?





Buisa bukana e e ka ga Table Mountain.

Koloi ya kheibole e tlaa go isa teng kwa setlhoeng sa Table Mountain mo nakong ya metsotso e le 5. Fa o sa le mo tseleng ya go ya kwa godimo, o tlaa bo o setse o **utlwa** gore kwa o yang teng go ntse jang. Botlase jo bo **dikologang** jwa koloi ya kheibole bo go kgontsha gore o bone matlhakore otlhe, go simolola ka motsotso o tlogang kwa dinaong tsa thaba. Fa o setse o fitlhile kwa godimodimo o tlaa ipšina kana go itumelela go bogela mafelo a a makatsang a motsemogolo o o leng kwa tlase.

Dimela le Diphologolo

Table Mountain e na le mefuta ya dimela e e farologaneng e le 1 460 ka palo mme e bile ke **Lefelo la Ngwaobôswa la Lefatshe**. Tse dingwe tsa dimela tsa selegae di akaretsa Cape Fynbos, e leng semela se se bonwang fela mo Kapa.

Mo godimo ga thaba go na le diphologolo tse **dintsi**. O kgona go bona mebutla, dinoko, dipela, mefuta ya dinoga le dirurubele tse dintsi. Botshelo jwa dinonyane bo akaretsa dinonyane tsa diphuka tse dikhibidu, dintsu le ditshetlo.

Mesepele e e kaelwang

Go na le mesepele e e kaelwang e e dirwang gabedi ka letsatsi. Lefelo la bokopanelo ke kwa Seteišeneng sa kwa Godimo sa Dikoloi tsa dikheibole ka 10:00 le ka 12:00. Mesepele e tlaa go tsamaisa dikilomitara di le 2 go bapa le bogodimo jwa thaba. Go na le mafelo a mantsi a a ka lebelelwang, mo o ka itumelelang go bogela mafelo a a gakgamatsang a a tshwanang le Cape Peninsula, Devil's Peak, Table Bay, Sea Point le Clifton. O ka kgona go bona le Lion's Head le Setlhaketlhake sa Robben.

Ditirelo

Kwa setlhoeng sa Table Mountain go na le resetšhuranta ya go itsholela le lebenkele le mo go lona o kgonang go iponela sengwe sa go nwa, le dijo mme wa kgona go bogela mafelo.

Lebenkele la tsela ya kheibole

Lebenkele le le kwa godimo le beilwe mo ntlwaneng ya ntlhantlha e e agilweng ka matlapa mo godimo ga thaba. E na le dilo tse dintsi tse o ka di rekang tse di nang le matshwao a Table Mountain mo go tsona.

- Tshedimosetso e baeti ba e bonang
- Diaparo le dimpho tse di **kgethegileng**
- Filimi le ditempe di teng

Dinako tsa go bula tsa Tsela ya Kheibole

Mariga

Koloi ya ntlha ya go palama – 08:30

Koloi ya bofelo ya go palama - 17:00

Koloi ya bofelo ya go fologa – 18:00

Selemo

Koloi ya ntlha ya go palama – 08:00

Koloi ya bofelo ya go palama - 20:30

Koloi ya bofelo ya go fologa – 21:30

Koloi ya kheibole e a tswalelwa mo malatsing a a diphefo go thibela dikotsi.

Tlhotlhwa

Mofuta	Go ya le	Go go boa palama fela
Bagolo	R205	R105
Bana (ka fa tlase ga dingwaga di le 18)	R100	R53
Bana (ka fa tlase ga dingwaga di le 4)	Mahala	Mahala
Batsofe ba SA (dingwaga di le 60 le go feta) – tsweetswee bontsha ID (Ka Labotlhano fela	R95	R50
Baithuti – tsweetswee ntsha karata ya moithuti (Ka Labotlhano fela)	R130	R68

Go bona tshedimosetso e nngwe gape ka ga kgogedi e lebelela webosaete ya semmuso ya Table Mountain: www. tablemountain.net

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH7.indd 94 2019/10/22 13:57:27

Letlha: _____



A re kwaleng

Thala mela o nyalanye mafoko a a ntshofaditsweng le ditlhaloso tsa ona. Kwala mafoko a a ntshofaditsweng mo thanoding ya gago.

utlwa tatso	go tsamaya o sekeletsa
dikologa	botshelo jwa dimela
folora/dimedi	ntsi
ntletsentletse	bontsha tsela
kaela	go kgotlha gannyane o isa kwa molomong





A re kwaleng

Buisa temana gape mme morago o arabe dipotso tse.

Thalela dipego tse o naganang gore ke dikakanyo. Ke eng se o se lemogang mabapi le tshedimosetso e e filweng mo gare ga bukana kana phamfolete?

_____

Fa o setse o le koloing ya kheibole, a o tshwanetse go ya kwa godimo le kwa tlase gore o kgone go bona kwa matlhakoreng otlhe? Naya tlhaloso ya karabo ya gago.

_____

Bua dilo tse tharo tse di ka kgatlhang moeti yo a etetseng Table Mountain.

_____

A Table Mountain e bonagala e le yosi kwa thoko? Naya lebaka.

_____

Ke ka lebaka la eng Table Mountain e bulwa nako e telele thata selemo go feta mariga?

_____

Dinako tsa go bula di bontsha gore o ka ya kwa godimo wa ya le kwa tlase ka tselana ya kheibole kgotsa o ka ikela fela kwa godimo. Fa e le gore o ya fela kwa godimo, o nagana gore o ka boela kwa tlase jang?

_____

Ke ka nako efe e o ka se palameng Table Mountain ka tselana ya kheibole? Naya lebaka.

_____

O ka kgona go reka diaparo mo lebenkeleng le le leng kwa godimo kwa phataneng ya thaba. A o nagana gore o ka kgona go reka diaparo tsa mofuta o mo lefelong lengwe le lengwe? Tlhalosa karabo ya gago.

_____

Le lengwe le mafelo a kgogedi a o ka kgonang go a bona o le kwa godimodimo mo thabeng ke Setlhaketlhake sa Robben. Kwala mela e le mebedi e ka yona o bontshang se o se itseng ka ga setlhaketlhake.

_____

_____

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH7.indd 95 2019/10/22 13:57:28

Ka ga Table Mountain gape



A re kwaleng

O kopilwe go kwala pego ka ga ketelo ya gago ya kwa Table Mountain. Dirisa tshedimosetso e e leng mo bukaneng, gore o kwale pego ya gago. Akaretsa tshedimoetso e nngwe e o naganang gore e botlhokwa. Sa ntlha rulaganya pego mme morago o e kwale o dirisa ditlhogo tse di fa tlase. Kopa tsala ya gago gore a e buise a bo a e tshwaye pele o e kwala ka bothakga mo phatlheng e e fa tlase.

Naya pego ya gago setlhogo. Tlhopha e nngwe ya tse di latelang kgotsa o itirele tlhogo ya gago.

Ka ga Table Mountain
Dilo tse di kgatlhang
Nako ya go bula le tlhotlhwa





Sa bofelo, mo lebokosong le le lolea, thala mmepe wa Aforikaborwa o bontshe sentle kwa Table Mountain e leng kwa teng.



A re kwaleng

Kgaoganya mafoko a go ya ka dinoko mme morago o a aroganye ka ditlhopha.

Sekao: mo/sa/di/mo/go/lo dinoko tse 6

dikologa _____ bontsi _____

bofololа _____ tshedimosetso _____

kgatlhego _____ maswana _____



HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH7.indd 96 2019/10/22 13:57:29



Thalela maina, matlhaodi le matlhalosi mo dipolelong a. Kwala gore ke mofuta ofe wa leina, letlhaodi le letlhalosi mo polelong nngwe le nngwe. Gopola, polelwana ke setlhopha sa mafoko a a se nang ledirilefeledi.

Dimela tse dintsi tse dintle di bonwa kwa Table Mountain.

Lesela la tafole kana tafoletuku e e leng kwa godimo ga thaba ke sengwe sa dikgakgamatso kana metlholo ya lefatshe.

Table Mountain e bonwa kwa Kapabophirima.

Porofense ya Kapabophirima, ke porofense e e nang le dilo tse dintsi tse di kgatlhisang.

A o bone mosimane a tloga kwa thabeng?

Polelwanaina ke setlhopha sa mafoko mo polelong a a dirang jaaka leina.

Sekao: Ineeleng o ile kwa toropong.

(**Ineeleng** ke leina)

Abuti wa me o ile kwa toropong. (Abuti wa me ke polelwanaina)

Polelwanatlhaodi ke setlhopha sa mafoko mo polelong se se dirang jaaka letlhaodi.

Sekao: Nnini ke morutabana yo o maitemogelo.

(**Yo o maitemogelo** ke letlhaodi)

Nnini ke morutabana **yo o nang le maitemogelo a magolo thata**.

(**Yo o nang le maitemogelo a magolo thata** ke polelwanatlhaodi)

Polelwanatlhalosi ke setlhopha sa mafoko mo polelong se se dirang jaaka letlhalosi.

Sekao: Ke nna **fano**.

(Fano ke **letlhalosi**)

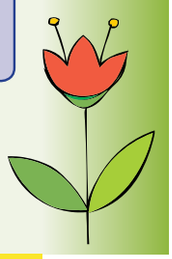
Ke nna **kwa tlase ka mo tseleng e**.

(**Kwa tlase ka mo tseleng** e ke polelwanatlhalosi.)



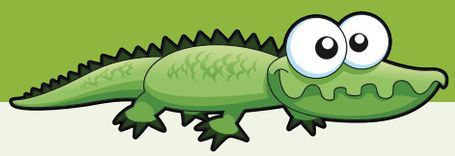
Kwalolola temana e, o kwale ditlhakakgolo mo go tshwanetseng.

table mountain e kwa kapabophirima. O kgona go bona dinonyane tse di latelang mo thabeng: dinonyane tsa diphuka tse dikhibidu, dintsu mme motho o kgona go bona gape mafelo a a latelang: cape peninsula, devil's peak, table bay, sea point le clifton.



HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH7.indd 97 2019/10/22 13:57:29

Go ya kwa serapa sa diphologolo





A re bueng

A o itse kwa Serapa sa diphologolo sa Kruger se leng kwa teng?

A o kile wa ya kwa serapeng sa diphologolo sa Kruger? Fa e le gore o kile wa ya, tlotlela setlhopha sa gago ka ga leeto leo. Bua gore o ne o nna mo kampeng efe le gore o bone diphologolo dife. Fa e le gore ga o a ka wa ya kwa serapeng sa diphologolo sa Kruger bua gore ke ka ntlha ya eng o batla go ya le gore o batla go bona diphologolo tsa mofuta mang.



A re buiseng

Go tsamaya mo serapeng sa diphologolo



Go utolola serapa sa diphologolo sa Kruger ka maoto go farologana le go kgweetsa mo go sona ka koloi! Narina Smith o tsere leeto la go kgweetsa le Olifants malatsi a le mararo gore a ipone a tsoga gaufi le tshukudu le dinobi.

"Ke sekgwa se sentle. Fa e tlhasela, o nne kwa morago ga yona," Nicol Coetšee a bua ka go sebaseba. Dipara di le robedi tsa matlho di ne tsa rotoga kwa morago ga yona. Tshukudu e tshweu e fula bojang jo botala.

Mongwe le mongwe o ne a ema a re tsi! Ke kgang e nngwe gore tshukudu e fete dimmitara tse tharo kgakajana le sejanaga sa gago, mme fa o e bogetse e fula bokgakala jwa dimmitara tse tlhano go tloga fa go wena mme o se na tshireletso ya sejanaga sa gago, maikutlo ke a mangwe a a farologaneng thata. Gape, kakanyo fela ya gore o ka tlhaselwa ke tshukudu ya boima jwa dikilogeramo di le 2 500 e tshosa thata!

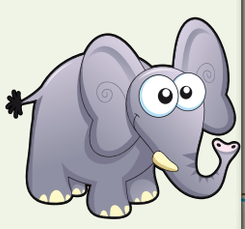
Lefatshe le ne la roromela mme lerole le ne la upoga kwa morago ga tshukudu. Fa bokgakala fa gare ga rona le tshukudu bo ntse bo fokotsega, mongwe le mongwe wa rona o ne a palelwa le ke go hema, ga emiwa ga re tsi!

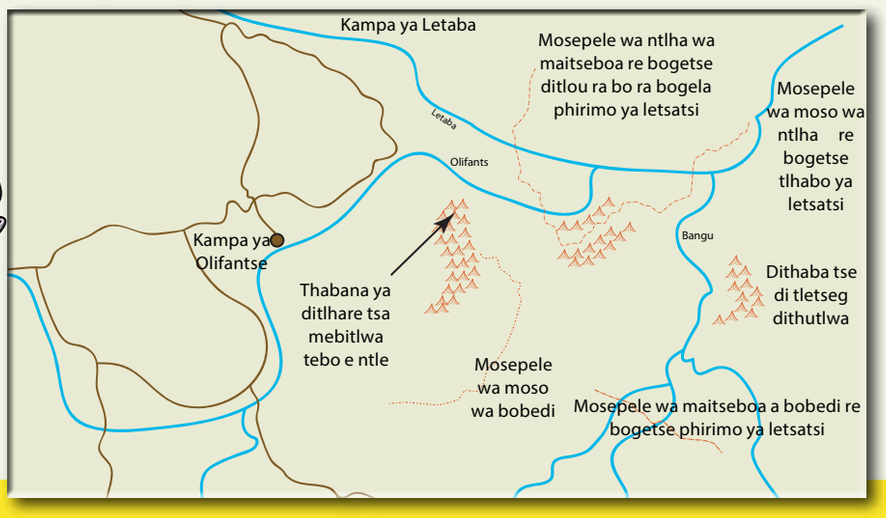
Fa Nicol le Tsambok – bobedi jwa batlhokomedi ba serapa sa diphologolo – ba ne ba goa ba ntse ba kgapha matsogo, tshukudu e ne ya lemoga gore re batho, ya tshoga ya ba ya tshaba.

Ke mofuta wa kopano e batho ba e eletsang – mme ba bile ba e boifa – fa ba tsamaya mo ditselaneng tsa sekgwa.

Ditselana tsa mo sekgweng mo Serapa sa diphologolo sa Kruger di fa batho sebaka sa masigo a mararo ba le bosi mo sekgweng. Go na le mafelo a le supa a a tlhaga a a beetsweng kwa thoko gore go ka tsamaiwa ka ona. Dikarolo tse go le gantsi ke tse batho ba sa yeng kwa go tsona. Lefelo lengwe le lengwe le na le kampa ya lona e e seng ya maemo a kwa godimo mme go iketlwa foo, gape go na le ditsela di le mmalwa tse di dirisiwang fela ke setlhopha se sennyane sa badiri ba ba katisitsweng.

Kampa ya Olifants ya tselana e mo leokoribeng la noka ya Olifants. Mo mesong pele letsatsi le tlhaba, o tsoswa ke medumo ya ditshukudu di suma o ka re di a sutsa. Motshegare o utlwa medumo ya dinonyane le ditsintsiri kgotsa dinyetse mme bosigo o utlwa go rora ga ditau.







HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH7.indd 98 2019/10/22 13:57:30

Letlha:



A re kwaleng

Buisa athikele ya makasine gape. Thalela karolo ya kgang ya athikele ka bohibidu. Morago o thalele dintlha ka botala jwa legodimo.

"Go bo ja bo fodile" go na le ditlhaloso di le pedi. Tlhaloso ya ntlha e raya "go tsamaya sebaka se sekhutshwane". Tlhaloso ya bobedi e raya gore "ga go boima go tsamaya mo tselaneng eo" a o nagana gore mosepele wa malatsi a le mararo o ne o le bonolo? Tlhalosa karabo ya gago.



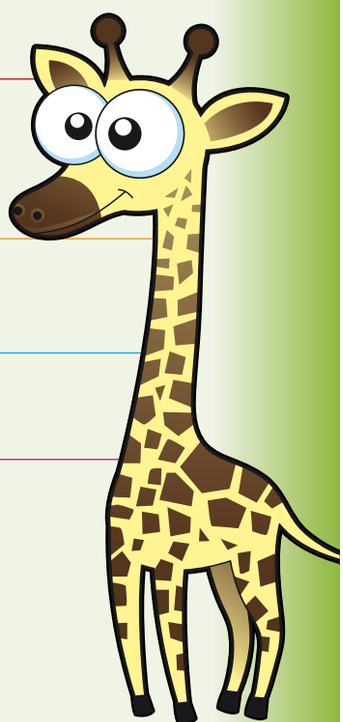
Lebelela mmepe. Narina o bone tshukudu leng?

Ka mafoko a gago bua gore go diregile eng fa ba bona tshukudu.

Ke ka ntlha ya eng o nagana gore batho ba ka kgatlhega gape ba ka tshoga fa ba bona tshukudu e ba tlhasela? Wena o ne o ka ikutlwa jang?

Batlhokomedi ba serapa sa diphologolo ba dirile eng go tshosa tshukudu gore e tshabe?

O nagana gore ba ne ba tlaa dira eng fa tshukudu e ka bo e sa tshaba?



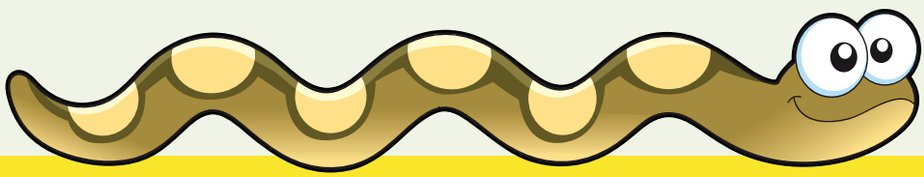
Lebelela mmepe.

Kampa ya bona e ne e le gaufi le dinoka dife tse tharo?

Lefelo le lentle la go bona diphologolo le kwa kae?

Ba dirile kampa ya bona kwa kae?





Tshaeno ya morutabana Letlha

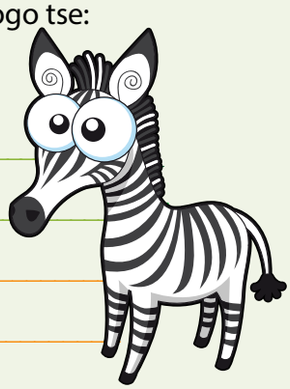
HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH7.indd 99 2019/10/22 13:57:30

Ka ga tselana ya kwa sekgweng





O kopilwe go kwala pego ka ga leeto la tselana ya go tsamaya mo sekgweng. Kwala pego ya gago ka fa tlase ga ditlhogo tse:



PEGO

Tlhaloso ya lefelo le lo kampileng mo go lona _____

_____

Tiragalo ya fa lo ne lo tsamaya ka maoto _____

_____

Tlhaloso ya diphologolo tse lo di boneng _____

_____

Go lebelela la bofelo _____

_____



Thalela dipolelwanatlhalosi mo dipolelong tse di latelang.

Baeti ba dutse ka fa tlase ga setlhare.

Batlhokomedi ba serapa sa diphologolo ba thala ditselana tsa go tsamaya.

Tshukudu e repile mo sekgweng.

Legae la rona la masigo a mararo le nnile ka fa tlase ga dinaledi.

Ba ne ba ya go ikhutsa morago ga dijo tsa dilalelo.

Polelwana ya letlhalosi e bopiwa ka lebopi la letlhalosi le mafoko a mangwe a a le latelang a a ka bontshang, go fa sekao, letlhalosi la felo, letlhalosi la nako le letlhalosi la mokgwa. Sekao: Tshukudu e tlhasela ka pifelo. "Ka pifelo" ke polelwana ya letlhalosi la mokgwa.



Kwala dipolelo ka go dirisa mafoko a, a a leng mafoko a makwalwatshwano a a nang le ditlhaloso tse di farologaneng.

Makwalwatshwano (pholisemi)
Ke mafoko a a kwalwang ka go tshwana mme a na le bokao jo bo farologaneng.

tlhogo _____

_____

tlhogo _____

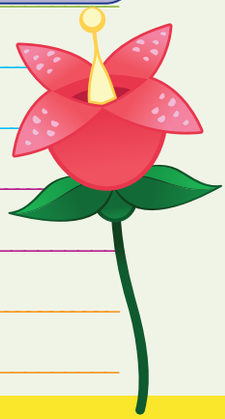
_____

tsebe _____

_____

tsebe _____

_____



HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH7.indd 100 2019/10/22 13:57:31

Letlha: _____



A re kwaleng

Bua gore a dipolelo tse di latelang tse di mo modirisopegong, modirisotaelong kgotsa modirisigo.

O se ka wa tsamaya gaufi le phiri. _____

Tswalela letlhabaphefo pele ditshwene di tsena mo ntlong.

_____

Fa ke ka bo ke itekanetse ke ne ke tlaa tsamaya le lona.

_____

Re tsamaile leeto le leleele gore re bone naga sentle. _____



A re kwaleng

A o sa ntse o gopola gore makwalwatshwano ke eng? Kwala dipolelo o dirisa mafoko a a latelang.

noka _____

noka _____

lema _____

lema _____

boka _____

boka _____

Modiriso ke eng?

Ke mokgwa wa go bua maikutlo a gago mabapi le se re se buang. Go na le mediriso e e farologaneng, mme e re tlaa ithutang ka ga yona e meraro.

Re dirisa modirisopego fa re bua dintlha.

Sekao: Re feditse porojeke ka nako.

Re dirisa modirisotaelo fa re bontsha go naya taelo.

Sekao: Tsamaya o ye go buisa.

Re dirisa modiriso-gore fa re tlhagisa keletso, pelaelo kgotsa tshikinyo.

Modirisogpo - mo modirisong o, lediri le dirisiwa jaaka leina ka go tsaya tlhogo ya leina go. Tlhogo go, ega e tshwaraganngwe le kutu ya lediri jaaka go ntse ka ditlhogo tse dingwe tsa maina.

Dikao: Go tshameka

Go bina

Go robala



A re kwaleng

Taya o tokololo ya setlhopha sa go ngangisana kwa sekolong sa lona. O kopilwe go ngangisana o emela pego ya go re: "Go botlhokwa go nna kwa ntle kwa serapeng sa diphologolo". O swetsa go agelela puo ya gago mo athikeleng go tshegetsa kgang ya gago. Tlhagisa ntlhakemo ya gago, mme o simolole ka go rulaganya puo ya gago. Dirisa phatlha e e fa tlase.

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____



HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH7.indd 101 2019/10/22 13:57:31

Lenaneonetefatso



KE KGONA GO	☺	☹
bua le setlhopha sa me		
buisa kgang		
araba dipotso tse di rileng ka ga kgang		
lemoga gore kgang ke ya mofuta ofe wa sekwalwa.		
naganela pele gore tshedimosetso e tlaa nna eng		
nyalanya tshedimosetso le botshelo jwa me		
nyalanya mafoko le maele le ditlhaloso tsa ona		
tlhama mmepe wa tlhaloganyo, go rulaganya le go kwala diteng tsa bukatsatsi		
go supa maina, matlhaodi le matlhalosi mo dipolelong		
go buisa lekwalo		
go fa mabaka a dikarabo tsa dipotso		
go supa pharologano fa gare ga lekwalo la semmuso le la botsalano		
go nyalanya mafoko le ditlhaloso tsa ona		
go rulaganya le go kwala lekwalo		
go kwala maemedi boemong jwa maina		
go diragatsa kgang		
go araba dipotso ka ga baanelwa, thitokgang kana morero le thulaganyo kgotsa poloto		
go ntsha maikutlo		
go fa kgang setlhogo		
go kwala le go rulaganya lekwalo		
go dirisa matlhalosi mo dipolelong		
go dirisa ditlhakakgolo		
go kgaoganya mafoko go ya ka dinoko tsa ona		
go kwala kakaretso e nnyane ya kgang		
go bonela pele		
go kwala tshekatsheko ka go dirisa sebopego se se filweng		
go supa sediri le sedirwa sa polelo		
go kwala dipolelo tse di nang le tlhopho ya sediri se se maleba		
go kwala dipolelo ka go dirisa makopanyi a go tsweletsa maemo		
tlhopha lefoko boemong jwa polelwana		
rulaganya mafoko go ya ka tatelano ya ditlhaka tsa alefabete.		

	☺	☹
go bua mabapi le setlhogo		
go buisa kgang le faele ya dintlha		
go araba dipotso tse ka ga sekwalwa		
go okola kana go buisa ka lebelo gore o bone tshedimosetso		
go naya kakanyo le go fa mabaka a dikakanyo tsa gago		
go supa ntlhakgolo le nepo ya athikele		
go supa ntlha le kakanyo		
go araba dipotso tse di filweng		
go naya tlhaloso ya maele		
go kwala pego ka go dirisa ditlhogo tse di filweng		
go dirisa puo e e maleba		
go fetolela malatodi go nna makaelagongwe		
go buisa athikele ya kuranta le go e akaretsa		
feleletsa lenaneo la dintlha		
go tlotla ka ga setlhogo sa athikele ya kuranta		
go gasa matlho mo pegong ya kuranta, o bona tshedimosetso ya nnete.		
go supa gore ke temana efe e e akaretsang pego mo kuranteng		
go supa kgolagano fa gare ga athikele le setshwantsho		
go nyalanya dipolelwana le mafoko a a nang le ditlhaloso tsa ona		
go kopanya dipolelonolo go bopa dipolelopate o dirisa makopanyi		
go thala mmepe		
go supa leina, letlhaodi le letlhalosi		
go kwalolola temana le go tsenya ditlhakakgolo		
go kgaoganya mafoko go ya ka dinoko		

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH7.indd 102 2019/10/22 13:57:32

Diteng

Thitokgang 8: Go kwala ga mefuta e e farologaneng

Go akanya ka ga mafatshe
Kgweditharo 4: Beke 5 - 6

113 Dibaesekele 104
Bua ka ga mefuta e e farologaneng ya dipalangwa.
Leibola setshwantsho sa baesekele.
Lemoga tshedimosetso ya botlhokwa.
Buisa athikele ya lokwalodikgang.
Araba dipotso ka ga athikele.
Naya kakanyo e e nang le mabaka.
Feleletsa dipolelo o dirisa mafoko a gago.
Golaganya mafoko le bokao jwa ona.

114 Go kwala ka ga go palama baesekele 106
Kwala temana e e tlhalosang.
Lemoga le go dirisa matlhaodi a a tlhalosang.
Dirisa dithuanyi mo dipolelong.
Fetola le ditlhagiso mo dipotsong.
Dirisa mokgwa wa kganetso.

115 Go kwala ka ga go palama baesekele 108
Buisa mmepe wa Aforikaborwa le go tlotla ka ga mefama ya porofense ya lona.
Buisa mmepe wa lefatshe le pampiri ya dintlha ka ga dinaga tse di farologaneng.
Araba dipotso ka ga mmepe.
Golaganya diane le bokao jwa tsona.

116 Go kwala go go tlhalosang 110
Rulaganya le go kwala ditemana tse di tlhalosang ka ga selemo le mariga.
Golaganya maele le bokao jwa ona.
Kwala dipolelo o dirisa maele.
Rulaganya mafoko go ya ka tatelano ya alefabete.
Kwala dipolelo.

117 Mofuta o o farologaneng wa baesekele 112
Bua ka ga dintshabodutu le dikgatlhegelo.
Buisa temana ka ga baesekele le go araba dipotso.
Golaganya mafoko le bokao jwa ona.
Araba dipotso ka ga temana.
Tlhagisa kakanyo.
Kwala temana ya bofelo ya bokhutlo jwa kgang.

118 Baesekele ya me 114
Thala setshwatsho sa baesekele.
Kwala ditema tse pedi tsa tlhaloso ka ga baesekele.
Kwala leboko o dirisa tshwantshanyo le tshwantshiso.
Kgaoganya mafoko go ya ka dinoko.

119 Monnamogolo yo o maswe 116
Tlotla ka ga setshwantsho.
Buisa kgang le go araba dipotso.
Naya kakanyo.
Neela temana setlhogo.
Kwala temana e e khutlisang.

120 Semelo sa me 118
Golaganya mafoko le bokao jwa ona.
Rulaganya le go kwala kgang.

Ditaelo
Kgweditharo 4: Beke 7 - 8

121 Tlhama setshwantsho sa kamogelo 120
Bua ka ga go buisa le go sa sale morago ditaelo.
Buisa ditaelo go dira setshwantsho sa kamogelo.
Araba dipotso ka ga ditaelo.
Naya kakanyo.
Feleletsa dipolelo.

122 Go kwala ditaelo 122
Lemoga malatodi.
Kwala ditaelo jaaka lenaneo.
Dirisa pakapheti.
Lemoga tlhogo le mogatlana.
Bopa dipolelo.
Dirisa kaediso.
Kwalolola dipolelo o dirisa madiri a a nepagetseng.

123 Go sala ditaelo morago 124
Buisa ditaelo go tlhama sebaga sa Seegepetoa.
Buisa ditaelo tsa ka moo o dirang ditapole tse di sitsweng ka teng.
Lemoga pharologano magareng ga ditemana kana dikwalwa.
Batlisisa gore ke efe ya dikwalwa tse pedi.

124 Go kwalolola ditaelo 126
Kwalolola ditaelo o dirisa mafoko a tshwana le sa ntlha, morago, morago ga moo.
Nomora ditaelo le go dirisa mediriso-taelo.
Lemoga dipolelwana-kutu le dipolelwana-kala.
Lemoga dipolelwana.
Lemoga mopeleto o nepagatseng wa mafoko.
Kwala dipolelo.

125 Mmele wa gago o montle 128
Naya ditaelo tse di tlhamaletseng.
Kwala dintlha tsa go rulaganya ditaelo.
Buisa sekwalwa sa ka moo mmele o dirang ka teng.
Araba dipotso ka ga sekwalwa.
Kwala tshwantshanyo.
Naya kakanyo.
Kwalolola tshedimosetso jaaka sete ya ditaelo tse di nomorilweng.

126 le 127 Go ipaakanyetsa go kwala kgang
Tlotla ka ga dikgang tse di farologaneng tse a ratang go di buisa.
Tlhama mmepe wa tlhaloganyo.
Rulaganya kgang.
Kwala kgang.



HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH8 W113-116.indd 103 2019/10/22 13:59:19

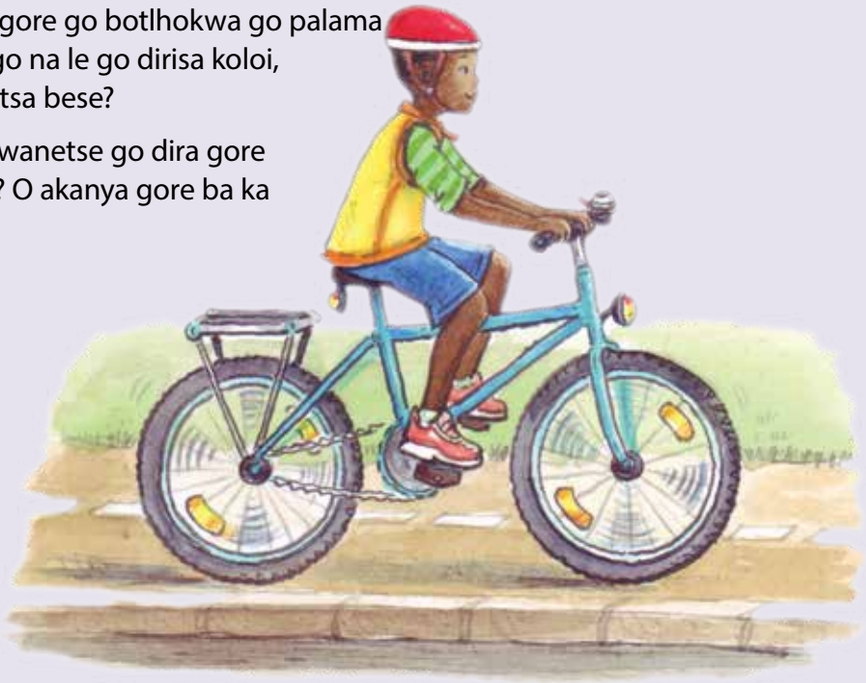
Dibaesekele



A re bueng

A o na le baesekele?

A o akanya gore go botlhokwa go palama baesekele go na le go dirisa koloi, thekesi kgotsa bese?



A o akanya gore bommasepala ba tshwanetse go dira gore batho ba palame dibaesekele bonolo? O akanya gore ba ka dira se jang?



A re buiseng

Leibola ditshwantsho tse ka mafoko a.

dimmanki	baki e e tsabakelang
helemete	mabone
bele	tselanathoko

Re ka dira jang gore go palama dibaesekele go babalesege? Tshwaya ditlhagiso tse o akanyang gore di botlhokwa.

Mopalami mongwe le mongwe wa baesekele o tshwanetse go _____ tsenya bele mo baesekeleng ya gagwe _____ kgweetsa mo ditselathokong.

_____ rwala helemete _____ kgweetsa mo ditselaneng tse di kgethegileng _____ itlhokomolosa mabone a pharakano _____ nna le mabone mo dibaesekeleng tsa bona _____ apara diaparo tse di phatsimang _____ gokelela dilo ko marago ka pabalesego.

Jaanong buisa athikele e ya lokwalodikgang.

Rwala helemete mo tseleng

Ka Roy Mann

Patlisiso e botsha gore bakgweetsi ba kgweetsa go feta 6 cm gautshwane le bapalami ba dibaesekele ba ba rwalang dihelemete go na le bao ba sa di rwaleng, gonne ba tsaya gore ba na le maitemogelo. Bapalami ba dibaesekele ba basadi ba fiwa tetla go na le bapalami ba banna.

Patlisiso e dirilwe ke mosaekholoji go tswa MMR kwa Motsekapa, yo a reng o dirile patlisiso ya gagwe a dirisa sensara e e kgakajana. O lemogile gore fa a rwele helemete, bakgweetsi ba kgweeletsa gaufi le baesekele ya gagwe go na le fa a sa rwala helemete.

Bakgweetsi ba akanya gore, "O itse se a se dirang, a ka se ka a dira metlholo." Mme seo se kotsi thata, gonne mopalami mongwe le mongwe wa baesekele o tshwanetse go rwala helemete.

Le fa bakgweetsi ba dikoloi ba ne ba le bosula, bakgweetsi ba dibese le ba dillori ba feteletse. Ga ba neye bapalami ba dibaesekele sebaka sa go kgweetsa.

Fa mosaekholoji a ne a rwala wiki mme bakgweetsi ba ithaya ba re ke mosadi, ba ne ba mo naya phatlha ya 12 cm go kgweetsa a phuthologile.

Mosaekholoji o batla gore patlisiso ya gagwe e lemose ka ga dikotsi tse bapalami ba dibaesekele ba lebaganeng le tsona. Bapalami ba bantsi ba dibaesekele ba a gobala mo ditseleng tsa Aforikaborwa. Baitseanape ba re bothata jwa koketsego ya dikgobalo e bakwa ke bapalamo ba ba se nang maitemogelo ba ba kgweetsang mo ditseleng gore ba itekanele.

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH8 W113-116.indd 104 2019/10/22 13:59:20

Letlha: _____

Dikoloi tse di segang tsebe ke tsona tse go tsewang di le kotsi thata mo bapalaming gonne bakgweetsi nako nngwe ga ba di bone.

Mosaekholoji a re fa patlisiso ya gagwe e ka dira gore bakgweetsi ba nne kelotlhoko ka ga go nna gautshwane le bapalami ba dibaesekele mo tseleng, seo se ka thusa thata. Ntle le dipatlisio tsa gagwe, bapalami ba ba rwalang dihelemete ba kgona go efoga dikgobalo tse di masisi mo dikotsing tsa dikoloi, mme go tswa mo kotsing go botlhokwa go na le go amega mo kotsing.



A re kwaleng

Lebelela molatlhogo wa athikele. A o bona o gakgamatsa? Goreng o rialo?

_____.



Ke mang yo o dirileng patlisiso? _____.

O dirile patlisiso kwa kae? _____.

O dirile patlisiso jang? _____

_____.

Ke goreng a ne a dira patlisiso e? _____

_____.

Feleletsa dipolelo tse o dirisa mafoko a gago.

Bakgweetsi ba ba segang tsebe ba atamela bapalami ba dibaesekele ba ba _____.

Ba dira se gonne ba akanya gore bapalami ba ba dibaesekele ba _____.

Bakgweetsi ba naya phatlha e ntsinyana go wa _____.

_____ ba atamela bapalami ba dibaesekele go na le dikoloi.

Batho ba bantsi ba simolotse go palama dibaesekele go _____.

Bapalami ba dibaesekele ba ba rwalang dihelemete ba na le sebaka se se botoka sa go _____.

A o akanya gore bapalami ba dibaesekele ba tshwanetse go emisa go rwala dihelemete?

Goreng o rialo _____.



A re kwaleng

Golaganya lefoko le le ntshofaditsweng le lefoko le le le atametseng ka bokao jaaka le dirisitswe mo athikeleng. Khalara lefoko le o le tlhophang ka bohibidu.

patlisiso	tlhotlhomisi	teko	patlo	thuto
dikotsi	matshosetsi	botlhoko	kutlobotlhoko	matshwenyego
itumedisa	monate	lethabo	eletsega	rategang
thulano	kgotlhano	bothata	thubanya	thubega
maitemogelo	kitso	tshedimosetso	tshedimoso	sekwalwa



Tshaeno ya morutabana _____ Letlha _____

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH8 W113-116.indd 105 2019/10/22 13:59:21

Go kwala ka ga go palama baesekele



A re kwaleng

Kwala temana e e tlhalosang baesekele e o ka ratang go e reka.

Sa ntlha rulaganya temana ya gago.

O ka nna wa dirisa dipolelwana dingwe tse di tlhalosang tse fa o batla.

khibidu ka methaladi e pinki | maotwana a mantshontsho | dipeke tse di selefera

matsogo a baesekele a a phepole | diphetlele tse di phatsimang | bele e e botala jwa legodimo | mabone a mahibidu a a phatsimang





A re kwaleng

Buisa temana e mme morago o thalele matlhaodi otlhe.

Mosetsanyana o ne a terapa baesekele ya gagwe e e phatshimang go ya kwa tlase ga thabana.

O e amogetse ka letsatsi la gagwe la botsalo la bolesomenngwe. O ne a na le moriri o moleele, o mohunou, o o dikgobe o o neng o phepheulwa ke phefo. Sa ntlha o bone kgomo Senkuni kana Sekone, morago a bona nku e tshweu ya boboa jo boleele. Naga e ne e tletse mabolomo a a serolwana. Kgweetso e e kgatlhisang e ne ya khutla. A letsatsi le le itumedisang!

Jaanong dirisa a matlhano a matlhaodi a mo dipolelong tsa gago.



HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH8 W113-116.indd 106 2019/10/22 13:59:22

Letlha: _____

Feleletsa dipolelo tse o dirisa mafoko a.



A re kwaleng

tona	pedi	tshweu	nngwe	serolwana	botala

Tota ke batla baesekele _____ ya mmala wa namune ka letsatsi la me la botsalo mme ke filwe ya _____ jwa legodimo. Ke baesekele e _____ e o e rekileng? Raleigh ke yona e e siameng thata. A o na le dipeke tse _____ gape tse di ka tsenang? Baesekele e _____ kgotsa _____ e siame mo go nna.



A re kwaleng

Fetolela ditlhagiso tse mo dipotsong o dirisa mafoko a a mo masakaneng.

Baesekele e e botala jwa legodimo ke ya mosetsanyana wa moriri o mohunou o o dikgobe. (mang)

O ne a batla dinaledi tse dingwe tsa mmala wa selefera gore a di beye mo baesekeleng. (goreng)



Ke ya go fiwa mpho ya baesekele ya mmala wa selefera ka letsatsi la me la botsalo jwa lesomenngwe. (leng)

Ke ya go kgweetsa kwa tlase ga thabana ka baesekele ya me e ntšhwa. (kae)

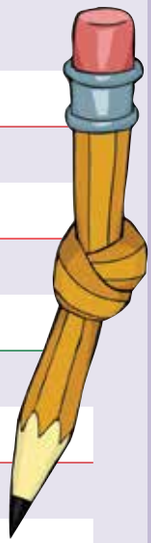
Ke tlaa kgweetsa baesekele ya me kwa thabeng. (kwa kae)



A re kwaleng

Fetolela mafoko a a thaletsweng mo mokgweng wa kganetso.

Fa o fapoga ka bonako mo sekhutlong, o tlaa wa mo baesekeleng ya gago!



O tlaa lela fa a ka fiwa baesekele e e botala jwa legodimo ka letsatsi la gagwe la botsalo.

Pula e a na ka jalo re tshwanetse go dula mo ntlong.

Mongwe le mongwe wa lona o tshwanetse go kgweetsa mo nageng.

O na le bele ka jalo a ka nna a ba tsibosa fa a tla.

Tshaeno ya morutabana _____ Letlha _____

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH8 W113-116.indd 107 2019/10/22 13:59:23

Go kwala ka ga go palama baesekele



A re bueng

Lebelela mmepe wa Aforikaborwa. Tlotla ka ga porofense ya gago le setlhopha sa gago. Bua ka ga maina a ditoropo tse di mo porofenseng ya gago, tlelaemete ya porofense le dilo tse di nang le kgogedi.



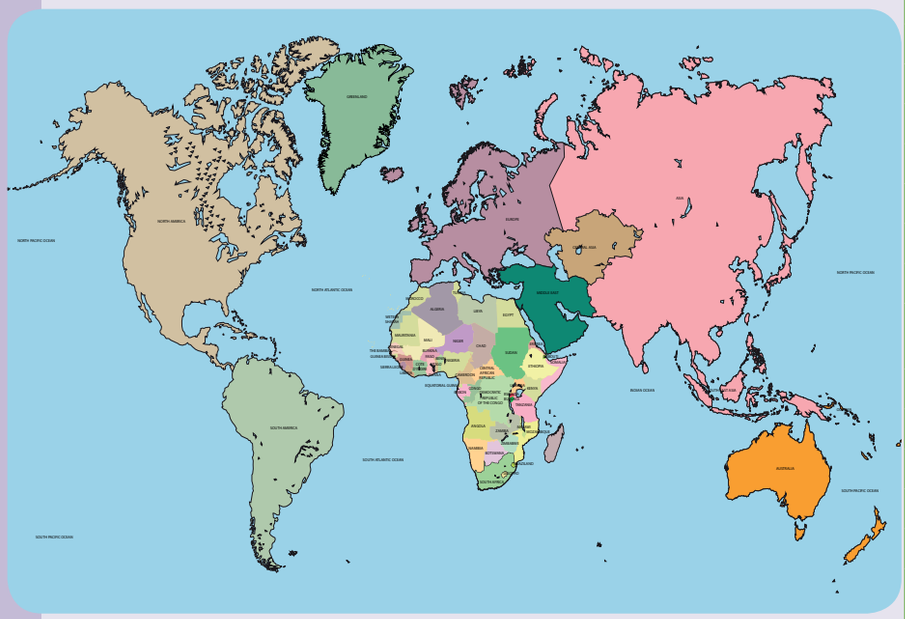






A re buiseng

Jaanong lebelela mmepe wa lefatshe.



Leina la naga	Batho ka dimilione	Bogolo ka km
Aforikaborwa	50,59	1 221 037
Zimbabwe	12,97	390 757
Malawi	14,39	118 484
Mozambique	23,70	801 590
Algeria	37,90	2 381 741
Egypt	83,67	1 002 000
Nigeria	162,5	923768
Uganda	34,13	241550
Argentina	40,12	2 780 400
China	dibilione di le 1, 344	9 706 961
Hong Kong	7,18	1 104
Brazil	201,03	8 514 877
United States	313,9	9 629 091
Australia	22,32	7 692 024
New Zealand	4,48	270 467
United Kingdom	62,74	242 900

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH8 W113-116.indd 108 2019/10/22 13:59:25

Letlha: _____





A re kwaleng Lebelela mmepe wa Aforikaborwa.

Go na le diporofense di le kae mo Aforikaborwa? _____

Leina la porofense ya gago ke mang? _____

Leina la mošate wa porofense ya gago ke mang? _____

Ke diporofense dife tse di gaufi le lewatle? _____

A go na le dinoka mo porofenseng ya gaeno? Naya maina a tsona. _____

Mafelo a a ngokang bajanala mo porofenseng ya gaeno ke afe?

Jaanong lebelela mmepe le dipalopalo tsa dinaga tse dingwe tsa lefatshe.

Ke naga efe e e nang le batho ba bantsi? _____

A Egepetoa o na le batho ba bantsinyana kgotsa ba bannyane go na le Hong Kong? _____

Batho ba United States ba bantsinyana ka bokae mo go Aforikaborwa?

_____



Ke naga efe e nnyennye? _____

A Malawi e kgolwane kgotsa e nnyane go na le United Kingdom? _____

Ke naga efe e e gaufigaufi le Aforikaborwa? _____

Ke naga efe e e kgakalakgakala le Aforikaborwa? _____

Ke naga efe e e gaufigaufi le United States? _____

Ke dinaga dife tse o akanyang gore di tsididitsididi? _____

Ke dinaga dife tse o akanyang gore di mogotegote? _____





A re kwaleng Golaganya diane tse le bokao jwa tsona.

Khudu ya mariga e itsiwe ke mmei.	Batho fa ba se seoposengwe ga ba kgone tiro.
Khumo matlhare e a tlhotlhorega.	Motho yo montle a ka nna le makoa.
Bontle bo na le dibelebejane.	O se ka wa itira moatlhodi mo kgannyeng ya balosika.
Ditau di se nang seboka di siiwa ke none e tlhotsa.	Khumo ga e nnele ruri mo mothong.
Maraganateng a bana ba mpa ga a tsenwe.	Mmei wa selo ke ena a itseng kwa se leng teng.

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH8 W113-116.indd 109 2019/10/22 13:59:26

Go kwala go go tlhalosang



A re kwaleng

O ya go kwala ditemana tse di tlhalosang ka ga ditlha: selemo le mariga. Pele o di kwala, o tshwanetse go di rulaganya. Mabapi le setlha sengwe le sengwe, kwala mafoko a mantsinyana a a tlhalosang a o ka a kgonang.

Gape o leke go dirisa bonnye tshwantshiso e le nngwe kgotsa tshwantshanyo mo ditlhalosong tsa gago.



A re kwaleng

Go rulaganya

Selemo



Mariga

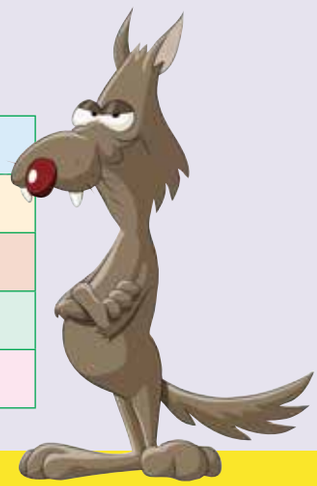




A re kwaleng

Golaganya maele a le bokao jwa ona.

Go tshwara ka pelo		Go ja go kgora
Go ya magaleng gabedi		Go itlhokomolosa selo
Go itshela moriti o tsididi		Go itsenya mo mathateng gape
Go ja ka mpa tsoopedi		Go se itshwarele motho
Go itaya tsebe		Go tlhodia motho



HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH8 W113-116.indd 110 2019/10/22 13:59:27

Letlha:



Tlhopha maele a mararo mme o kwale dipolelo ka lengwe le lengwe go bontsha gore di kaya eng.



A re kwaleng

Thalela polelwana-ina mo polelong nngwe le nngwe mme o bue gore a ke sediri kgotsa sedirwa.

Xola o ne a tshwenngwa ke gore a ye kwa kampeng mariga.

Mary o tshepisitse gore o tlaa apara jeresi.

Ke itse gore karabo ke efe?

Motho yo o buang ka ga Tšhaena o itse gore o bua ka ga eng!

Mia o netefaleditse Mme Maponya gore o tlhaloganya bothata.

Polewanakala-ina ke setlhopha sa mafoko a a nang le sediri le lediri. Ga e kgone go ikemela ka boyona, mme e kgona go dirisiwa jaaka sediri kgotsa sedirwa sa polelo.





A re kwaleng

Rulaganya mafoko a go ya ka tatelano ya ditlhaka tsa alefabete mme morago o kwale dipolelo o dirisa mafoko a mabedi fela a tlhopo ya gago.

itumetse pontsho katiso ntsha motlhatlhobi





HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH8 W113-116.indd 111 2019/10/22 13:59:27

Mofuta o o farologaneng wa baesekele



A re bueng

A o a tle o hutsafale?
O dira eng fa o hutsafetse?
O dira eng go ithiba go hutsafala?

Bolelela setlhopha sa gago gore dintshabodutu tsa gago ke eng le gore dikgatlhego tsa gago ke eng.

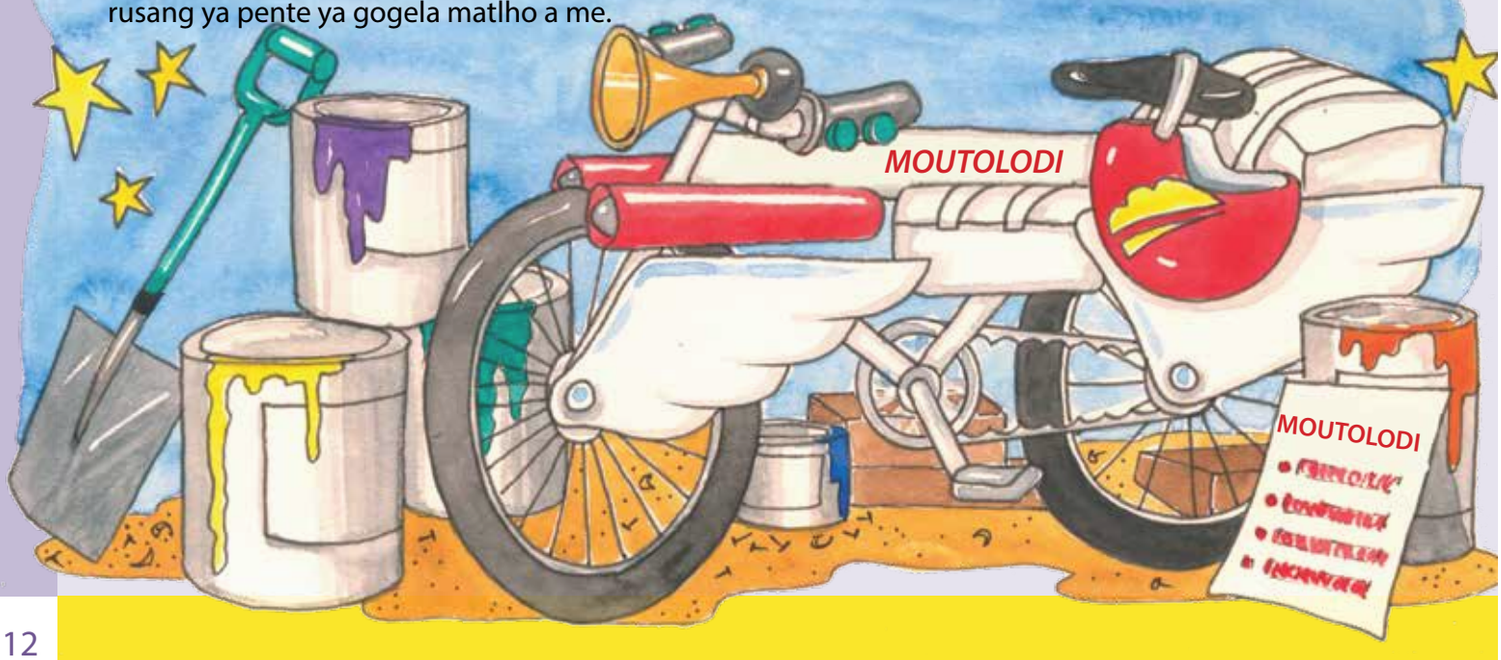




A re buiseng Jaanong lebelela mmepe wa lefatshe.

Ke ne ke na le dingwaga di le lesomenngwe fa ke e bona la ntlha mo karatšheng e kgologolo, e e lerole, e e sa dirisiweng. E ne e le sengwe se se neng se ya go fetoga ka go tshwenyana le botshelo jwa me. Mmê o ne a mpolelela letsatsi le letsatsi gore ga ke kitla ke tshwenyega fa ke ka dira ka natla gore ke itumelele selo. Nakonngwe, fa ke ntse ke phutholola dibuka tse morutabana wa me yo o neng a tshwenyega thata a mphileng tsona ka tsholofelo ya go thankgolola keletsonyana nngwe mo go nna, ke ne ka akanya gore go tshwenyega go go sa feleng ga go kitla go tswelela ka bosakhutleng.

Kwa morago ga karatšhe go ne go na le baesekele. Mafoko a a phatsimang a mahibidu fa tlase ga sale a ne a buisega jaana: **MOUTOLODI**. Baesekele e ne e le tshweutshweu mme e na le dikonopo tse dinnye tse di sa tlwaelegang mo dinakeng. Letshwao le le bonalang le rotogile mo thining e e rusang ya pente ya gogela matlho a me.



HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH8 W117-120.indd 112 2019/10/22 13:59:51

Letlha: _____



MOUTOLODI

Baesekele e e itlhaotse ka maboriki a sa ntlha o a tlhokang mo maemong a tshoganyetso: go fa sekao, mo dinakeng, ka fa tlase ga sale, mo tselanathokong, kwa godimo ga setlhare …

Go na le diponagalo tse dintsi tse di akaretsang:

- Diphuka tse di sa menaganeng (tse pedi kwa morago le tse pedi kwa pele)
- Dimmisaele (tse ga di bolaye, di na fela le dikolonyana tse di nkgang mo go tsona)
- Matsogo (tsa fa o kgweetsa mo go le dikgatlampi)
- Lenaka la koloi le difounu tsa ditsebe (di rwale – Modumo o kgona go fitlhelela selekano sa makgolo a mararo.
- Dikgetsana tsa mowa le helemete ya thulano kana kotsi
- Kobo le mesamo (mabapi le maeto a bosigo)
- Dinotsididi tsa esiti le khoukhou e e mogote (di bolokilwe mo ditshelong tsa tshegetso)
- Sebalamakgolo sa kgetsana, bukatsatsi le buka ya ditshwantsho, Paratšhutu
- Boraše jwa meno le sesepa sa meno.

ELA TLHOKO: O se ka wa dirisa sepe sa diponagalo tse di kgethegileng ntle le fa o itse gore di emetse eng.

Emily Labran (wa dingwaga di le 10) ranotswe



A re kwaleng

Thala mela go golaganya mafoko a a ntshofaditsweng le bokao jwa ona. Kwala mafoko a a ntshofaditsweng mo thanoding ya gago.

e e sa dirisiwang		tekanyetso ya modumo
tshwenyega		dibetsa
phatsima		tshegeditswe
rotogile		tsweletsa
kgethegileng		fela pelo
dimmisaele		sa dirisiwe
desibele		itlhaotse



Tshaeno ya morutabana _____ Letlha _____

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH8 W117-120.indd 113 2019/10/22 13:59:53

Baesekele ya me



A re kwaleng

Thala setshwantsho sa baesekele e o eletsang go nna le yona mo phatlheng e e fa tlase.





A re kwaleng

Jaanong kwala ditemana tse pedi tse di tlhalosang ka ga baesekele ya gago.



HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH8 W117-120.indd 114 2019/10/22 13:59:53

Letlha: _____



Kwala leboko ka ga Aforikaborwa, o dirisa tshwantshanyo le tshwantshiso.

Tshwantshwanyo ke papiso e e tlhamaletseng ya dilo tse pedi, o dirisa jaaka kgotsa tshwana le kgotsa e kete.
Sekao: Aforikaborwa o tshwana le noka e telele e e botala jwa legodimo.
Tshwantshiso e bapisa dilo tse pedi ntle le go dirisa 'jaaka' kgotsa 'e kete', mme ka go re selo ke se sengwe. Sekao: Aforikaborwa ke noka.

Simolola ka go akanya ka ga tshwantshanyo le tshwantshiso tse o ka di dirisang ka ga Aforikaborwa. Dirisa mafoko a a nang le "jaaka", kgotsa a a simololang ka "ke".
Tlhopha mafoko go tswa mo lenaneong le le fa tlase, mme o a kwale mo kholomong e e ka fa molemeng mo lenaneong.



tsididi jaaka
gadisa jaaka
mogote jaaka
go letsatsi jaaka
o tlhaba jaaka

Mo kholomong e e fa gare tsenya maina.
Tlhopha go tswa mo lenaneong kgotsa dirisa dikakanyo tsa gago.



pheŝwana ya selemo
toro
aese
maru
phokojwe
setuloteti
mosamo

Mo kholomong e e ka fa mojeng kwala lefelo.
Tlhopha go tswa mo lenaneong kgotsa dirisa dikakanyo tsa gago.



kwa sekgweng sa pula
ka selemo
mo bolaong
mo bohibidung
diphefong tsa motlhaba
mo puleng ya dikgadima

Aforikaborwa o		
mogote jaaka	bolo ya letsatsi motoroko	mo sekakeng sa motlhaba



Kgaoganya mafoko a go ya ka dinoko mme morago o a aroganye go ya ka ditlhopha.

Sekao: fa/ro/lo/ga/na: dinoko di le tlhano

kontinente _____ mosadimogolo _____

Mpumalanga _____ Soweto _____

Gauteng _____ Limpopo _____



Tshaeno ya morutabana _____ Letlha _____

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH8 W117-120.indd 115 2019/10/22 13:59:55

Monnamogolo yo o maswe



A re bueng

Lebelela setshwantsho se mme o bue ka ga sona mo setlhopheng sa gago.



A re buiseng



Rre Thotobolo e ne e le monna wa sefatlhego se se merirriri. Sefatlhego sa gagwe sotlhe se ne se tletse moriri ntle fela le phatla ya gagwe, matlho le dinko. Moriri mo sefatlhegong sa ga Rre Thotobolo o ne o sa tlhoga o lekalekana o ntse sentle jaaka mo difatlhegong tsa banna ba bantsi. O ne o dule o le dithupanyana tse di tswetseng kwa ntle jaaka tsa boraše jwa dinala.

Mme gona rre Thotobolo o ne a tlhapa sefatlhego sa gagwe sa meriri ya dithupana, gakae?

Karabo ke le e seng, le fa e ka nna ka latshipi tota.



Ditedu tse di maswe

Jaaka o itse, sefatlhego se se tlwaelegileng, se se se nang moriri jaaka sa gago kgotsa sa me se a tlhamukela fa se sa tlhapiwe gantsi, mme ga go sepe se se bosula ka seo.

Mme sefatlhego se se letshiri ke sengwe se se farologaneng. Dilo di kgomarela mo moriring, bogolosegolo dijo. Dilo di tshwana le moro o tsena mo meriring mme o nne mo go tsona.

Nna le wena, fa re le kelotlhoko, re kgona go ja dijo tsa rona ntle le go phatlalatsa dijo mo sefatlhegong sotlhe. Mme o ele tlhoko, mo nakong e e tlang fa o bona motho yo setshiri a ja dijotshegare tsa gagwe, o tlaa lemoga gore le fa a bula molomo wa gagwe thata, go thata gore a tsenye leswana mo molomong ntle le go ama ditedu tsa gagwe.

Rre Thotobolo o ne a sa kgathalele go atlhamisa molomo wa gagwe fa a ja. Ka jalo, (gonne o ne a se ka a tlhapa) go le gantsi go ne go aga go le manathwana a dijo tsa bogologolo di tlhomile mo moriring wa sefatlhego sa gagwe. E ne e se manathwana a magolo, le gale,



gonne o ne a aga a di phimola ka lentle la letsogo la gagwe kgotsa ka letsogo la hempe fa a ntse a ja.

Mme fa o lebeletse sentle o tlaa bona manathwana a dilo tsotlhe tse di tenang tse Rre Thotobolo a neng a rata go di ja.

Fa o ne o lebelela o atametse gape, o ne o tlaa bona dilo tse dikgolo tse a neng a sa kgone go di phimola, dilo tse di nnileng foo dikgwedikgwedi, e le botlhaswa jwa tšhisi e tala kgotsa mouta wa dikhonofoleiki kgotsa mogatla wa boreme jwa tlhapi.

Seo ke ratang go go itsise sona ke gore rre Thotobolo e ne e le monna yo mogolo yo o botlhaswa yo o nkgang.

E ne e le monnamogolo yo o tshosang thata, jaaka o tlaa itemogela mo nakong e e sa fediseng pelo.

Ka Roald Dahl (ranotswe)

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH8 W117-120.indd 116 2019/10/22 13:59:56

Letlha:



A re kwaleng Buisa kgang gape mme morago o arabe dipotso.

Mokwadi wa kgang e, Roald Dahl, o file moanelwa wa gagwe leina a re ke Rre Thotobolo. Ka mafoko a gago, bua gore o akanya 'thotobolo' e le eng.

A o akanya gore Rre Thotobolo o phepa thata e bile o itse ka ga boitekanelo? Goreng o rialo?

Go diragala eng fa batho ba ba ditedu ba ja?

O akanya gore go diragala eng ka ga manathwana a dijo a a kgomarelang mo ditedung tsa ga Rre Thotobolo?

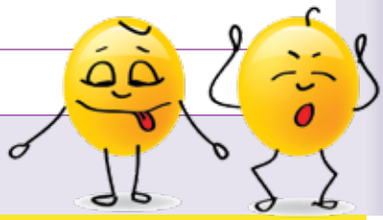
Rre Thotobolo o ne a se ka a phimola sefatlhego sa gagwe ka sakatuku morago ga go ja dijo. O ne a aga a dirisa eng boemong jwa sakatuku?

A o akanya gore mokwadi o rata Rre Thotobolo? Goreng o rialo?



Naya temana e setlhogo

Mokwadi o re bolelela gore rre Thotobolo o dira sengwe se se tshosang. Kwala temana o tlhalose selo se tshosang se rre Thotobolo a ka tswa a se dirile.



HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH8 W117-120.indd 117 2019/10/22 13:59:57

Semelo sa me



A re kwaleng

Golaganya mafoko a a ka fa molemeng le mafoko kgotsa dipolelwana tse di ka fa mojeng. Kwala mafoko a a ntshofaditsweng mo thanoding ya gago.

phephetha		tletse diboko
botlhaswa		bodile, sa jegeng, tletse botala
mouta		lepelela, sa tshwaregeng
boreme		manathwana a dijo
mafafara		methaladi ya bosetlha, maswenyana





A re kwaleng

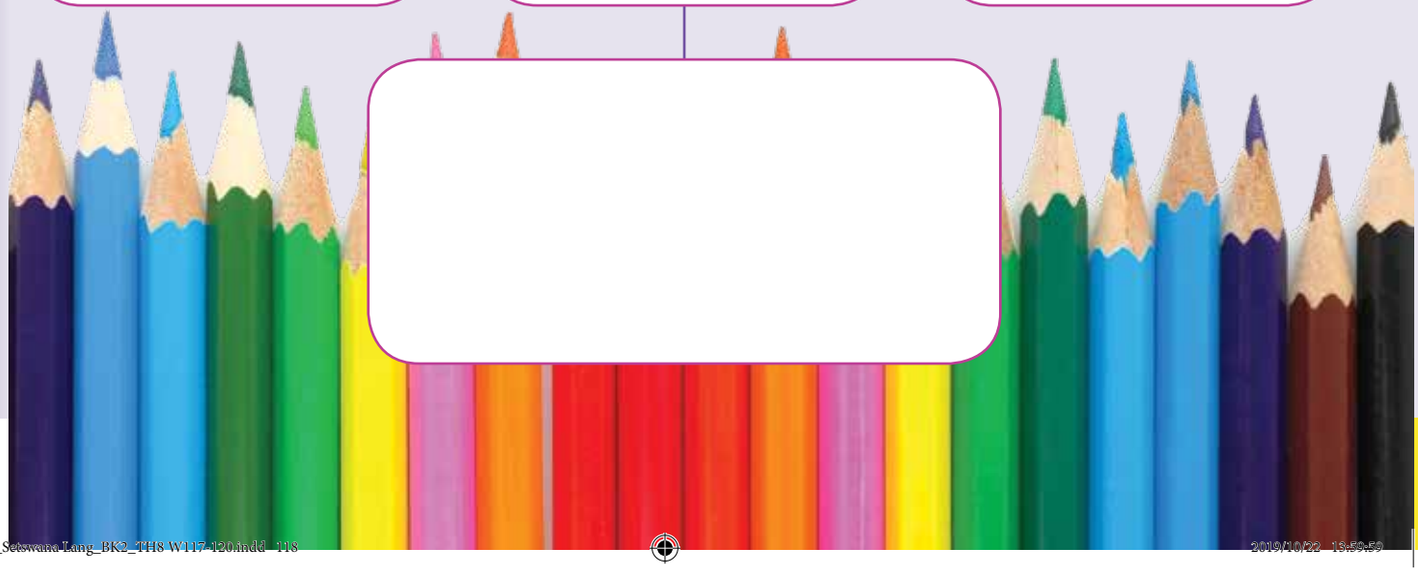
O ya go ikwalela kgang ya gago ka ga mongwe yo o mo itseng kgotsa mongwe yo o mo ikakanyeditseng. Kgang ya gago e tshwanetse go nna bonnye ditemana di le nne.

Sa ntlha rulaganya kgang ya gago o dirisa mmepe o wa tlhaloganyo.





Semelo sa me



HL_Gr5_SetswanaLang_BK2_TH8 W117-120.indd 118 2019/10/22 18:59:52

Letlha:



A re kwaleng

Jaanong kwala kgang ya gago. Fa o sena go e kwala, kopa tsala ya gago go e buisa le go go thusa go e baakanya diphoso.





Tshaeno ya morutabana Letlha

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH8 W117-120.indd 119 2019/10/22 14:00:01

Tlhama setshwantsho sa kamogelo



A re bueng

A o setse o kile wa reka sengwe se o neng o batla go se dira mme wa swetsa go sa sale ditaelo morago? Tlotlela phaposi gore e ne e le eng le gore go diragetse eng. A selo seo se feleditse e le se o neng o se batla kana o se solofetse?

O utlwa go twe mosetsana yo mošwa o ya go tla mo phaposiborutelong ya gago. Lotlhe le swetsa go mo direla setshwantsho sa kamogelo. Sala ditaelo tse morago.



A re buiseng

Sa ntlha dira sekwere sa mebala e e lekalekanang

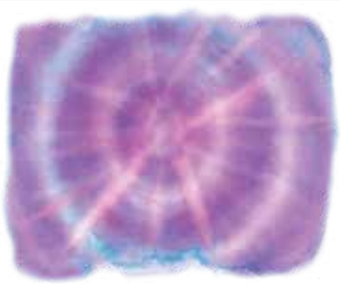
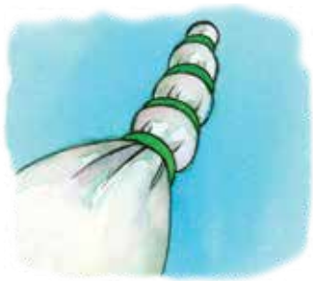
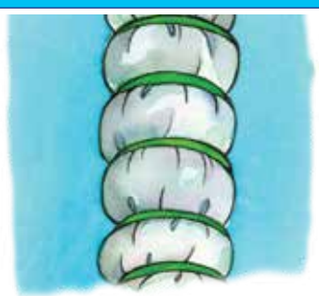
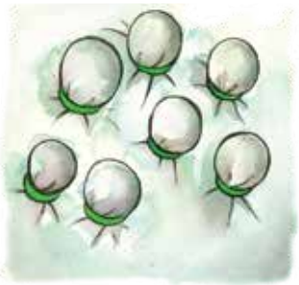
Tse o tla ditlhokang:

- tshasa masela mebala e e farologaneng (dae ya metsi a a tsididi)
- dirêkêtshana
- ditlelafo tsa dirabara
- dimmabole
- metsi a pompo
- lenathwana la lesela le lesweu sekwere sa 1 m
- mogala
- setshwai sa leruri sa mebala e e farologaneng
- seteipolara le ditshitswana tsa teng.



Se o tshwanetseng go se dira:

Bofa lenathwana la gago la lesela go ya ka botlhami kgotsa go thaya ga gago. Lebelela ditlhamo tse di mo moleng wa ntlha wa ditshwantsho. Mola wa bobedi o go bontsha ka moo botlhami jo bo dirwang ka teng.

		
phatsimo	mela	didiko
		
dimmabole le dirêkêtshana di le mmalwa	dirêkêtshana fela	dimmabole le rêkêtshana e le nngwe mongwe le mongwe

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH8 W121-124.indd 120 2019/10/22 14:00:02

Letlha:



Baakanya setshaso go ya ka ditaelo. Rwala ditlelafo tsa rabara go sireletsa diatla tsa gago, gonne setshaso se ka gobatsa letlalo la gago. Sala morago dintlhana tsa pabalesego.

Baya lenathwana la lesela mo setshasong sebaka sa bonnye metsotso e le 20. Fa lesela le nna sebaka se seleejana mo setshasong, mmala wa teng o tlaa fifala le go tsenelela. Tlosa lesela go tswa mo setshasong mme o le tsokotse ka metsi a a tsididi a a elelang go fitlha metsi a nna phepa.

Tlosa dirêkêtshana le dimmabole ka kelotlhoko gore o bone botlhami jwa gago jo bošwa! Ga go na gore ditlhamo tse pedi di ka tshwana mme o ka kgona go nna le pharologano ka go kopanya mekgwa e e farologaneng.

Jaanong kwala molaetsa

O batla go kwala molaetsa, "O amogetswe mo phaposiborutelong ya rona". Kwala tlhaka e le nngwe ya molaetsa mo sekwereng sa gago. Dirisa ditshwai tsa leruri tsa mebala e e farologaneng go kwala ditlhaka.
Dira lemeno la 1 cm kwa godimo ga sekwere sa gago. Tshwarisa lemeno ka seteipolara. Baya dikwere tsotlhe ka tatelano gore di bope molaetsa "O amogetswe mo phaposiborutelong ya rona". Rokelela mogala mo mamenong go kopanya dikwere. Gokelela molaetsa kwa godingwana.



A re kwaleng Lebelela ditaelo.



O batla go dira disekele kana didiko. O tlaa dirisa eng go di dira?

Go diragala eng ka mmala fa o tlogela lesela mo setshasong sebaka se seleele?

O ka bona mmala o o talafetseng jang?

Fa mongwe yo mošwa a goroga mo phaposiborutelong ya gago, o dira eng gore motho yoo a ikutlwe a amogelesegile?



Feleletsa dipolelo tse o dirisa mafoko a gago.

Setshaso se fetola mmala wa letsela ka metsotso e le 20. _____

Di dira se gonne di batla _____

Fa di ne di batla mmala o botlhofonyana di ne di ka dira jalo _____

Go tshasa mebala e e lekalekanang ke _____

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH8 W121-124.indd 121 2019/10/22 14:00:03

Go kwala ditaelo



Golaganya lefoko lengwe le lengwe le le totobaditsweng le lelatodi la lona. Thalela lelatodi.

farologane	ntsi	fapaane	tshwana	mefutafuta
leruri	bosakhutleng	eme	nakwana	kgotlelela
nngwe	fela	mongwe	ntsi	motso
tlhokomelo	melawana	botlhokatlhokomelo	tshireletso	pabalesego
kopanang	golaganang	tsamaelanang	kgaoganang	tswakanang





Kwala lenaneo la ditaelo go bopa setshwantsho sa kamogelo. Dirisa modiriso-taelo. Netefatsa gore ditaelo tsa gago di latelana sentle.

1.	Bofa leselanyana ka rekêtshana le dimmabole.
2.	



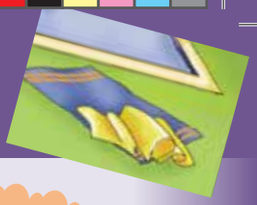


Sekeletsa ditlhogo le megatlana mo go lengwe le lengwe la mafoko a mme morago o bope dipolelo o dirisa mafoko a.

iketlonyana bofolola pegelo mosadi

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH8 W121-124.indd 122 2019/10/22 14:00:03

Letlha:





A re kwaleng

Thala mola go golaganya leina lengwe le lengwe le le ka fa molemeng le lefoko le le golaganeng le lona. Morago kwala dipolelo ka mafoko a mararo go tswa ka fa kholomong ya molema.

Kaediso ke go dirisa leina la sengwe boemong jwa se sengwe se se golaganeng le sona.
Sekao: "Yaa kwa ofising" mme "ofising" e raya "mogokgo wa sekolo".

pitsa		lesea
diteme		ANC
diatla		dipuo
marope		babereki
ntlo ya Luthuli		mmamoritshana



A re kwaleng Kwalolola dipolelo tse o dirisa madiri a a nepagetseng.



Bontsi jwa dilo tsa kgwele ya dinao (di tswa, se tswa) kwa lekeišeneng.

Lokwalodikgang lo (goroga, gorogile) moso mongwe le mongwe ka ura ya borataro.

Borothopate jwa botoro ya matokomane (bo, a) ratega thata kwa sekolong.



Baithuti ba (tsamaya, tsamaela) ka bonako go goroga ka nako kwa phaposing.

Ga go sepe se se bonalang (se mo tshwenya, di mo tshwenya) mo botshelong.

Tshaeno ya morutabana Letlha

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH8 W121-124.indd 123 2019/10/22 14:00:04

Go sala ditaelo morago



A o setse o kile wa dira sengwe? Tlotlela barutwana ka wena gore o dirile eng le gore o se dirile jang.





SEBAGA SA ME SA SEEGEPETOA

Se o tlaa se tlhokang

- makarone
- mogala
- nnalete ya matlho a magolo
- dipente tse di farologaneng tsa mebala

Go simolola, sega lenathwana la mogala le le tlaa tlolang kwa godimo ga tlhogo ya gago mme le le boleele jo bo lekaneng go ka golegela dintlhana tsoopedi mmogo.

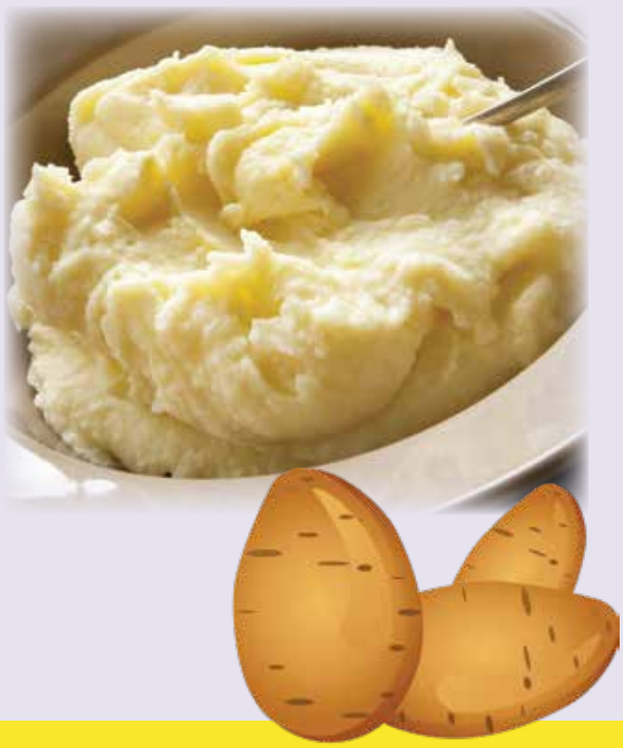
Jaanong penta makarone gore di lebege jaaka dibaga. Maegepetoa a bogologolo a ne a rata botala jwa legodimo. Batla ditshwantsho tsa dibaga tsa Maegepetoa a bogologolo le maseka go bona gore ba ne ba dirisa mebala efe.

Rokelela mogala mo nnaleteng wa phatlhana e kgolo.

Morago ga gore pente e ome mo dibageng tsa makarone, ka kelotlhoko rokelela makarone o o lekaneng mo mogaleng go tlaleletsa boleele jwa sona. Gakologelwa go tlogela mogalanyana mongwe o le lolea kwa dintlhaneng tsoopedi tsa sebaga. Bofa dintlhana go feleletsa sebaga.

Ka moo o ka dirang ditapole tse di thugilweng

1. Obola ditapole tse pedi mme o di sege manathwana a mannye.
2. Tsenya ditapole mo metsing mme o bedise bedise sebaka sa metsotso e le 15 kgotsa go fitlha di nna boleta.
3. Tsenya ditapole tse di bedisitsweng mo sejaneng ka kgolokwenyana ya botoro, kotara ya kopi ya maswi mme o tlopore letswainyana.
4. Sila ditapole go fitlha di nna boleta o ka re lebebe.



HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH8 W121-124.indd 124 2019/10/22 14:00:06

Letlha:



A re kwaleng

Ke dilo dife tse o yang go di dira?



Disete tse pedi tsa ditaelo di tshwana jang?

Disete tse pedi tsa ditaelo di farologana jang?

Ke sete efe ya ditaelo e e tlhaloganyesegang? Goreng o rialo?

A o ka rwala sebaga se se dirilweng ka ditšhupu tsa makarone? Goreng o rialo?

O ka penta dibaga tsa gago tsa makarone ka mmala ofe? Bua gore ke eng o tlhopha mmala oo.

Ke goreng o tshwanetse go tlogela diphatlha kana megalanyana e e lekaneng kwa dintlhaneng tsa mogala fa o dira sebaga?

O akanya maikaelelo a dikwalwa tsa ditaelo e ka tswa e le eng? Tshwaya tshedimosetso e o akanyang e le maleba.

- ☐ Ditaelo le tsamaiso di naya kaedi ya kgato-ka-kgato mabapi le sengwe.
- ☐ Di kwalwa go re thusa go dira sengwe kgotsa go dira sengwe ka nepagalo.
- ☐ Ditaelo le melawana di kgona go kwalwa ka mekgwa e e farologaneng.
- ☐ Dithalwa le ditshwantsho di kgona go tsenyelediwa.
- ☐ Ditaelo di re tlotlela kgang.
- ☐ Ditaelo di go bolelela ka ga motho yo o kwalang ditaelo.

Jaanong bua gore ke eng o akanya gore tshedimosetso e o sa e tshwayang e maleba.



HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH8 W121-124.indd 125 2019/10/22 14:00:06

Go kwalolola ditaelo



A re kwaleng

Lebelela ditaelo tsa go dira sebaga sa Seegepetoa.
Kwalolola ditaelo o dirisa mafoko a a latelang:

Sa ntlha _____

_____

_____

Morago _____

_____

_____

Morago ga moo _____

_____

_____

Kwa bokhutlong _____

_____

_____

Jaanong kwalolola tshedimosetso, go ya ka tatelano e e nepagetseng, jaaka ditaelo tse di nomorilweng.

1. Sega _____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH8 W121-124.indd 126 2019/10/22 14:00:06

Letlha:



A re kwaleng

Thalela polelwanakutu mme o sekeletse polelwanakala mo go nngwe le nngwe ya dipolelo tse.

Ga ke batle go tsamaya, fa o sa tsamaye.

O tabogetse kwa phaposiborutelong, a goga kgetsana ya gagwe.

Ke ne ke ka se ka ka kgona go dira sebaga sa Seegepetoa ntle le thuso ya tsala ya me ya botlhokwa.

Ka tsholofelo ya gore o tlaa bona thuso mabapi le ditapole tse di sitsweng, o ne a emela mmaagwe.

O dirile sebaga sa gagwe ntle le thuso ya gagwe.



A re kwaleng

Nngwe le nngwe ya dipolelo tse e na le dipolelwanakala tse di nayang tshedimosetsonyana. Tsenya phegelwana mo letlhakoreng lengwe le lengwe la kala.

Mosetsana wa sekolo o tabogetse kwa tlase le mogorogoro a tshwere kgetsana ya gagwe ya sekolo.

Dimilione tsa batho go akarediwa le ba bannye ba ithuta go dirisa diselula tse di botlhale.

Setlhare se se neng se fokwa ke phefo ka maatla mo puleng ya matlakadibe se wetse fa fatshe.

Kakanyo ya me ya bofelo pele ke robala e ne ya nna gore ke pente sebaga sa me ka mmala ofe.

Malatsi a boikhutso a sekolo a itumedisa thata mo dikgweding tsa selemo.

Polelwanakala ke setlhopha sa mafoko se se nang le sediri le lediri.

Polelwanakala e e ikemetseng e kgona go ema ka boyona jaaka polelo e e feleletseng gonne e bopa kakanyo e e feleletseng.

Sekao: Ke opela mo bateng.

Polelwanakala kgotsa **polelwanakala e e ikemetseng** e na le sediri le lediri, mme ga e bope kakanyo e e feleletseng.

Sekao: Filimi **e ke e bogetseng beke e e fetileng** e ne e sa phale ya *popcorn*.

Polelwana ke setlhopha sa mafoko se se itshotseng jaaka karolo e le nngwe ya puo.

E na le sediri kgotsa lediri, mme e seng tsoopedi.

Sekao: **Go ya kwa sekolong se seswa** go bokete.



A re kwaleng

Tshwaya lefoko le le nepagetseng go tswa mo dipareng tsa mafoko a a fa tlase. Morago o kwale dipolelo tsa gago ka mafoko a mararo.

atlegile/ategile jalo jalo/jalojalo ka jeno/kajeno

gongwe/go ngwe kamoso/ka moso kwa morago/kwamorago

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH8 W121-124.indd 127 2019/10/22 14:00:06

Mmele wa gago o montle





A re bueng

Ke dijo dife tse o di jang?
Tlotlela setlhopha sa gago ka moo o ka dirang dijo tse o di ratang.
Naya ditaelo tse di tlhabosang.
A mongwe le mongwe mo setlhopheng sa lona o ne a tlhaloganya ditaelo tsa gago?



A re buiseng

Mala a gago a lolea ka jalo a romela molaetsa kwa bobokong jwa gago go re, "Ke lolea e bile ke tshwerwe ke tlala!" boboko jwa gago ka bonako bo romela molaetsa kwa mmeleng otlhe wa gago go re o re, "Ke nako ya dijotshegare. Tsamaya o ye go ja **dijotshegare** tsa gago gore mala a gago a se ka a tlhola a tshwarwa ke tlala". Maoto a gago a go isa kwa phaposibotlhapelong go tlhapa diatla tsa gago mme morago a go isa kwa phaposiboapeelong go ya go ja. A **kobega** mo mangoleng gore o kgone go dula fa fatshe fa tafoleng. Nko ya gago e nkgelela dijo mme boboko bo raya mala bo re, "Iketle, dijo di etla". Mala a itumela thata moo a simololang go duma ka ntlha ya tsholofelo. O utlwa go ngwaega ga mala mme o lemoga ka moo o tshwerweng ke tlala ka teng.

Boboko bo bona dijo mo sejaneng sa gago mme bo romela molaetsa kwa maleng. Molomo o simolola go ntsha mathe, jalo o a metsa mme mala a gago a itumela go feta. Boboko jwa gago jaanong bo bolelela dikarolo tsotlhe tsa mmele gore di dire eng ka nako eo. Matsogo a gago a a tsamaya gore a tseye thipa le foroko. Diatla tsa gago di a tsamaya gore d sege dijo **manathwana**. Matsogo a a gago a isa dijo kwa molomong. O **tšhotlha** dijo ka meno fa loleme lo latswa ditatso tse di farologaneng: sukiri, botlha, letswai le go galaka.

Loleme lwa gago lo tsamaisa dijo mo molomong go netefatsa gore di boleta le gore di dinnye go ka metswa. Mogôlo wa gago o rwalela dijo kwa maleng, ao a di silang gore di nne dinnye mo maleng mme morago di ye kwa dikarolong tse di farologaneng tsa mmele.

Nako tsotlhe tse o dirang dilo tse, o kgona go bua, go reetsa, go lebelela le go utlwa. Makgwafo a gago a hemela kwa teng le kwa ntle, pelo ya gago e a pompa le madi a elela mo mmeleng otlhe wa gago. Boboko jwa gago bo tshwana le **motshwaratakata** wa okhesetera e kgolo e ntle ya dikarolo tse di farologaneng tsa mmele wa gago, tsotlhe di netefatsa gore sengwe le sengwe se bereka sentle.

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH8 W125-128.indd 128 2019/10/22 14:00:19

Letlha:



A re kwaleng

Araba dipotso tse di mabapi le temana.

Tlhalosa gore go diragala eng ka mala a gago fa o tshwerwe ke tlala.

Boboko bo tshwana le motshwaratakata wa okhesetera jang?

Kwala dilo tse di farologaneng tse o kgonang go di dira fa o ja.

"Mmele wa gago ke okhesetera" ke tshwantshiso. Mmele o bapisiwa le okhesetera, ntle le go dirisa "jaaka" kgotsa "tshwana le" kgotsa "e kete". Fetolela tshwantshiso e mo tshwantshanyong mme o e dirise mo polelong ya gago.

O akanya gore go diragala eng fa nngwe ya dikarolo tsa mmele e sa kgone go bereka sentle gonne o sa di tlhokomele?

Buisa nopolo gape mme morago o kwale tshedimosetso, o simolola ka nako ya fa o tlhapa diatla tsa gago, jaaka sete ya ditaelo. O se ka wa lebala go nomora ditaelo tsa gago le go dirisa modiriso-taelo. Re go diretse ditaelo tse pedi.

1.	Tlhapa diatla tsa gago.
2.	Dulang fa tafoleng.
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH8 W125-128.indd 129 2019/10/22 14:00:19

Lenaneonetefatso

KE KGONA GO		
bua ka ga go sa sale morago ditaelo		
buisa ditaelo		
araba dipotso		
naya kakanyo		
feleletsa dipolelo		
lemoga matlhaodi		
kwala ditaelo ka ga dibopego tse di farologaneng		
dirisa pakatlwaelo		
lemoga ditlhongwapele le ditlhongwamorago		
bopa dipolelo		
dirisa methonimi		
kwalolola dipolelo o dirisa madiri a a nepagetseng		
lemoga pharologano magareng ga dikwalwa		
peleta mafoko ka nepagalo		
sekaseka gore ke sefe sa dikwalwa tse pedi se se tlhabosang mme o tlhalose gore goreng?		
lemoga maikaelelo a dikwalwa tsa ditaelo		
lemoga dipolelwanakutu le dipolelwanakala		
lemoga dipolelwana		
peleta mafoko ka nepagalo		
naya ditaelo tse di tlhabosang		
kwala dintlha tsa go rulaganya ditaelo		
tlotla dikgang tse di farologaneng tse ke ratang go di buisa		
tlhama mmepe wa tlhaloganyo, rulaganya o bo o kwala kgang		

O kgethegile.

Mmele wa gago otlhe o kgethegile.

Mmele wa gago ke wa gago!



OPE A SE KA A TSHWARA MAPELE A GAGO.

O tshwanetse go bolelela mongwe fa motho ope fela a tshwara mapele a gago.

O tshwanetse go bolelela mongwe fa motho ope fela a re o dire dilo tse o sa di batleng.







O ka leletsa mang go bona thuso:

Child Line: 0800 05 55 55

SAPS Crime Stop: 086 00 10111

SAPS Emergency Number: 10111

Life Line: 0861 322 322

Child Protection Unit: 012 393 2359/2362/2363

HL_Gr5_Setswana Lang_BK2_TH8 W125-128.indd 130 2019/10/22 14:00:23